

**‘Mensen Maken de Stad’:
de mate van en relaties tussen
(interetnisch)buurtcontact en beeldvorming
in deelgemeente ‘Feijenoord’**

**Wendy Snijders
Studentennummer: 284604
Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit der Sociale wetenschappen
Masterscriptie: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Begeleider: Prof.dr. Erik Snel**

VOORWOORD

Sociale cohesie is een zeer bekend onderwerp in de sociologie en binnen de landelijke en regionale politiek. Grote bedragen worden besteed aan buurtprojecten met als doel om de sociale cohesie te vergroten. In deze scriptie heb ik deze twee sociale thema's weten te integreren: buurtproject en sociale cohesie. Vanuit het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' is er onderzocht in welke mate men buurtcontacten en interetnische buurtcontacten heeft in de deelnemende straten. Tevens is onderzocht in welke mate men stereotype oordelen en vooroordelen uit. Dit geeft inzicht in de beeldvorming die respondenten over diverse etnische groeperingen hebben. Tevens is gekeken naar mogelijke verbanden tussen deelname aan het project, buurtcontacten, interetnische buurtcontacten en de beeldvorming.

Dat mijn onderzoek gericht is op project 'Mensen Maken de Stad' in deelgemeente Feijenoord, heeft een reden. Deelgemeente Feijenoord had de wens om nauwer samen te werken met sociologie studenten aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De vraag is mij toen voorgelegd om een sociologisch vraagstuk rondom dit buurtproject in kaart te brengen voor deelgemeente Feijenoord. Vanuit mijn persoonlijke interesse in de multiculturele stad Rotterdam en door de gesprekken met enkele opbouwwerkers en dagelijks bestuurders van de deelgemeente, ben ik tot dit onderwerp gekomen. In maart 2007 ben ik gestart met mijn scriptie wat tot april 2008 heeft geduurd.

Een dankwoord is hier op zijn plaats. Ik wil Erik Snel bedanken voor het begeleiden bij deze scriptie. Velen hebben mij gesteund gedurende mijn studieperiode en vooral tijdens het schrijven van mijn afstudeerscriptie. Ik wil vooral mijn vriend Maringo bedanken die mij heeft weten te motiveren en inspireren om te gaan studeren aan de Universiteit. Hij heeft in mij geloofd en mij de afgelopen jaren gesteund. Mijn lieve ouders en broertje Arthur die mij gesteund en ondersteund hebben tijdens de hele studieperiode. Ook wil ik Verna bedanken voor het redigeren van mijn schrijfwerk en voor haar interesse in mijn studie, niet alleen voor deze scriptie maar ook in voorgaande studie jaren. Marieke de Kogel die ondanks haar drukke agenda toch de tijd en moeite heeft genomen om mij te begeleiden met de statistiek. En mijn vriendinnen, in het bijzonder Janneke en Sara, die altijd interesse en steun hebben getoond gedurende mijn studie jaren.

Het verrichten van dit onderzoek heb ik als uitdagend en interessant ervaren en ik zal er met veel plezier op terugkijken. Marokkaanse thee drinken bij Marokkaanse gezinnen en de Hollandse koffie bij ‘echte’ Rotterdammers, zijn ervaringen die ik niet snel zal vergeten.

Wendy Snijders,
Utrecht, april 2008

1. INLEIDING	4
1.1 DOELSTELLING.....	9
1.2 PROBLEEMSTELLING EN DEELVRAGEN	10
1.3 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE EN THEORETISCHE RELEVANTIE	12
1.4. OPZET SCRIPTIE	13
2. INTERETNISCH BUURTCONTACT EN SOCIALE COHESIE	14
2.1. INLEIDING:	14
2.2. VORMEN VAN SOCIALE COHESIE.....	14
2.3 HET PROCES VAN BONDING EN BRIDGING.....	17
2.4 DE OMVANG VAN INTERETNISCH CONTACT.....	19
3. INTERETNISCH BUURTCONTACT EN BEELDVORMING	22
3.1 INLEIDING	22
3.2 DE CONTACTHYPOTHESE VAN ALLPORT.....	22
3.3 BLOKLAND'S CONFLICTHYPOTHESE.....	26
3.4 NEGATIEVE BEELDVORMING.....	29
3.5. HYPOTHESEN.....	32
4. HET BUURTPROJECT 'MENSEN MAKEN DE STAD'	34
4.1. INLEIDING	34
4.2. DE FILOSOFIE EN WERKWIJZE VAN 'MENSEN MAKEN DE STAD'	34
5. ONDERZOEKSMETHODIEK.....	39
5.1 INLEIDING	39
5.2 TYPE ONDERZOEK.....	39
5.3 OPERATIONALISERING VAN THEORETISCHE TERMEN	41
5.4 STATISTISCHE METHODIEK	44
6. LEIDT 'MMS' TOT BUURTCONTACTEN EN POSITIEVE BEELDVORMING?	51
6.1 INLEIDING	51
6.2 ONDERZOEKSGEBIED EN DE RESPONDENTEN	51
6.3 MATE VAN BETROKKENHEID, BUURTCONTACT EN INTERETNISCH BUURTCONTACT	54
6.4 DE MATE VAN STEREOTYPERINGEN EN VOORoorDELEN.....	57
6.5 LEIDT DEELNAME AAN 'MMS' TOT MEER (INTERETNISCHE) BUURTCONTACTEN?.....	63
6.6. LEIDT DEELNAME AAN MMS TOT EEN POSITIEVE BEELDVORMING?.....	68
7. CONCLUSIES VAN DE ONDERZOEKSBEVINDINGEN	77
7.1. INLEIDING	77
7.2. INTERPRETATIES ONDERZOEKSRESULTATEN	77
LITERATUURLIJST	84
Bijlage A: VRAGENLIJST INTERVIEW	89
Bijlage B: DATA ANALYSES	97

1. Inleiding

De samenleving staat nooit stil, deze is altijd onderhevig aan veranderingen waarbij sociale relaties mee veranderen. Wrong (1994) stelt dat de samenleving een web is van sociale relaties, die steeds opnieuw gespannen wordt. Dit web kan een vreedzaam en samenbindend karakter hebben, maar dat hoeft niet het geval te zijn. Tönnies (1887) erkende in de negentiende eeuw al opvallende veranderingen in de samenleving. Hij relateert de veranderde samenleving aan veranderde sociale relaties. Een opmerkelijke verandering die hij constateert is de overgang van 'Gemeinschaft' naar 'Gesellschaft'. De 'Gemeinschaft', die in de traditionele samenleving centraal stond, heeft een homogeen karakter en bestaat uit hechte en kleinschalige gemeenschappen met een mechanische solidariteit. Onder mechanische solidariteit wordt de intermenselijke verbinding en de collectieve groepsidentiteit verstaan. Het homogene karakter van de samenleving is in de loop der jaren vervangen door een heterogene samenleving. In deze heterogene samenleving relateert Tönnies de 'Gesellschaft' aan de organische solidariteit. Er zijn duidelijke verschillen tussen individuen ontstaan en zij zijn afhankelijker van elkaar geworden. Putnam (2000) erkent ook een opvallende verandering in deze (post) moderne samenleving, deze is individualistisch geworden. Een samenleving waarin we onze burens nauwelijks kennen, we onze vrienden amper ontmoeten en waarin we minder vaak naar familie gaan. Het gevolg van individualisering is volgens Putnam dat de sociale cohesie aan het inperken is. Hier komt bij dat onze huidige samenleving multicultureel van aard is. Verschillen in etniciteit, cultuur en religie zijn aanwezig en convergeren in de multiculturele wijken van de grote steden.

Om de sociale cohesie te bevorderen tussen buurtbewoners en bewoners met diverse etnische achtergronden, wordt er veel aandacht besteed om hen dichterbij elkaar te brengen door middel van georganiseerde straatactiviteiten. Buurtprojecten hebben vaak de doelstelling om het (interetnische) contact in de straat te verbeteren (Gijsberts en Dagevos, 2007). Tegenwoordig wordt er veel aandacht besteed om de sociale cohesie in multiculturele buurten te stimuleren door middel van buurtprojecten. Het is dan ook relevant om te onderzoeken in welke mate buurtbewoners deelnemen aan een dergelijk project, in welke mate zij buurt- en interetnische contacten hebben, en in welke mate zij stereotypingen en vooroordelen uiten. Ook relaties hiertussen zullen interessante informatie opleveren. Deze invalshoek staat centraal

in dit afstudeeronderzoek. De uitvoering van dit onderzoek is gericht op het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' in deelgemeente Feijenoord in de wijken Bloemhof en Hillesluis te Rotterdam.

Veranderingen in het Nederlandse minderheden discours.

Zoals boven duidelijk is gemaakt, staat de samenleving niet stil. Het karakter van de samenleving verandert doordat de samenstelling van de samenleving aan verandering onderhevig is. De politiek springt in op veranderingen en acht hiervoor een geschikt beleid op te stellen. Ondanks dat de Nederlandse politieke invalshoek veranderde, is deze volgens Snel (2003) al sinds decennia gericht op de problematiek van minderheden en migranten. Alleen de percepties veranderen per historische periode waar de normatieve opvattingen zich op aanpassen. Snel (2003) omschrijft het Nederlandse minderhedendebat gedurende de periode 1980-2000. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw kwamen de eerste gastarbeiders naar Nederland om arbeid te verrichten wat de Nederlanders niet wilden doen omdat het vies en zwaar werk was. De gastarbeiders gingen wonen in de oude stadswijken waar de Nederlanders wegtrokken. Er heerste het idee dat deze gastarbeiders tijdelijk zouden blijven en na verloop van tijd - na de verrichte arbeid - terug zouden keren naar hun land van herkomst. Het onderontwikkelde beleid van de jaren zeventig jegens deze groep stond in het teken van behoud van eigen cultuur (Snel, 2003: 237). Integreren was geen beleidsdoel. Sterker nog, integratie zou de terugkeer alleen maar belemmeren. Dat de gastarbeiders bleven en niet terugkeerden zoals verwacht werd, wordt ook wel 'de mythe van de terugkeer' genoemd (Snel, 2003: 237). Pas begin jaren tachtig van de vorige eeuw, nadat ook postkoloniale migranten uit Suriname naar Nederland kwamen, was het besef ontstaan van deze mythe van terugkeer. De steden veranderden op deze manier in multiculturele steden. Opeenvolgende kettigmigratie en huwelijksmigratie veranderden de steden sterker in multiculturele steden. Deze etnische minderheden dienden vervolgens met elkaar te integreren waarbij een ieder met een eigen achtergrondcultuur dienden samen te leven. De economische crisis die zich in begin jaren negentig van de vorige eeuw voordeed, gecombineerd met de-industrialisatie, trof veel migranten. Het politieke discours kwam nu sterk te liggen op de achterstandsbestrijding. Verbetering in het onderwijs en de arbeidsmarktpositie van allochtonen kwamen centraal te staan. Het integratiebeleid verhardde en er kwamen meer plichten te liggen bij de migranten. De burger diende meer initiatief en verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf. Het

burgerschap in de nota van minister van Boxtel in 1998, stond dan ook in het teken van 'Kansen krijgen, kansen pakken'. Begin 21^e eeuw werd mede door de komst van Pim Fortuyn, de aandacht voor het minderhedendebat versterkt. Een paradigmawisseling verscheen waarbij de nadruk kwam te liggen op de culturele integratieproblemen van allochtonen. De kloof tussen de dominante cultuur en de afwijkende minderheidscultuur stond centraal. Maatschappelijke onrust, criminaliteit en vrouwenonderdrukking waren nu veel besproken thema's (Snel, 2003, 241).

Het huidige politieke frame is zich gaan richten op het bevorderen van contacten tussen allochtonen en autochtonen. Dit is een opmerkelijke discoursverandering omdat het vorige politieke frame nog de nadruk legde op het wegwerken van taalachterstanden en inburgeringscursussen. De aanslagen van 11 september op het WTC in Amerika en de moord op Van Gogh in 2004 hebben de aandacht voor sociale cohesie en het idee om met elkaar samen te leven versterkt (Overdij-Francis, 2006; Blokland, 2006). Investerings in interetnisch contact en ontmoetingen namen hierdoor toe. Het politieke discours is op dit punt zowel gericht op spreiding als integratie (RMO, 2005). Een interculturele dialoog en interetnisch contact staan hierin centraal. Uitgangspunt hierbij is dat in deze pluriforme moderne samenleving verschillende groepen en culturen niet los van elkaar (mogen) staan. Naast verscheidenheid dient er ook een zekere gemeenschappelijkheid te bestaan (Snel en Boonstra, 2005). Men kan stellen dat binding wordt gezien als een belangrijke factor. De zorgen over deze sociale samenhang worden gezien als een multicultureel drama waarin de afstand tussen allochtonen en autochtonen als een probleem wordt ervaren (Blokland, 2006).

Het politieke discours is naast het macro- niveau ook op meso- niveau gericht. Door de toenmalige minister Verdonk van Integratie is de stimuleringsregeling ingesteld 'ruimte voor contact'. Hiermee tracht de regering, op lokaal niveau, de autochtone burgers meer in contact te brengen met medeburgers uit etnische groepen. Doel hierbij is de sociale binding tussen diverse etnische groepen te versterken zodat er duurzame contacten ontstaan met als voordeel dat mensen elkaar ook in nieuwe situaties weten te vinden. Er wordt op gewezen dat ontmoetingen niet beperkt moeten blijven tot incidentele situaties maar dat deze vanzelfsprekend dienen te worden. De voorkeur gaat hierbij uit naar ontmoetingen tussen autochtonen en allochtonen. Deze stimuleringsregeling bestaat uit vijf vormen, namelijk:

1) organiseren van ontmoeting tussen verschillende groepen, 2) kweken van wederzijds begrip, 3) uitwisselen van sociale en culturele informatie, 4) maken van afspraken om concrete problemen samen aan te pakken en tot slot 5) vormgeven van wederzijdse hulprelaties.

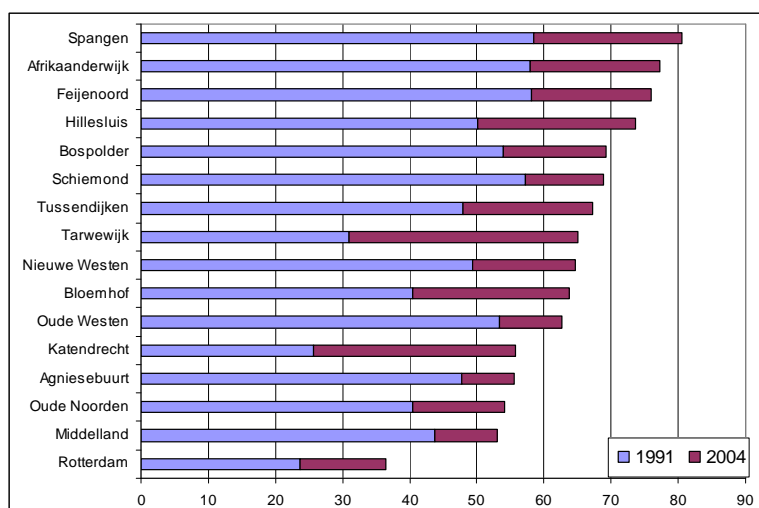
Jaarlijks wordt een bedrag van ruim 3,6 miljoen euro beschikbaar gesteld voor deze regeling die loopt van 2006 t/m 2009 (ruimtevoorcontact.nl). Begin 2007 heeft minister Vogelaar de plek van Verdonk vervangen en is de portefeuille gericht op een breder kader; wonen, wijken en integratie (VROM, 2007).

Buurtprojecten in Rotterdam

Op lokaal niveau heeft Rotterdam veel aandacht besteed aan buurtprojecten waarbij diverse activiteiten zijn opgezet. De stad Rotterdam, behorende tot één van de vier grote steden van Nederland, heeft sociale en politieke veranderingen, zoals omschreven in de vorige paragraaf, van dichtbij meegemaakt en heeft haar lokale beleid hierop aangepast. Rotterdam veranderde van een homogene bevolkingssamenstelling in een stad met diversiteit en pluraliteit aan leefstijlen wat tot op de dag van vandaag nog sterk toeneemt. Buurtprojecten zijn zich gaan bemoeien met de maatschappelijke problemen in de stad. Voorheen speelden zij een rol om de sociale ontmoetingen te bevorderen en bemoeiden zich met de omgeving van het individu en gezin. Opbouwwerk, bestaande uit stichtingen met als doel om de samenleving te ontwikkelen en de eigen inzet van de bevolking te stimuleren, begonnen zich rond 1960 te richten op buurtactiviteiten waarin de hele bevolking dienden mee te participeren. Verbetering van de maatschappelijke infrastructuur en democratisering kwamen hierbij centraal te staan (S en RO, 2005). De Rotterdamse sociale vernieuwing is zich vervolgens op de doelstelling gaan richten om Rotterdam te revitaliseren. De Commissie Idenburg begon zich begin jaren negentig van de vorige eeuw te richten op de 'vitalisering van relaties tussen individuen, groepen en organisaties' (S en Ro, 2005). Doel hierbij was om de kwaliteit van het bestaan van alle Rotterdammers zo te bevorderen dat zij in zelfstandigheid en harmonie konden leven (Commissie Idenburg, 1989). Zeker omdat de stad Rotterdam vele etnisch gesegregeerde wijken bezit is de aandacht zich sterker gaan richten op het bevorderen van het interetnisch contact. Onder *etnische segregatie* wordt het aandeel aanwezige etnische minderheden verstaan dat ongelijk verdeeld is over alle buurten van de stad, gerelateerd aan het gemiddelde aandeel dat in de stad aanwezig is (Musterd, 2005). Om een beeld te krijgen van de mate waarin etnisch gesegregeerde buurten in Rotterdam aanwezig zijn, is de onderstaande tabel van belang. De

demografische verhouding tussen allochtone en autochtone Rotterdamse bewoners wordt hierin weergegeven.

Tabel 1: Rotterdamse buurten met het hoogste aantal etnische minderheden

Bron: College Multiculturele stad, Erasmus Universiteit, maart 2007

Uit bovenstaand tabel is te constateren dat Rotterdam veel buurten heeft waar veel allochtonen woonachtig zijn. De wijk Hillesluis staat hoog op de ranglijst als buurt met een groot aandeel etnische minderheden ten opzichte van autochtonen. In 1991 was dit aandeel 50 procent en in 2004 steeg dit tot 74 procent. De wijk Bloemhof is minder etnisch gesegregeerd. In 1991 was dit aandeel 40 procent en in 2004 steeg dit tot 63 procent. Deze cijfers van etnische segregatie zijn hoger wanneer men dit met de stad Rotterdam in zijn geheel vergelijkt; ongeveer 23 % in 1991 leefde etnisch gesegregeerd en in 2004, na een toename van 15%, kwam het aantal op 36%. Hoe hoger het percentage etnische segregatie, hoe minder kans er aanwezig is op ontmoetingen tussen allochtonen en autochtonen. Dit wil overigens niet veronderstellen dat er daarom helemaal geen ontmoetingen tussen allochtonen en autochtonen plaats vindt, maar de kans is wel kleiner (Snel en Boonstra, 2005). Daar komt bij dat straten kunnen afwijken van de gemiddelde samenstelling van een wijk; deze wijken zijn multicultureel van aard en bewoners met diverse etniciteiten kunnen ook onderling met elkaar in contact komen. Juist in deze etnisch gesegregeerde wijken is het van belang dat het contact gestimuleerd wordt omdat dit de sociaal culturele integratie kan bevorderen (Snel, Boonstra,

2005). Tevens is aandacht nodig om de sociale cohesie in de wijk tussen beide bevolkingsgroepen te stimuleren om zo de leefbaarheid in de wijk te vergroten (Blokland, 2006). In hoofdstuk 2 komen we hier uitgebreid op terug.

Buurtproject 'Mensen Maken de Stad' (MMS)

Uit de diverse opbouwprojecten te Rotterdam is het buurtproject 'Mensen Maken de Stad', dat gericht is op sociale integratie en actief burgerschap op straatniveau, inmiddels lokaal bekend geworden. Het programma tracht voort te bouwen op het 'fundament' Opzoomeren dat in 1989 opgestart is in het Nieuwe Westen van Rotterdam, met sociale vernieuwing als uitgangspunt. Het project MMS als sociale interventie heeft het uiteindelijke doel om straten een stapje hoger op de 'straatcontactladder' te brengen (Delphi Opbouwwerk, 2007). Dit kan er toe leiden dat de sociale cohesie tussen bewoners versterkt wordt. De activiteiten van MMS in Rotterdam spelen zich vooral af in etnisch gemengde wijken. Men kan de activiteiten beschouwen als een stimulering van interetnische contacten waarbij mensen van diverse nationaliteiten bij elkaar gebracht worden. Deze invalshoek, die ook in het Nederlandse politieke discours is waar te nemen, zal centraal staan in dit onderzoek. In hoofdstuk 5 gaan we verder in op de filosofie en werkwijze van dit project.

1.1 Doelstelling

Een geringe binding tussen diverse (etnische) buurtbewoners in een wijk waarin sociale cohesie en sociale controle ontbreken, heeft een negatief effect op de sociale leefbaarheid in de wijk (Kullberg, 2006). Hoewel dit inzicht lijkt te zijn doorgedrongen bij politici en beleidsmedewerkers doordat er maatregelen zijn genomen om buurtcontacten en interetnische buurtcontacten te stimuleren, is het opvallend dat er nog maar weinig aandacht besteed is aan de mogelijk ontstane mate en kwaliteit van deze contacten in de straat. Dit terwijl er wel ruime bedragen door de (lokale) overheid aan zulke projecten worden besteed.

Dit onderzoek is vooral gericht op 'interetnische buurtcontacten'; zijn deze contacten te beïnvloeden door het buurtproject en welke gevolgen heeft dit voor de beeldvorming. Doel van dit onderzoek is tweeledig. De eerste doelstelling is het inzichtelijk maken in welke mate er buurtcontacten en interetnische contacten aanwezig zijn in een 'Mensen Maken de Stad-straat'. De tweede doelstelling is het beantwoorden van de vraag of de mogelijk aanwezige

interetnische contacten invloed hebben op de beeldvorming over diverse etnische groeperingen. Er wordt hierbij gekeken naar aanwezige stereotypingen en vooroordelen.

1.2 Probleemstelling en deelvragen

MMS- activiteiten zorgen er voor dat mensen uit de buurt met elkaar geconfronteerd worden in de hoop dat deze ontstane contacten onderhouden worden. In wijken met diverse etniciteiten, kan dit er toe leiden dat de interetnische contacten tussen allochtonen en autochtonen, en tussen diverse etnische bevolkingsgroepen, versterkt worden. Maar tot welke mate van interetnisch contact leidt dit? Wat kan er gezegd worden over de beeldvorming na het interetnische contact? Nemen de vooroordelen en stereotypingen af? Wat is de relatie tussen de mate van betrokkenheid van het MMS- project, de mate van buurtcontact, de mate van interetnisch contact en de aanwezigheid van vooroordelen en stereotypingen? Gebaseerd op deze invalshoek wordt de probleemstelling als volgt geformuleerd:

1. In welke mate leiden activiteiten van het project 'Mensen Maken de Stad' tot buurtcontacten en tot interetnische buurtcontacten?

2. Leidt interetnisch buurtcontact tot een afname van stereotypingen en vooroordelen?

Naast deze twee onderzoeksvragen zullen er een aantal deelvragen in het onderzoek centraal staan.

- 1) Wat houdt het project 'Mensen Maken de Stad' in? Wat zijn de doelstellingen en wie zijn er bij dit project betrokken?
- 2) In welke mate zijn de buurtbewoners betrokken bij het project 'Mensen Maken de Stad'?
- 3) In welke mate hebben buurtbewoners buurtcontact?
- 4) In welke mate hebben buurtbewoners interetnisch buurtcontact?
- 5) In welke mate zijn er stereotypingen en vooroordelen aanwezig over diverse etnische bevolkingsgroepen?

- 6) Wat is de invloed van de mate van betrokkenheid bij het project 'Mensen Maken de Stad' op de mate van buurtcontact?
- 7) Wat is de invloed van de mate van betrokkenheid bij het project 'Mensen Maken de Stad' op de mate van interetnisch buurtcontact?
- 8) Wat is de invloed van de mate van interetnisch contact op de beeldvorming bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen?
- 9) Zijn er bepaalde achtergrondkenmerken die van invloed zijn op de mate van betrokkenheid, -buurtcontact, -interetnisch buurtcontact en beeldvorming?

De sleutelvariabelen van dit onderzoek zijn: bindingen, etniciteiten, interetnisch contact en sociale relaties. Deze variabelen zullen omschreven worden zodat duidelijk wordt waar we het in dit onderzoek over hebben.

Bindingen: Hieronder wordt het verbinden van mensen aan mensen verstaan. Verbinden is het duurzaam of herhaald bij elkaar brengen van mensen met andere mensen, groepen of instituties, zodat er sociale netwerken kunnen ontstaan – vooral daar waar mensen met de ruggen naar elkaar staan (RMO, 2005: 16).

Etniciteiten: Etniciteiten worden door Van Doorn (1985) omschreven als sociale categorieën die zich van elkaar onderscheiden. Dit kan zijn door een eigen territoir, afstamming, taal, godsdienst of andere culturele kenmerken.

Interetnisch contact: Onder interetnisch contact wordt sociale binding verstaan op het niveau van individuen en groepen. Dit contact slaat op de mate waarin leden van diverse etnische groepen (allochtonen en autochtonen) onderling contact hebben en op de informele sociale relaties die men met elkaar onderhoudt (Snel en Boonsma, 2005). Snel en Boonsma maken duidelijk dat het hier niet gaat om sociaal contact en de vorming van sociale netwerken in het algemeen of om contacten binnen de eigen groep, maar dat het hier gaat over groepsoverstijgende sociale contacten en netwerken.

1.3 Maatschappelijke relevantie en theoretische relevantie

De maatschappelijke relevantie

Een sociaal probleem (vraagstelling) kan volgens Braster (2000) worden aangepakt door gegevens te gebruiken uit uitgevoerd praktijkgericht onderzoek. Deze visie sluit aan bij dit onderzoek. De invloed van het project 'Mensen Maken de Stad' op het creëren van buurtcontacten en op de mate en kwaliteit van interetnisch contact wordt door dit onderzoek getracht inzichtelijk te maken. Wanneer blijkt dat er door de MMS- activiteiten buurtcontacten en interetnische buurtcontacten ontstaan dan is het project maatschappelijk en sociaal gezien een succesvol en nuttig middel om sociale cohesie in de straat te versterken. Dit is een belangrijk gegeven voor de gemeente Rotterdam omdat hun project getoetst wordt op fundamentele elementen die van invloed zijn op de sociale cohesie in de multiculturele straten. De resultaten en het daarvoor gebruikte meetmodel kunnen nuttig zijn voor de deelgemeente Feijenoord, de Gemeente Rotterdam of wellicht voor de vier grote steden van Nederland (G4). Wanneer zal blijken dat stereotyperingen en vooroordelen positief beïnvloed worden dankzij het project 'Mensen Maken de Stad' doordat er mogelijk interetnische buurtcontacten ontstaan, dan heeft het buurtproject zeker een meerwaarde op maatschappelijk en sociaal niveau. Positieve beeldvormingen over diverse etnische groeperingen zal de sociale cohesie in de wijk goed doen.

De theoretische relevantie

Het onderzoek kan een theoretische bijdrage leveren aan de al aanwezige literatuur op het gebied van buurtcontacten en interetnische contacten. Inzicht wordt verkregen of het mogelijk is om buurtcontacten te stimuleren door middel van het buurtproject. Er zijn tegenstrijdige geluiden waar te nemen of interetnische contacten überhaupt gestimuleerd kunnen worden en of interetnische contacten discriminerende repertoires doen afnemen. Dit onderzoek kan een bijdrage leveren aan dit debat. Theoretisch gezien wordt inzichtelijk gemaakt of het mogelijk is, en zo ja in welke mate, of soortgelijke buurtbewoners zich met elkaar mengen ('bonding') en of mensen van diverse etniciteiten zich kunnen mengen met andere etniciteiten ('bridging'). Welke gevolgen het interetnische contact heeft op vooroordelen en stereotyperingen gebaseerd op de contacthypothese van Allport (1954) geeft theoretisch inzicht in de kwaliteit van de

sociale relaties in de straat. Deze inzichten zullen leiden tot relevante theoretische inzichten. Informatie uit dit onderzoek zal aanvullende of nieuwe theoretische inzichten kunnen opleveren.

1.4. Opzet scriptie

De opbouw van deze scriptie is als volgt. In het tweede theoretische hoofdstuk dat hierna volgt, wordt uiteengezet over welk fenomeen we het nu precies over hebben. Er wordt hierbij ingegaan op het containerbegrip ‘sociale cohesie’ waarbij een specifieke vorm wordt uitgediept namelijk buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. Tevens wordt aandacht besteed aan de procesvorming van interetnisch contact. Dit geeft de relatie weer tussen deelname aan buurtprojecten en interetnisch contact. Aangezien het onderzoek voornamelijk is gefocust op interetnische contacten wordt bekeken wat hierover al bekend is en wat de waarde en relevantie van interetnische contacten is. In het derde theoretische hoofdstuk wordt ingegaan op interetnische contacten en beeldvorming. Aandacht wordt besteed aan wetenschappelijke literatuur waardoor de mogelijke gevolgen van interetnische contacten op de beeldvorming onderzocht worden. Vervolgens wordt de betekenis uiteen gezet van stereotypingen en vooroordelen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met hypothesen die voortvloeien uit het theoretische kader. In het vierde hoofdstuk staat het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’ centraal en in hoofdstuk vijf wordt de toegepaste onderzoeksmethodiek beschreven. In hoofdstuk zes worden de onderzoeksbevindingen uiteen gezet; in het laatste hoofdstuk, ofwel hoofdstuk zeven, worden de onderzoeksanalyses en conclusies beschreven.

2. Interetnisch buurtcontact en sociale cohesie

2.1. Inleiding:

In dit theoretische hoofdstuk besteden we aandacht aan buurtcontacten en interetnische buurtcontacten als vormen van sociale cohesie. Omdat sociale cohesie een containerbegrip lijkt te zijn waaraan uiteenlopende betekenissen zijn gegeven, is het relevant om een concrete definitie weer te geven van dit begrip. Zo wordt duidelijk gemaakt waarom er in de sociale wetenschap en in de politiek zoveel aandacht wordt besteed aan het stimuleren van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de theorie van Putnam (2000) die ingaat op de procesvorming van interetnisch contact. Aangezien het onderzoek vooral gericht is op interetnische buurtcontacten, trachten we duidelijk te maken waarover we precies spreken en waarom het zo interessant is om de mate 'interetnische buurtcontacten' te onderzoeken in de multiculturele stad 'Rotterdam'.

2.2. Vormen van sociale cohesie

Wat er nu precies voor zorgt dat de samenleving bij elkaar gehouden wordt, was een vraag die al in de negentiende eeuw in de aandacht stond. Zoals in de inleiding van hoofdstuk 1 al duidelijk werd gemaakt is Tönnies (1887) zich ook om het sociale fenomeen sociale cohesie gaan bekommeren. Het onderscheid tussen 'Gemeinschaft': een samenleving gekenmerkt door de aanwezigheid van primaire contacten en verwantschap, sociale solidariteit met gedeelde gevoelens en ervaringen, gemeenschappelijke identiteit, emotionele (commitments) en dichte sociale netwerken, en 'Gesellschaft': een maatschappij, waarin onpersoonlijke en oppervlakkige contacten overheersen, alsmede normloosheid en sociale isolatie, maakt duidelijk dat sociale cohesie meer een kenmerk is van Gemeinschaft' dan van Gesellschaft' (Bolt e.a., 2007: 15). Ook de bekende Franse socioloog Emile Durkheim bestudeerde sociale moderniseringsprocessen in de samenleving en relateerde deze aan het fenomeen sociale cohesie. De indeling van 'mechanische solidariteit': intermenselijke verbinding en de collectieve groepsidentiteit, en de 'organische solidariteit': duidelijke verschillen tussen individuen waarbij men afhankelijk is van de ander, is van hem afkomstig. Hij constateerde dat de moderne samenleving gekenmerkt werd door organische solidariteit. Een gevolg hiervan was dat de anomie toenam; mensen raakten van elkaar vervreemd en van elkaars waarden en

normen. Van Doorn laat in 1955 weten dat onze welvarende, geïndividualiseerde samenleving, de buurt en buurencontacten sinds de jaren vijftig aan belang hebben ingeboet (Van Doorn, 1955 in Veld, 2004: 71).

Anno 2008 is sociale cohesie nog steeds een thema wat veel wetenschappelijke en politieke aandacht krijgt, het lijkt zelfs een 'hot item' te zijn geworden. De lokale politiek staat volop in het teken van dit onderwerp en richt haar beleid hierop in. Van de drie pijlers uit het Grotestedenbeleid: de sociale, fysieke en economische pijlers, verwijst de sociale pijler naar de sociale cohesie. Minister Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie (WWI) heeft 40 probleemwijken geselecteerd die kampen met problemen op elk van de drie pijlers uit het Grotestedenbeleid. Opvallend is dat de aandacht niet uitgaat naar het versterken van de sociale cohesie in de dorpse samenlevingen. Het versterken van de sociale cohesie lijkt een noodzakelijk stedelijk thema. Dit is ook niet zo verwonderlijk omdat de stedelijke samenleving een diversiteit aan leefstijlen bezit en daarmee een sterker heterogeen karakter heeft. Grote steden bezitten meer allochtone inwoners, het leven is er sneller, gevarieerder en de leefstijlen lijken er individueler. Volgens Kleinhans (2007) zijn de combinaties van vluchtige sociale interacties, wederkerigheid, organisatiegraad, sociale controle, (on)gedeelde normen over wonen en samenleven in de buurt en vertrouwen, belangrijke sociale aspecten die nog altijd relevant zijn voor het functioneren van wijken. Wil een wijk goed kunnen functioneren dan zal het dus nodig zijn om aandacht te besteden aan het stimuleren van de sociale cohesie. Het is dan wel belangrijk dat duidelijk is wat er onder sociale cohesie wordt verstaan.

Wat men precies met sociale cohesie bedoelt en over welke sociale aspecten wij het hier hebben, wordt duidelijk gemaakt door Bolt e.a. (2004). Een duidelijke afbakening van dit concept is afkomstig uit hun onderzoek 'stedelijk beleid en sociale cohesie'. Zij maken duidelijk dat sociale cohesie onderverdeeld kan worden in een 'interne' en een 'externe' vorm van sociale cohesie. Interne cohesie verwijst naar de integratie *binnen* een groep en externe cohesie verwijst naar de integratie *tussen* de groepen (Bolt e.a., 2004, 17). Sociale cohesie wordt gezien als een multi- dimensionaal begrip waarin drie componenten gerelateerd zijn aan drie vormen van sociale cohesie, namelijk:

1. Een normen- en waardecomponent: men heeft gedeelde waarden en normen,
2. Een gedragscomponent: men onderhoudt er sociale contacten,

3. Een belevingscomponent: men beleeft er buurtbinding.

Bij punt één, gedeelde normen en waarden, is het van belang dat buurtbewoners redelijk op één lijn zitten met elkaar als het gaat om opvattingen over veiligheid en leefbaarheid. Spanningen in de wijk komen regelmatig voor, met name in naoorlogse wijken waarin oudere autochtone bewoners in botsing kunnen komen met de normen en waarden van de allochtone nieuwkomers (Bolt e.a., 2004: 18). Bij punt twee, sociale contacten, is het van belang dat er sociale contacten in de wijk aanwezig zijn. Zij betogen dat uit diverse onderzoeken is gebleken dat armere huishoudens meer contacten hebben in de buurt dan de hogere inkomensgroepen. De armere huishoudens zijn vaak op hun buurt aangewezen omdat hun financiële situatie het niet toelaat om met het openbaar vervoer te reizen, zo bleek uit een onderzoek in Hoogvliet (Botman & Van Kempen 2001). Het nut van sociale contacten in de wijk is volgens Maas- de Waal & Wittebrood (2002) dat deze vorm van sociale cohesie een zelfstandig effect heeft op de veiligheid. Buurten met meer sociale contacten hebben een lager slachtofferrisico en een geringere onveiligheidsbeleving in Nederland. Bij punt drie, buurtbinding, is het van belang dat buurtbewoners zich verbonden voelen (identificeren) met hun buurt. Ze kunnen zich volgens Van der Land (2003) binden aan het sociale aspect, het ruimtelijke aspect en het mentale aspect. Hiermee bedoelen ze de sociale interacties en netwerken in de buurt, de identificatie met de gebouwde omgeving en het mentaal binden door emotionele gevoelens van verbondenheid met mensen of plekken.

In dit onderzoek richten we ons op de tweede vorm van sociale cohesie; sociale contacten. De mate van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten worden onderzocht in de relatief gezien arme wijken in de Rotterdamse deelgemeente Feijenoord. We zullen in de volgende paragrafen en hoofdstukken vooral ingaan op het proces en de gevolgen van de mogelijk ontstane interetnische buurtcontacten. In de Rotterdamse straten zijn diverse culturen aanwezig door het heterogene karakter van de bewonerssamenstelling. Dit kan, zoals de eerste vorm van sociale cohesie ons laat weten, zorgen voor botsingen tussen normen en waarden en kan resulteren in conflicten en discriminatie. Dit thema komt terug in paragraaf 4.4 van het vierde hoofdstuk waarbij we gaan kijken naar aanwezige beeldvorming in de straten. In de hiernavolgende paragraaf wordt ingegaan op de totstandkoming van interetnisch contact.

2.3 Het proces van bonding en bridging

Putnam geeft in zijn boek 'Bowling alone' (2000) vanuit de sociaal kapitaal theorie het belang weer van sociale netwerken. Sociaal kapitaal refereert hier naar bindingen tussen individuen en sociale netwerken, naar normen van reciprociteit (ik geef, jij neemt en krijgt er wat voor terug) en naar het vertrouwen dat hierdoor tot stand komt. Hulpbronnen kunnen vanuit sociale netwerken verkregen worden en oefenen invloed uit op de productiviteit van individuen en groepen. Zij kunnen nuttig zijn voor bijvoorbeeld het vinden van een baan maar zullen vooral dienen als de helpende hand, voor gezelschap, en steun. Putnam stelt hierbij dat sociaal kapitaal bijdraagt aan 'civic virtue'. De voorwaarde die hij stelt aan goede burgereigenschappen is dat er sprake moet zijn van een gesloten netwerk waarin reciprocerende sociale relaties aanwezig zijn. Maar, zo maakt Putnam duidelijk, al is de samenleving nog zo deugdzaam, wanneer de burgers sociaal geïsoleerd leven zijn zij niet per definitie rijk aan sociaal kapitaal (Putnam, 2000: 19). Een samenleving gekarakteriseerd als 'generalized reciprocity': het idee dat wanneer iemand iets geeft of doet voor de ander er niets voor terug gedaan hoeft te worden, kan efficiënt zijn. Frequente interacties tussen verschillende mensen kunnen volgens Putnam zorgen voor een 'generalized reciprocity'. Maatschappelijke betrokkenheid en sociaal kapitaal kunnen er toe leiden dat acties in de wijk gezien worden als een verplichting en verantwoordelijkheid. Deze sociale netwerken en normen van reciprociteit kunnen vervolgens de samenwerking versterken met een gemeenschappelijk effect als gevolg (Putnam, 2000: 21). Deze uiting van sociaal kapitaal kan dienen als een 'privaat goed'; de persoon die investeert in de buurt wordt er persoonlijk beter van, of kan dienen als een 'publiek goed'; investeringen in de buurt levert voor iedereen voordeel op. Het voorbeeld wat Putnam hierbij aanhaalt is het investeren in de buurt wanneer buurtbewoners sociale controle in de buurt houden om criminele activiteiten terug te dringen. Iedereen profiteert van de effecten als de criminaliteit afgenomen is, ook als je niet in de wijk geïnvesteerd hebt.

Twee belangrijke vormen van sociaal kapitaal worden door Putnam (2000) weergegeven: 'bonding social capital' en 'bridging social capital'. De eerste vorm '*bonding*' omschrijft hij als bindingen die intern gericht zijn en de neiging hebben om exclusieve identiteiten en homogene groepen te versterken. De tweede vorm '*bridging*' omvat bindingen die extern gericht zijn en refereert naar de samenkomst van mensen met verschillende sociale herkomst (Putnam, 2000:

22-23). Bij 'bonding' komen mensen samen die iets met elkaar gemeen hebben; zij kunnen dezelfde leeftijd hebben, dezelfde religie of dezelfde etniciteit. Bij 'bridging' zijn er contacten aanwezig tussen mensen die van elkaar verschillen. Voorbeelden die Putnam (2000: 22) hierbij aanhaalt zijn religieuze organisaties en een mensenrechtenbeweging waarbij diverse etnische en sociale groepen uit de samenleving bij elkaar komen. Bezien we het nut van deze twee specifieke vormen van sociaal kapitaal (bindingen) dan stelt Putnam dat 'bonding' kan bijdragen aan reciprociteit en het mobiliseert de solidariteit. Men kan elkaar steun aanbieden op sociaal, psychologisch en financieel gebied. 'Bridging' hierintegen, zijn nuttige netwerken omdat men een beroep kan doen op de vermogens en informatie van mensen buiten hun eigen netwerk wat hun horizon en identiteit doet verbreden. Putnam citeert hierbij Xavier de Souza die stelt dat: 'bonding social capital is good for 'getting by', but bridging social capital is crucial for 'getting ahead' (Putnam, 2000: 23). Bonding en bridging hebben dus verschillende gevolgen en effecten maar Putnam wijst ons erop dat deze twee vormen van sociaal kapitaal niet los van elkaar gezien moeten worden. Deze twee vormen kunnen elkaar namelijk versterken. Sterker nog, deze twee bindingsvormen staan vaak naast elkaar. Het minder van het een betekent vaak minder van het ander; neemt 'bonding capital' af dan zal 'bridging capital' ook afnemen wat zal leiden tot grotere etnische verschillen. Negatief aan 'bonding social capital' is dat deze sterke interne gerichtheid een sterke 'out-group' antagonisme met zich mee kan brengen. Dit zal volgens Putnam negatieve externe effecten tot gevolg hebben (Putnam, 2000: 23). Deze negatieve effecten zijn in de Nederlandse gesegregeerde (achterstands) wijken zeker te bemerken; diverse bevolkingsgroepen zijn intern gericht (bonding) en missen het overbruggende contact (bridging) en de hulpbronnen van andere (autochtone) groepen wat, zoals in het vorige hoofdstuk is omschreven, de integratie in de Nederlandse samenleving kan bemoeilijken.

Putnam wijst ons erop dat beide vormen van sociaal kapitaal kunnen leiden tot positieve effecten. Vele groeperingen zijn met elkaar verbonden doordat zij een sociale dimensie gemeen hebben en tegelijkertijd de aanwezige verschillen overbruggen. Hier gebruikt Putnam het voorbeeld van de 'black church' waar mensen samenkomen van hetzelfde ras en religie terwijl zij van elkaar verschillen van klasse. Een samensmelting van 'bridging' en 'bonding' is hier ontstaan; mensen bezitten dezelfde kenmerken maar verschillen van sociale herkomst en zijn toch met elkaar verbonden. Zij kunnen van elkaars hulpbronnen gebruik maken en leren van

andermans visies. Putnam stelt dus dat sociaal kapitaal de sociale cohesie in de wijk versterkt en sluit daarmee aan bij de theorie van Bolt en Terrance (2004). Zij zijn ook van mening dat sociale contacten in de buurt een positief aspect zijn van sociale cohesie in de straat.

Bezien we de theorie van Putnam gerelateerd aan de MMS- activiteiten, dan kan verondersteld worden dat deze buurtactiviteiten leiden tot intern gerichte (bonding) en extern gerichte (bridging) buurtcontacten. Of dit werkelijk het geval is, zal blijken uit de resultaten van dit onderzoek.

In de volgende paragraaf besteden we aandacht aan wat al bekend is over interetnische buurtcontacten in Nederland. Welke kenmerken spelen een rol bij de totstandkoming van interetnisch contact en wat is het nut van interetnisch contact?

2.4 De omvang van interetnisch contact

Interetnische contact is in Nederland een vaak onderzocht sociaal verschijnsel. Merkwaardig is dat deze onderzoeken vooral gericht zijn op contacten tussen allochtonen en autochtonen en niet op contacten tussen diverse etnische groeperingen onderling. Dit is ook in het artikel: 'Uit elkaars buurt' van Gijsberts en Dagevos (2005) te constateren. Toch geeft dit artikel belangrijke informatie weer. De mate waarin interetnisch contact voorkomt wordt door hen duidelijk gemaakt. Het blijkt dat de meerderheid van de autochtone Nederlanders géén of weinig contact hebben met allochtonen. Zelfs in de eigen buurt is dit contact weinig te constateren. Dit is opvallend, wanneer vereist wordt dat de allochtone bevolking integreert en participeert in onze samenleving door zich te mengen met autochtone Nederlanders.

Er wordt gesteld dat de mate van contact tussen autochtonen en allochtonen afhankelijk is van individuele kenmerken. Zo blijkt dat hoger opgeleiden, werkende en jongeren van autochtone afkomst meer contact onderhouden met allochtonen (Gijsberts en Dagevos, 2005, 38-39). Een verklaring hiervan wordt gezien vanuit de competitietheorie. Uit het aangehaalde onderzoek van Billiet et al. (1996) blijkt dat negatieve opvattingen over etnische minderheden vooral voorkomen bij minder geprivilegieerde groepen zoals werklozen, lager opgeleiden en lagere inkomstgroepen. Etnische minderheden bezitten over het algemeen lagere sociale posities,

autochtonen in een soortgelijke sociale positie zullen concurrentie van etnische minderheden ervaren. Het minder in contact treden van autochtonen met allochtonen is volgens Gijsberts en Dagevos dan een mogelijk gevolg (Gijsberts en Dagevos, 2005, 36).

Ook culturele verklaringen worden verondersteld. Hoger opgeleiden hebben een bredere kijk op de samenleving en zullen meer ruimdenkend zijn over diverse etnische groeperingen. Het is aannemelijk dat hoger opgeleiden eerder in contact treden met allochtonen dan laag opgeleiden. Deze verklaring zou ook gelden voor de jongeren (Gijsberts en Dagevos, 2005, 36). Ook zijn individuele kenmerken van allochtonen van invloed zoals opleiding; wanneer zij in hogere of wetenschappelijke beroepen verkeren hebben zij overwegend vaker een gemengde vrienden- of kennissenkring en daarmee meer interetnisch contact.

Naast individuele kenmerken zijn ook buurtkenmerken van invloed op het ontstaan van interetnisch contact. Hoe meer allochtonen er in een buurt wonen, hoe minder contacten er met autochtonen zijn. Voor autochtonen werkt dit precies omgekeerd; hoe meer niet-westerse allochtonen in een buurt wonen, des te meer contact de autochtonen met de allochtonen hebben (Gijsberts en Dagevos, 2005, 40). De reden dat allochtonen minder contact met autochtonen hebben kan simpelweg verklaard worden door de lagere ontmoetingskans met autochtonen. De reden dat autochtonen in concentratiebuurten *meer* contact met allochtonen onderhouden kan dan verklaard worden door de hogere ontmoetingskans met allochtonen (Gijsberts en Dagevos, 2005, 37-40) .

Er wordt een grens gesteld voor het creëren van een positief effect op contacten tussen allochtonen en autochtonen. Wanneer de buurt voor de helft bestaat uit allochtonen, blijken contacten met autochtonen het meest frequent. Gijsberts en Dagevos (2006: 40) stellen dan ook dat een zekere mate van menging van bevolkingsgroepen positief is voor de interetnische buurtcontacten.

Er zijn ook empirische studies uitgevoerd naar de mate van interetnisch contact van diverse etnische bevolkingsgroepen (Gijsberts en Dagevos, 2005; Veld, 2004; Dagevos, 2005). Deze onderzoeken zijn ook gericht op het contact tussen allochtonen en autochtonen en zeggen daarmee niets over de mate van contact tussen diverse etnische bevolkingsgroepen onderling. Het blijkt dat Turken en Marokkanen het sterkst gericht zijn op de eigen etnische groep en daarmee de geringste mate van interetnisch contact hebben. Hierintegen hebben de Surinamers en de Antillianen meer gemengde vriendenkringen en gaan meer om met

autochtonen. Hun mate van interetnisch contact is hoger dan dat van de Turken en Marokkanen. Zoals net al duidelijk werd gemaakt, hebben de Nederlanders over het algemeen weinig tot geen contacten met allochtonen. Hooguit één op de drie Nederlanders heeft regelmatig contact met allochtonen en slechts één op de tien Nederlanders heeft redelijk tot vergaand contact met allochtonen (Gijsberts en Dagevos, 2005: 37-40). Daarmee kan gezegd worden dat de Nederlanders, net als de Turken en Marokkanen over het algemeen een geringe mate van interetnisch contact hebben. Of dit ook het geval is op buurtniveau in deelgemeente Feijenoord, moet blijken uit de resultaten van dit onderzoek.

Interetnisch contact wordt nuttig geacht voor de integratie. Interetnische contacten hangen namelijk samen met de sociaal- culturele dimensie van integratie. De mate waarin allochtonen met autochtonen contact hebben houdt verband met de taalbeheersing en de culturele oriëntatie bestaande uit Westerse waarden en opvattingen (Gijsberts & Dagevos, 2005: 10, Van der Laan Bouma- Doff, 2005: 61). Het is echter moeilijk om de precieze causaliteit vast te stellen. Hebben allochtonen meer contact met autochtonen omdat ze beter Nederlands spreken of spreken ze beter Nederlands omdat allochtonen contact hebben met autochtonen. Relevant voor dit onderzoek is dat verondersteld wordt dat interetnisch contact positief is voor de sociale leefbaarheid in de wijk. Wanneer mensen elkaar door het contact leren kennen en herkennen zal de sociale controle in de wijk toenemen en zal de criminaliteit afnemen wat het veiligheidsgevoel doet toenemen (Kullberg, 2006). Het resultaat is dat de sociale cohesie toeneemt en dat de wijk leefbaar wordt. Ook Veld stelt dat buurtcontacten een positieve functie vervullen, namelijk een emotionele functie. Zij dragen bij aan het gevoel van 'thuis zijn' in de buurt. Daarmee stimuleren ze een gevoel van veiligheid van de bewoner, aldus Veld (Veld, 2004: 124).

3. Interetnisch buurtcontact en beeldvorming

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk volgt een uiteenzetting van theoretische aspecten die ingaan op mogelijke gevolgen van interetnische contacten voor de beeldvorming bestaande uit stereotypingen en vooroordelen. In de eerste twee hoofdstukken is duidelijk gemaakt dat het politieke discours steeds meer de nadruk is gaan leggen op het stimuleren van sociale contacten in de wijk zodat de sociale integratie, de sociale cohesie en daarmee de leefbaarheid in de wijk versterkt kunnen worden. Het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’ dat gericht is op straatactiviteiten brengt diverse multiculturele buurtbewoners bij elkaar waarvan verwacht wordt dat dit naast contacten met de eigen bevolkingsgroep, resulteert in interetnische buurtcontacten die in aard en omvang zullen verschillen. Wat heeft dit voor gevolgen voor de vooroordelen en stereotypingen? Op deze vragen wordt getracht een antwoord te geven vanuit wetenschappelijke literatuur. Allport (1954) en Blokland (1998) zijn twee sociologische wetenschappers die hier belicht zullen worden. Vervolgens zal aangeven worden wat we precies bedoelen met een negatieve beeldvorming bestaande uit stereotypingen en vooroordelen

3.2 De contacthypothese van Allport

Volgens Allport (1954) is het mogelijk om een negatieve beeldvorming te doorbreken. Om tot interetnisch contact te komen dat positief van aard is, zijn er een aantal voorwaarden waaraan voldaan dient te worden. De contacthypothese van de sociaal- psycholoog Allport (1954) stelt dat direct inter-persoonlijk contact een positieve invloed kan hebben op de houding van de meerderheid ten opzichte van de minderheid. Hierdoor kunnen negatieve stereotypen en vooroordelen doorbroken worden. Contact is hier het sleutelwoord om de invloed van het denken over anderen te beïnvloeden.

Allport (1954) geeft aan dat wanneer mensen elkaar ontmoeten, er door vier opeenvolgende stadia van verbinding gegaan wordt: ‘sheer contact’, ‘competition’, ‘accomodation’ en ‘assimilation’. Contact kan leiden tot een vreedzaam samenleven, belangrijk is in te zien dat dit geen universele wet is, maar dat dit afhankelijk is van de aard van het contact (nature of

contact). De soorten contacten die Allport (1954) omschreven heeft zijn: *'casual contacts'*, *'acquaintance'*, *'residential contact'*, *'occupational contact'*, *'pursuit of common objectives'* en *'goodwill contact'*. Alleen de relevante soorten van contact zullen voor dit onderzoek hieronder omschreven worden.

Casual contact (toevallig contact)

Allport (1954) stelt dat terloopse contacten tussen etnische groepen een bestaand vooroordeel niet af zal nemen, sterker nog, het is waarschijnlijker dat deze vooroordelen versterken door het terloopse contact. Omdat mensen terloopse percepties voortbrengen door deze zelf inhoud te geven door associatie, kennis, ervaringen en opvattingen over het individu, generaliseren zij deze met een bepaalde categorie waartoe deze behoort. Vanuit een stereotyperende gedachtegang wordt alleen die informatie toegelaten zodat de stereotypingen bevestigd blijven. Naast perceptie is ook gedrag verantwoordelijk voor de bevestiging en versterking van bestaande beelden.

Acquaintance (bekendheid)

In tegenstelling tot het bovenstaand 'casual contact' staat 'acquaintance'. Allport stelt hierbij dat 'true acquaintance' wel zorgt voor een afname van vooroordelen. Wanneer mensen van verschillende etniciteiten met elkaar in contact worden gebracht, krijgen zij meer kennis van elkaar. Kennisgevend contact is positief en waarschijnlijk blijvend. Ook dit is geen geldende wet, er is geen bewijs dat iedereen minder vooroordelen heeft na intensief kennisgevend contact. Het voorbeeld wat Allport hierbij aanhaalt is het intercultureel onderwijs waarin de klas gemengd is met verschillende etniciteiten. Gesteld wordt dat wanneer men meer kennis bezit over, en bekend is met, leden van een minderheidsgroep, men toleranter is en vriendelijke attitudes aanneemt (Allport, 1985: 254). Contact wat leidt tot meer kennis en bekendheid, zorgt voor het opwekken van 'sounder beliefs' over etnische minderheden en is volgens Allport de reden waarom in deze situatie de vooroordelen en stereotypingen afnemen.

Residential contact (Bewoners contact)

Allport kijkt hier naar het effect van gesegregeerde wijken met veel sociale woningbouw en etnische minderheden op vooroordelen. In gesegregeerde buurten ontstaan gesegregeerde

scholen waar klasgenoten voor het merendeel bestaan uit leden van hun eigen etnische bevolkingsgroep. Dit geldt ook voor instituties in de wijk zoals kerken en winkels. Segregatie zorgt ervoor dat het een bepaald type groep meer zichtbaar maakt waardoor in de wijk (Harlem in Amerika) de Negros bijvoorbeeld eerder associëren als gevaarlijk en afkomstig uit de 'black belt'. De onderzoeksbevinding die Allport hierbij aanhaalt is het verschil tussen vooroordelen in een gesegregeerde 'witte' wijk of 'zwarte' wijk, en een geïntegreerde wijk bestaande uit een mix van sociaal culturele, economische en populatiefactoren. In de geïntegreerde, gemengde wijk, waren er weinig (25%) vooroordelen te vinden over de groep etnische minderheden. In de wijk waar het merendeel 'wit' was, waren de vooroordelen over etnische minderheden aanzienlijk groter (75%). Ook in de 'zwarte' wijk met veel etnische minderheden bestonden veel vooroordelen over de 'blanken'. Allport stelt hierbij dat niet het contact zelf verantwoordelijk is voor het doen afnemen van stereotypingen, maar dat de vormen van *communicatie* er toe doen (Allport, 1985: 260). Geïntegreerd wonen zelf zorgt niet voor het oplossen van vooroordelen, maar gecreëerde situaties versterken vriendelijk contact en bekendheid met de ander. Het verdwijnen van barrières, wat zorgt voor een afname in stereotypingen, brengt een realistische visie met zich mee en kan een vriendschap als gevolg hebben. Hierbij maakt Allport overigens duidelijk dat men er niet van uit kan gaan dat dan alle obstakels verdwenen zijn. Obstakels kunnen zich voor blijven doen bijvoorbeeld wanneer er gemengde huwelijken ontstaan. Het advies dat Allport hierbij geeft is dat wanneer problemen aanwezig zijn, deze beter opgelost kunnen worden wanneer stereotypingen uit de weg zijn geruimd en men realistische visies over elkaar heeft. Een einde aan segregatie zal hieraan enorm bijdragen, aldus Allport.

Pursuit of common objectives (streven naar gezamenlijke doelen)

Er wordt door Allport gesteld dat contacten tussen mensen van gelijke status niet doorslaggevend hoeft te zijn om bestaande vooroordelen weg te nemen. Het kan er zelfs toe leiden dat mensen zich van elkaar distantiëren waardoor men niet beïnvloed wordt door andermans percepties en gewoontes (Allport, 1985: 264). Het doorbreken van vooroordelen is van belang omdat dit ervoor kan zorgen dat mogelijkwerwijs de houding van mensen naar elkaar toe verandert en mensen daadwerkelijk gezamenlijke activiteiten met elkaar ondernemen. Gezamenlijke participatie en gezamenlijke belangen zijn hierin doorslaggevend en verminderen de vooroordelen. Het voorbeeld wat Allport hierbij aanhaalt is een multicultureel atletiekteam.

Hierin is het gezamenlijke doel doorslaggevend dan de etnische samenstelling van het team omdat het doel de solidariteit in het team versterkt.

Goodwill contacts (Goed bedoelde contacten)

Er zijn vele kritieken te horen dat comités niet weten hoe zij vooroordelen kunnen verminderen. Allport stelt dat de afwezigheid van concrete doelstellingen en een onheldere focus in het beleid oorzaken zijn voor het falen om vooroordelen te verminderen. Wanneer buurtbewoners bestaande uit verschillende etnische groepen het initiatief nemen om samen de vooroordelen en andere aanwezige problemen in de wijk aan te pakken, is dit volgens Allport een goed begin. Buurtfestiviteiten waarin verschillende etnische groepen bij elkaar komen zijn hier een voorbeeld van. Leiderschap kan hierbij nuttig zijn. Wanneer diverse etnische groeperingen via deze weg bekendheid over elkaar krijgen, kan de doelstelling opgesteld worden om de relaties binnen deze gemeenschap te versterken. Gezamenlijke projecten en het streven naar samenwerking zal dan een versterkend effect hebben (Allport, 1985: 266).

De contacthypothese van Allport (1954) stelt dus dat interetnische contact leidt tot minder vooroordelen en stereotyperingen over en weer. Volgens Allport moet echter aan vier voorwaarden zijn voldaan voordat dit effect optreedt, namelijk:

1. Het interetnische contact dient uitgevoerd te worden tussen personen van gelijke status.
2. De groepen dienen samen te werken en te streven naar gemeenschappelijke doelen.
3. Om elkaar persoonlijk te leren kennen dient er voldoende ruimte beschikbaar te zijn om tot een overkoepelende identiteit te komen.
4. Interetnisch contact dient onderhevig te zijn aan institutionele en normatieve ondersteuning bestaande uit sanctionering of steun van autoriteiten.

Onder deze opgestelde voorwaarden zal volgens Allport (1954) interetnisch contact er toe leiden dat vooroordelen en stereotyperingen gereduceerd worden.

“Prejudice [...] may be reduced by equal-status contact between majority and minority groups in the pursuit of common goals. The effect is greatly enhanced if this contact is sanctioned by institutional supports (i.e., by law, custom or local atmosphere), and provided it is of a sort that leads to the perception of common interests and common humanity between members of the two groups.”

(Allport 1954: 281)

Samenvattend kunnen we dus stellen dat contacten tussen diverse bevolkingsgroepen niet per definitie leiden tot een afname van vooroordelen. Bij oppervlakkig contact ontbreken volledige percepties van anderen en zullen daarom niet leiden tot positief interetnisch contact. Het kan zelfs vooroordelen versterken. Volgens Allport is dit het gevolg van het toekennen van attributen en kenmerken die behoren tot een bepaalde groep (stereotyperingen). Zijn de associaties van een bepaalde groep (of categorie) negatief, dan zal de perceptie van een enkele persoon ook negatief van aard zijn (Allport, 1954: 261-264). Langdurig contact kan wel van invloed zijn op het afnemen van vooroordelen omdat het toekennen van kenmerken dan wel op het individu gericht is.

3.3 Blokland's conflicthypothese

Doordat mensen met verschillende etnische achtergronden elkaar herhaaldelijk ontmoeten, ontwikkelen er zich vanzelf interetnische relaties. Dankzij deze interetnische contacten met de daarbij opgestelde voorwaarden van Allport, zullen vooroordelen en stereotyperingen ontbreken, zo blijkt uit zijn contacthypothese.

Toch staat niet iedereen achter de stelling dat men elkaar vanzelf aardig zal vinden en zal ondersteunen, ofwel; ‘meeting is mating’ (Snel en Boonstra 2005). Het contact kan namelijk oppervlakkig *blijven*; er wordt alleen gegroet op straat zonder dat er verdere intensieve contacten ontstaan. Ook is het mogelijk dat interetnisch contact ongewenste gevoelens oproept zoals discriminatie, wederzijdse angst en vijandigheid. Interetnische contacten leiden volgens Snel en Boonstra (2005) dus niet per definitie tot betere sociale relaties. Ook Blokland (1998) is kritische tegenover de contacthypothese. Zij ziet in dat opbouwwerkers er voor kunnen zorgen dat bewoners de eigen groepsgrenzen overstijgen, maar betwijfelt of zij er in

kunnen slagen om deze stimulans om te zetten in een daadwerkelijke kwaliteitsverbetering van interetnisch contact.

Dat er niet altijd een kans van slagen aanwezig is blijkt uit het onderzoek van Blokland (1998) naar sociale bindingen in de wijk Hillesluis te Rotterdam. Uit haar onderzoek blijkt dat het helemaal niet vanzelfsprekend is om interetnische contacten positief te stimuleren, het kan zelfs averechts werken. Zij heeft in wijken veel conflicten, vooroordelen en andere discriminerende repertoires waargenomen. Discriminerende repertoires behoren tot geconstrueerde etnische verschillen die gebruikt worden als classificatie om groepsgrenzen tegen andere te beschermen. Discriminerende repertoires worden geuit door de ander te categoriseren op basis van vooroordelen en stereotyperingen over het individu zelf of over groeperingen. Discriminerende repertoires kunnen volgens Blokland (1998) juist ontstaan wanneer men geconfronteerd wordt met andere etniciteiten. Er wordt op deze manier een spiegel voorgehouden. Door het observeren van verschillen herkennen mensen hun eigen etnische groep (Blokland, 1998: 257). Blokland noemt deze constructie 'imagined communities'. Dit verwijst naar het denken en voelen van gemeenschappen, naar de ervaring van 'wij' horen bij elkaar en 'zij' horen bij elkaar en 'zij' horen niet bij 'ons', maar verwijzen ook naar de externalisering in de handelingspraktijken (Blokland, 1998:111).

Blokland (2003) heeft vanuit de 'realistische conflicttheorie' de sociale relaties in Hillesluis kunnen interpreteren. Negatieve beeldvormingen zijn vanuit interpretaties van aanwezige territoriale, sociaal- economische en sociale bedreigingen geanalyseerd. Vanuit deze theorie wordt verondersteld dat vooroordelen ontstaan vanuit een ervaren directe competitie over schaarse bronnen die zowel materieel als immaterieel (sociaal en cultureel) van aard is. Realistische conflicten zijn veelal geconstateerd over publieke ruimtes (territoriale bedreiging). Dit komt volgens Blokland door de 'peers', mensen die elkaar lang kennen en in dezelfde omstandigheden leven en veel tijd besteden aan socialiseren vanuit hun lokale netwerk en lokale rolrepertoire (Blokland, 2003:11). Er ontstaan zo symbolische opeisingen van ruimtes wanneer deze na verloop van tijd is veranderd in een gemengde buurt. Er ontstaat een competitie over ruimte waardoor incidenten zich voor kunnen doen tussen 'wij' de peers en 'zij' de rest buiten de peergroep.

Het construeren van etnische verschillen via discriminerende repertoires dient ook als classificatie om groepsgrenzen te beschermen tegen buitenstaanders (Blokland, 2003:14).

Vieringen, begroetingen en conflicten over de publieke ruimte, zijn betekenissen dat een gevoel van collectiviteit veroorzaakt omdat hun structurele begrenzings aangetast worden en worden gezien als een sociale verandering (Blokland, 2003: 14). Deze beredenering is afkomstig vanuit de ‘etnische competentietheorie’. De sociale categorie die de meeste concurrentie ervaart, zal negatiever zijn naar andere groepen toe (Blackcock, 1967: Bobo, 1998 in Dagevos en Gijsberts, 2004: 3). Ook heeft Blokland sociale processen in Hillesluis vanuit de ‘sociale identiteitstheorie’ beredeneerd. Deze theorie geeft aan dat men zijn identiteit vooral aan zijn ‘eigen’ groepering ontleent omdat men zich hiermee identificeert. De andere groep kan gezien worden als afwijkend wat resulteert in het aannemen van stereotypingen en vooroordelen. Blokland (1998) plaatst dit onder de noemer ‘onrealistische conflicten’. Deze kunnen ontstaan doordat verschillende etnische groeperingen elkaar niet goed kennen. Dankzij de creatie van ‘wij’ en ‘zij’ als vorm van gemeenschap en identiteit wordt de ander hier gezien als zondebok. Vaak worden hele gemeenschappen beoordeeld in plaats van een enkel individu. Het ontbreken van sociale identificaties met de andere etnische groepering zijn verantwoordelijk voor het creëren van ‘wij’ en ‘zij’ constructies op basis van discriminerende repertoires.

Deze negatieve invalshoeken zijn opvallend; de Nederlandse politiek stelt dat interetnisch contact noodzakelijk is omdat het sociale vooruitgang zal boeken. De gedachte hierachter is dat interetnisch buurtcontact de sociale cohesie versterkt en daarmee de sociale leefbaarheid in de straat. Maar tegelijkertijd blijkt dat het lastig is om invloed uit te oefenen op het creëren van positieve interetnische buurtcontacten. Sterker nog, doordat diverse etniciteiten samenkomen, ontstaan er juist discriminerende repertoires bestaande uit stereotypingen en vooroordelen. ‘Blokland betoogt in haar interview zelfs dat multiculturele straatactiviteiten een averechts effect hebben.

‘We dachten altijd dat uit zulke eenmalige ontmoetingen mooie contacten zouden opbloeien. Maar zo werkt het helaas niet, blijkt uit onderzoek dat we hebben laten doen. Met dit soort projecten benadrukken we juist de verschillen tussen groepen mensen.’ (Blokland, 01 februari 2006).

Van hieruit bezien kan worden opgemaakt dat deze uitingen de sociale buurtcohesie tussen diverse etniciteiten in gevaar kan brengen. Dit omdat het de tegenstellingen tussen ‘wij en ‘zij’

vergroot en men met de ruggen naar elkaar staat op een conflicterende en discriminerende manier. Deze invalshoek staat hiermee averechts op de contacthypothese van Allport (1954).

Er is getracht duidelijk te maken wat mogelijke gevolgen zijn van interetnisch contact op de beeldvorming; deze kan zowel positief als negatief van aard zijn doordat stereotyperingen en vooroordelen afnemen of toenemen. Belangrijk is dat we duidelijk maken wat we precies met deze sociaal- psychologische verschijnselen bedoelen. Daar zullen we in de volgende paragraaf aandacht aan besteden.

3.4 Negatieve beeldvorming

Een negatieve beeldvorming bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen is een veel besproken verschijnsel in de media, de politiek en in de sociale wetenschappen.

Maar wat wordt er nu precies bedoeld met deze sociaal- psychologische verschijnselen? Wat is het verschil tussen beide vormen en wat is het nut hiervan? In deze paragraaf wordt getracht deze vragen te beantwoorden.

Stereotyperingen en vooroordelen

Vaak worden de termen stereotyperingen en vooroordelen door elkaar gebruikt. Er is echter een verschil tussen beide begrippen. Bij *stereotype oordelen* deelt men de ander in op basis van uiterlijkheden, incidentele gebeurtenissen of uit de media opgepikte algemeenheden (vgl. Coyle 1930: 16-8). Letterlijk betekent dit 'beschrijven op afstand'. Men schrijft bepaalde eigenschappen toe aan mensen op basis van de groep waartoe zij behoren. Zo wordt een individu beoordeeld en zelfs behandeld alsof men meer gelijk is aan de groep waar men toe behoort en dat men meer verschilt van mensen die niet tot deze groep behoort (Vink, 2001:63). Men is bijvoorbeeld van mening dat Nederlanders klompen dragen en dat Marokkanen agressief zijn (Grubben, 2002). Het Adviespunt Discriminatie omschrijft stereotyperingen als overdreven beelden van een groep mensen die niet kloppen met de werkelijkheid. Een stereotype oordeel is ook vaak versimpeld en kan zowel positief als negatief van aard zijn.

Bij *vooroordelen* bezit men emotioneel geladen stereotypen van groepen of categorieën mensen die in strijd zijn met de feiten (De Jong, 1986: 47). Het gaat hier om een negatieve attitude of gevoel ten opzichte van een bepaalde etnische of sociale groep. Het is een oordeel wat vooraf gaat aan de feitelijke waarneming. Volgens Grubben (2002) en Felling (1986) zijn vooroordelen altijd negatief van aard. Zo denkt men bijvoorbeeld dat Nederlanders afstandelijk zijn en de Marokkanen crimineel (Grubben, 2002). Het Adviespunt Discriminatie (2008) omschrijft een vooroordeel als een mening van iemand of van een groep, welke niet is gebaseerd op feiten, maar op een kenmerk of op een stereotype. Opmerkelijk is dat hier gesteld wordt dat vooroordelen vaak, maar niet altijd, negatief zijn. Dit terwijl Grubben en Felling ons laten weten dat vooroordelen altijd negatief zijn. Deze discussie is in de literatuur veel te vinden. Omdat vooroordelen bijna altijd negatief van aard zijn (Art. 1, 2004) richten we ons in dit onderzoek op negatieve vooroordelen.

Er is een verband aanwezig tussen stereotyperende overtuigingen en vooroordelen. Volgens McQuail is de precieze causaliteit nog onduidelijk (McQuail, 1999: 365). Vooroordelen kunnen ontstaan uit stereotypen. Er wordt een bepaalde houding aangenomen tegenover een bepaalde sociale groepering die ontstaat vanuit opvattingen over die groepering. Meestal wordt er dan slechts één element van een groep mensen benadrukt. Ook is het mogelijk dat stereotypen voortkomen uit vooroordelen. Wanneer men een bepaald gevoel heeft tegenover een sociale groepering, dan kan dit resulteren in het hebben van bepaalde opvattingen. Het toekennen van stereotypen en vooroordelen aan bepaalde etnische groeperingen wordt tegenwoordig *modern racisme* genoemd. Nieuw aan het 'modern racisme' is dat de nadruk meer is komen te liggen op attitudes en symbolische overtuigingen ten opzichte van het traditionele biologische racisme. Negatieve attitudes zijn hierbij meestal gebaseerd op abstracte overtuigingen van de sociale positie en het functioneren van etnische groeperingen. Men kijkt bijvoorbeeld naar de burgerrechten en de werksituatie van de ander. Zo worden ideeën over de 'innate superiority' rechtvaardig geacht als reden om andere rassen uit te sluiten op basis van macht en economisch welzijn (Kleinpenning, 1993:12). Moderne racisten zien de ander als afwijkend gebaseerd op uiterlijke kenmerken maar vooral oordelen ze groeperingen op sociale, economische en culturele kenmerken.

Stereotyperingen bestaan volgens Fiske e.a. (2002) uit twee dimensies; competentiegerelateerde en moraliteitsgerelateerde stereotyperingen. Competentiegerelateerde stereotyperingen zijn positief van aard en moraliteitsgerelateerde stereotyperingen zijn negatief van aard. Deze indeling wordt gezien als relevante dimensies van stereotyperingen. Men kan naast positieve (competentiegerelateerde) stereotyperingen ook negatieve (moraliteitsgerelateerde) stereotyperingen uiten, of een combinatie van beiden. Zij argumenteren dat wanneer mensen individuen of groepsleden ontmoeten, men zowel de positieve als negatieve intenties en bekwaamheid van anderen proberen te achterhalen (Fiske e.a. 2002: 2). Positieve competentiegerelateerde kenmerken als slim, eerlijk en vriendelijk als wel de negatieve moraliteitsgerelateerde kenmerken agressief en ongehoorzaam zijn in dit onderzoek de onderzochte kenmerken van stereotyperingen. Deze kenmerken zijn afkomstig uit onderzoeken van Poppe (Poppe e.a. 1997: 1999).

Voor de meting van vooroordelen kan de sociale afstand onderzocht worden of kan er een attitude meting plaatsvinden. Deze laatste meting wordt in dit onderzoek gebruikt waarbij de (negatieve) houding van de respondenten tegenover diverse etnische bevolkingsgroepen centraal staat.

Voorheen is duidelijk gemaakt dat er een verband aanwezig is tussen vooroordelen en stereotyperingen. Kleinpenning en Hagendoorn (1993: 27) stellen dat vooroordelen afkomstig zijn uit stereotype oordelen. Vooroordelen kunnen gebaseerd zijn op 'sociaal afwijkend gedrag' waarbij vooroordelen gerelateerd zijn aan de kenmerken: onhygiënisch, lui en crimineel. Ook kunnen vooroordelen gebaseerd zijn op het 'cultureel traditionalisme' met de kenmerken traditioneel en autoritair. Tevens kunnen vooroordelen gebaseerd zijn op iemands 'status' waarbij een bepaalde etnische groepering wordt beoordeeld op zijn achtergrond; laagopgeleid of onhygiënisch. Vooroordelen gebaseerd op iemands huidskleur zijn ook aanwezig. Bovengenoemde kenmerken staan centraal in dit onderzoek.

Echter, het is soms moeilijk te traceren of oordelen over etnische bevolkingsgroepen al dan niet gebaseerd zijn op feiten. Is men het eens met de stelling dat alle Marokkanen laagopgeleid zijn, dan is dat een vooroordeel omdat er ook hoogopgeleide Marokkanen zijn. Zo geldt deze beredenering ook voor de stelling dat Turken uitkeringstrekkers zijn of bij het stereotype oordeel dat veel Surinamers ongehoorzaam zijn. Stereotyperingen en vooroordelen maken in

ieder geval duidelijk of de beeldvorming positief of negatief van aard is. Aangezien het onderzoek gericht is op het verband tussen interetnisch contact en vooroordelen en stereotyperingen, is het relevanter om naar de beïnvloeding (*an sich*) te kijken.

3.5. Hypothesen

Vanuit de theoretische perspectieven kunnen diverse hypothesen worden afgeleid die centraal zullen staan in dit onderzoek. Bekijken we de theorie van Allport (1954) dan valt op te maken dat hij benadrukt dat herhaaldelijk interetnisch contact leidt tot een afname van vooroordelen en stereotyperingen, mits er aan zijn voorgeschreven voorwaarden wordt voldaan. Bekijken we de theorie van Blokland (1998, 2005, 2006) die in tegenstelling staat tot de theorie van Allport (1954), dan kan gesteld worden dat interetnisch contact tot discriminerende repertoires leidt bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen.

Blokland stelt dan ook letterlijk:

‘As the contact hypothesis holds, contact can indeed contribute to understanding, but understanding does not necessarily imply mutual social identification (Blokland, 2003:9).

We zijn tot de volgende vier hypothesen gekomen, namelijk:

1. Deelname aan de activiteiten van ‘Mensen Maken de Stad’ leiden tot meer buurtcontacten.
2. Deelnamen aan de activiteiten van ‘Mensen Maken de Stad’ leiden tot meer interetnische buurtcontacten.
3. Interetnische buurtcontacten leiden onder de voorwaarden van Allport tot positieve beeldvormingen (Allport’s contacthypothese).
4. Interetnische buurtcontacten leiden tot negatieve beeldvormingen (Blokland’s conflicthypothese).

Deze hypothesen zullen de leidraad gaan vormen in dit onderzoek. De eerste twee hypothesen zijn behorend bij de eerste onderzoeksvraag; in welke mate leiden activiteiten van het project 'Mensen Maken de Stad' tot buurtcontacten en tot interetnische buurtcontacten? De laatste twee hypothesen zijn behorend bij de tweede onderzoeksvraag; leidt interetnisch buurtcontact tot een afname van stereotyperingen en vooroordelen?

Het onderzoek is gericht op het project 'Mensen Maken de Stad'. Wat de filosofie en werkwijze hiervan is wordt in het volgende hoofdstuk toegelicht.

4. Het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’

4.1. Inleiding

In de inleiding is, hetzij beperkt, al enige aandacht besteed aan de betekenis van het project ‘Mensen Maken de Stad’. Omdat dit onderzoek gericht is op dit buurtproject, is het relevant om hun filosofie en werkwijze uiteen te zetten. Zo wordt getracht duidelijk te maken waar dit project voor staat en wat de relatie is met de probleemstelling en bijbehorende onderzoeksvragen. De eerste deelvraag die in hoofdstuk 1 is weergegeven is gericht op dit thema. De eerste deelvraag luidt:

Wat houdt het project Mensen Maken de Stad in? Wat zijn de doelstellingen en wie zijn er bij dit project betrokken?

4.2. De filosofie en werkwijze van ‘Mensen Maken de Stad’

‘Mensen Maken de Stad’ bouwt voort op, maar gaat zeker ook verder dan het inmiddels zeer bekende project ‘Opzoomeren’. Doordat de Gemeente Rotterdam toenemende klachten constateerde als het niet meer erkennen van medebewoners, het afnemende vertrouwen en leefbaarheid in de straat en het toenemende onveiligheids gevoel, is er door de gemeente Rotterdam actie ondernomen. Men is zich destijds gaan richten op het stimuleren van de sociale cohesie op straatniveau. Het project ‘Opzoomeren’ is zich gaan richten op het stimuleren van sociale contacten en straatactiviteiten en bij het project ‘Stadsetiquette’ zijn afspraken gemaakt omtrent de leefregels. Deze twee varianten zijn in 2003 door het Rotterdamse college bijeen gebracht tot één methodiek; het project ‘Mensen Maken de Stad’. Er worden straten aangewezen waarvan de opbouwwerkers de indruk hebben dat deze extra (financiële) steun nodig hebben om er sociaal en fysiek beter van te worden. Rotterdamse deelgemeenten zijn samen gaan werken met maatschappelijke instellingen die de sociale ondersteuning regelen zoals woningbouwcorporaties en politie.

Het uitvoeringsprogramma is afkomstig van het Project Sociale Integratie (PSI) en staat voor herstel van sociale samenhang en actief burgerschap (stbdf, 2007:4).

‘Mensen Maken de Stad’ is gericht op twee vormen van samenhang. Naast de *normatieve samenhang* waarbij normen en waarden in de straat met medebewoners gedeeld dienen te worden, staat de *maatschappelijke samenhang* centraal. Hierin worden contacten tussen medebewoners gestimuleerd. Het deelnemen van straatbewoners aan sociale activiteiten en het opbouwen van sociale netwerken neemt hier een belangrijke plaats in (stbdf, 2007). Dit dient te resulteren in wederzijdse betrouwbaarheid en samenwerking. Economisch is dit van belang omdat dit de toezichtskosten vermindert van maatschappelijke organisaties en de overheid. Tevens is er een sociaal- emotioneel belang aanwezig omdat de ontstane sociale samenhang er toe kan leiden dat deze spanning en conflicten tussen jong en oud voorkomen kunnen worden (stbdf, 2007:5). Om te bereiken dat de sociale samenhang en het actief burgerschap versterkt worden, worden bewoners aangesproken en gestimuleerd om zich in te zetten voor de sociale cohesie in hun straat (Uitermark en Duyendak, 2006). Anders dan een gemiddeld sociaal beleid is volgens Uitermark en Duyvedak (2006) dat bij het project ‘Mensen Maken de Stad’ niet gewacht wordt op het initiatief van de burgers zelf. De bewoners trachten zich in het publieke domein als goede burgers te gedragen en de overheid zorgt ervoor dat dit goede burgerschap wordt gesanctioneerd en gecultiveerd (Uitermark en Duyvedak, 2006: 5). De agenda van professionele organisaties en de overheid zal overigens bepaald worden vanuit de wensen van de straat. Zo ontstaat er een co-productie tussen burgers onderling en tussen burgers met de overheid (stbdf, 2007: 6). ‘Door de Rotterdamse burgers, voor de Rotterdamse burgers’ is dan ook het motto wat ‘Mensen Maken de Stad’ typeert. Op deze manier wordt getracht te voorkomen dat het straatproject alsnog passief wordt waarbij de overheid de initiatieven neemt in plaats van de bewoners zelf. Een belangrijke voorwaarde hierbij is wel dat er enkele actieve bewoners aanwezig dienen te zijn die functioneren als ‘gangmakers’ (Gemeente Rotterdam, 2004: 21).

Het uiteindelijke doel is dat de straat door bewoners in grote mate zelf beheerd wordt. Dit is tevens de hoogst behaalde doelstelling die er valt te bereiken en is op te maken uit de straatladder. De straatladder is een meetinstrument van het project en bestaat uit zeven stadia (treden) die in figuur 1 zichtbaar zijn.

Figuur 1: Afbeelding straatladder

Bron: Mensen Maken de Stad

De straatladder geeft weer hoe bewoners van een straat in het algemeen met elkaar omgaan en contact onderhouden (dominante interactiecultuur) (Gemeente Rotterdam, 2004). Elke trede van de ladder heeft zijn eigen omschrijving en zal hieronder uitgewerkt worden:

Trede +7: De straat maakt een gemeenschappelijke agenda met instellingen en sluit sociaal contact dat wederzijdse inspanning regelt en ondersteunt.

Trede +6: Samenwerking met betrekking tot zorg voor de straat

Trede +5: Samenwerking voor het regelen van gedrag en de omgang in de straat

Trede +4: Samenwerken voor straatactiviteiten

Trede +3: Actief contact maken/zoeken

Trede +1: Niet - vermijden van contact

Trede 0: Onverschilligheid

Trede -1: Vermijding

Trede -2: Agressie en 2 doelbewuste onveiligheid.

Het project dient vorm te geven aan vier doelstellingen van sociale integratie: 1) bevorderen van de sociale cohesie waarbij sprake is van binding met elkaar, binnen en buiten de eigen groep, 2) vertrouwen in de Mede-Rotterdamers om samen mee te werken en leven, 3) beter gebruik maken van aanwezige arbeids-, cultureel en sociaal kapitaal en talent in de stad, 4) breed gedragen en duidelijke normen in de publieke ruimte (WRR, 2004).

Om de doelstellingen te bewerkstelligen is er een eigen werkmethode opgezet bestaande uit vier pijlers:

1. De keuze van de straat wordt bepaald door professionals en door bewoners zelf. Hierbij kan gebruikt gemaakt worden van een 'straatportret' of een 'stadsetiquette' (zie pijler 3 en 4).
2. Er worden vijf werkprocessen gebruikt:
 - a) De gangmakers van de straat dienen als motor in het straatnetwerk. Deze bewoners dienen als 'knooppunten' en nemen enige initiatieven in de straat.
 - b) De basis van een straatnetwerk bestaat uit activiteiten en initiatieven die het contact, de uitwisseling en de samenwerking tussen bewoners stimuleert.
 - c) Alle bewoners dienen van informatie te worden voorzien.
 - d). Er wordt in kaart gebracht welke faciliteiten de bewoners nodig hebben en welke storende factoren er aanwezig zijn. Dit faciliteert en beschermt het straatnetwerk.
 - e) Kwaliteitsmeting van de straat en het straatnetwerk is gebaseerd op een beoordeling van bewoners.
3. Het straatportret wordt in kaart gebracht door middel van interviews vanuit een gestructureerde vragenlijst. Het dient als instrument voor activering en tot agendavorming.
4. De straatagenda staat voor het draagvlak van inhoud en uitvoering. Voorwaarde is dat er tenminste sprake is van niveau +3 op de straatladder en dat er in de straat enkele gangmakers aanwezig zijn die voldoende bewoners betrekken bij de formulering van de Straatagenda. De bewoners worden dan benoemd tot eigenaar van de straat (Gemeente Rotterdam, 2004:21).

Relateren we de door Allport (1954) opgestelde voorwaarden aan het project 'Mensen Maken de Stad', dan kunnen deze straatactiviteiten het effect hebben dat er intens interetnisch contact ontstaat waardoor vooroordelen en stereotypingen afnemen. Bezien we de beide theoretische perspectieven van Allport en Putnam samen, dan kan men opmaken dat wanneer men tot interetnisch contact wil komen, dat de bewoners met buurtcontacten binnen hun eigen etnische groepering: 'bonding', in contact worden gebracht met diverse etniciteiten: 'bridging'. Tevens dient men te voldoen aan de vier opgestelde condities (voorwaarden) van Allport (1954) om tot een positieve binding te komen: 'bonding'. Bij dit positief interetnisch contact behoren stereotypingen en vooroordelen tot het verleden. Het project 'Mensen Maken de Stad' lijkt

inderdaad te voldoen (theoretisch als praktisch geconstateerd) aan de door Allport opgestelde voorwaarden. Er is namelijk sprake van: 1) een gelijke status omdat bewoners woonachtig zijn in een en dezelfde buurt. Inkomensverschillen zullen hier niet ver uiteen liggen, 2) deelnemende bewoners die samen werken aan het project met gemeenschappelijke doelen, 3) voldoende gelegenheid om elkaar persoonlijk te leren kennen tijdens de activiteiten zodat er ruimte beschikbaar is om tot een overkoepelende identiteit te komen, en 4) opbouwwerkers die dienen als institutionele en normatieve ondersteuning bestaande sanctionering of steun van autoriteiten. Blokland hierintegen, stelt dat interetnisch contact zal leiden tot een negatieve beeldvorming bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen.

Nu duidelijk is geworden wat we willen onderzoeken en wat het project 'Mensen Maken de Stad' inhoudt, wordt in het volgende hoofdstuk de gekozen onderzoeksmethode en de operationalisering van theoretische termen omschreven.

5. Onderzoeksmethodiek

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk zal ingaan op de toegepaste onderzoeksmethode. In paragraaf 5.2. wordt uitgelegd wat voor type onderzoek er verricht is. Vervolgens wordt de operationalisering en conceptualisering van relevante begrippen uiteengezet zodat duidelijk wordt hoe gesloten vragen in de gestructureerde vragenlijst in de praktijk bevraagd zullen worden. Het onderzoek is *kwantitatief* van aard. Hier is voor gekozen omdat kwantitatief onderzoek het mogelijk maakt om cijfermatig (procentueel) inzicht te geven in de mate van en verbanden tussen de onderzochte variabelen. Hierdoor kunnen de opgestelde hypothesen getoetst worden. Tevens heeft kwantitatief onderzoek het voordeel dat er meer buurtbewoners geïnterviewd kunnen worden, kwalitatief onderzoek leent zich daar minder voor. Deze laatste onderzoeksvorm is vooral gericht op vragen als hoe en waarom en bestudeert de materie intensiever. Het voordeel van kwantitatief onderzoek is dat de onderzoeksuitkomsten generaliseerbaar zijn over andere straten die deelnemen aan het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’. Ook bestaat de mogelijkheid dat deze onderzoeksuitkomsten te generaliseren zijn over andere buurtprojecten gericht op het stimuleren van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten in multiculturele ‘arme’ straten.

In paragraaf 5.3 besteden we aandacht aan de operationalisering en conceptualisering. Paragraaf 5.4 zal ingaan op de onderzoeksmethodiek bestaande uit de factoranalyse, de betrouwbaarheidsanalyse en de regressieanalyse.

5.2 Type onderzoek

Het onderzoek wordt getypeerd als een ‘survey’; metingen worden op één tijdstip uitgevoerd door middel van een opgestelde vragenlijst waarbij de antwoorden kwantitatief geanalyseerd zullen worden (Braster, 1999: 20-24). In een tijdsbestek van een maand (oktober 2007) zijn er 40 interviews afgenomen in de MMS- straten van deelgemeente Feijenoord in de wijken: Bloemhof Noord en Bloemhof Zuid en Hillesluis. Om de respondenten te benaderen is er langs de deuren gegaan om te vragen of zij mee wilden werken aan het onderzoek. Er is getracht om veel actieve en passieve bewoners te interviewen zodat de mogelijkheid bestaat

om de invloed van deelname aan het project te analyseren. De manier waarop de interviews zijn afgenomen is verbonden aan een aantal risico's. Willen de bewoners nog wel meewerken aan het onderzoek of zijn zij 'onderzoeksmoe'? Is het voor de onderzoeker veilig genoeg om bij vreemde mensen binnen te stappen? Is er een taalbarrière aanwezig? Deze barrières zijn overwonnen mede door de respondenten enthousiast te maken om deel te nemen aan het onderzoek. Tijdens de herfstvakantie konden de kinderen dienen als tolk voor hun ouders zodat taalbarrières verbroken werden. Wanneer bewoners de indruk achterlieten dat het niet veilig genoeg was om bij hen thuis een interview af te nemen, werd er netjes vermeld dat de respondent niet relevant genoeg was voor het onderzoek omdat er een passieve dan wel actieve deelnemer van het project 'Mensen Maken de Stad' werd gezocht.

De interviews zijn face- to - face uitgevoerd. Dit heeft het voordeel dat vragen of opmerkingen van de respondenten direct beantwoord kunnen worden. De geïnterviewde respondenten zullen anoniem blijven.

Belangrijk bij het uitvoeren van een wetenschappelijk onderzoek is dat rekening gehouden wordt met de validiteit en betrouwbaarheid. Vragen dienen duidelijk, helder en niet suggestief opgesteld te worden (Braster, 1999: 62-63). Er is getracht om de vragen zo begrijpelijk en overzichtelijk weer te geven. Ook interne en externe kwaliteitscriteria dienen aanwezig te zijn bij het uitvoeren van een onderzoek. Bij de interne validiteit is het belangrijk dat men de juiste causaliteit meet; men dient de juiste vragen te stellen om het juiste te meten zonder dat andere mogelijke invloedrijke variabelen over het hoofd worden gezien (Braster, 1999: 67-68). Bij de externe validiteit is het belangrijk dat men kan stellen dat de onderzoeksresultaten generaliseerbaar zijn. Theoretisch gezien dienen de concepten in meerdere situaties toegepast te kunnen worden. Praktisch gezien zullen de onderzoeksresultaten ook bij andere populaties geconstateerd kunnen worden (Braster, 1999: 72-73). Met name de theoretische generaliseerbaarheid is bij deze 'survey' relevant.

In het onderzoek staan twee type vragen centraal: de beschrijvende vraag en de verklarende vraag. De eerste onderzoeksvraag is gerelateerd aan de beschrijvingsvraag. Bij het beschrijven ligt de nadruk op een minutieuze weergave van wat zich precies voordoet (Geurts, 1999). In dit geval wordt de mate van betrokkenheid bij het project 'Mensen Maken de Stad' uiteengezet en de mate van buurtcontact en interetnisch buurtcontact. Bewoners die woonachtig zijn in

een straat die deelneemt aan het project MMS zullen dienen als onderzoekseenheden. De tweede onderzoeksvraag is een verklaringsvraag. In deze onderzoeksvraag is de oorzaak - gevolgenrelatie terug te vinden; heeft deelname aan de MMS- activiteiten invloed op het creëren van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten en hebben interetnische buurtcontacten invloed op de beeldvorming bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen? Het theoretische kader dient als zoeklichtfunctie voor dit onderzoek omdat zij bepaalde inzichtigkheden en visies weergeven. De data analyse zal vanuit een deductieve benadering worden geleid. Vanuit de theorieën zijn een viertal hypothesen geformuleerd die in de praktijk getoetst zullen worden. Dit is mogelijk door de uitkomsten van dit onderzoek terug te koppelen aan de theorie. De theorie kan indien nodig (gedeeltelijk) bijgesteld of aangevuld worden.

5.3 Operationalisering van theoretische termen

Gezien de beide onderzoeksvragen en deelvragen, is het noodzakelijk de betekenis van theoretische begrippen overzichtelijk uiteen te zetten; de conceptualisering. Vervolgens worden deze begrippen geoperationaliseerd zodat deze termen in de praktijk werkbaar worden.

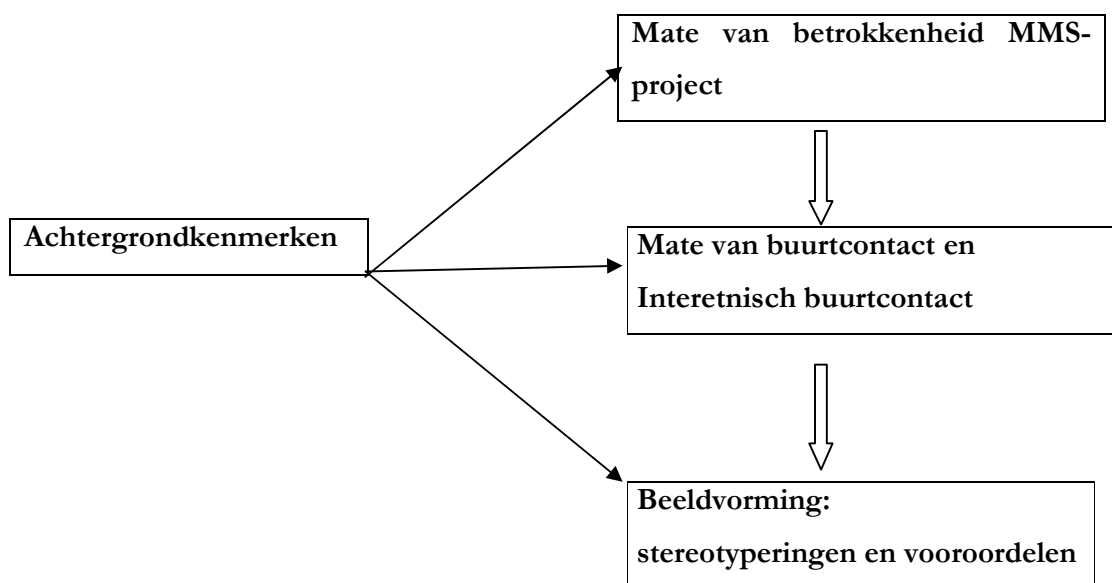
Twee thema's kwamen in het theoretische kader aan bod. Eerst is de procesvorming van buurtcontacten tot interetnische buurtcontacten omschreven. Er is hierbij gebruikt gemaakt van de theorie van Putnam (2000). Deze theorie is ingegaan op de totstandkoming van 'bonding' naar 'bridging'. De MMS-activiteiten kunnen er voor zorgen dat contacten binnen de eigen etnische groep, en contacten buiten de eigen etnische groep ontstaan. Als tweede vervult Allport (1954) een belangrijke rol in het theoretische kader. Volgens Allport zullen interetnische contacten, mits voldaan is aan zijn opgestelde voorwaarden, leiden tot een afname van stereotyperingen en vooroordelen. Vervolgens is de theorie van Blokland (1998, 2003, 2005) uiteengezet, zij geeft aan dat interetnische contacten kunnen leiden tot discriminerende repertoires die conflicterend van aard zijn. Negatieve stereotyperingen en vooroordelen zijn hierbij aanwezig.

In dit onderzoek trachten we de twee probleemstellingen en bijbehorende deelvragen te beantwoorden. De mate van betrokkenheid bij het MMS- project, de mate van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten, en de mate van stereotyperingen en vooroordelen zullen in

kaart gebracht worden. Ook zullen verbanden hiertussen onderzocht worden. We willen namelijk weten wat de invloed is van de straatactiviteiten van het project 'Mensen Maken de Stad' op de mate van buurtcontact en de mate van interetnisch buurtcontact en of deze invloed heeft op stereotyperingen en vooroordelen.

Het hier onderstaande conceptueel model maakt duidelijk wat we precies willen meten.

Conceptueel model:

In het conceptueel model worden de veronderstelde relaties in kaart gebracht die in dit onderzoek centraal staan en gemeten zullen worden.

Hieronder wordt weergegeven hoe de begrippen gemeten gaan worden in de praktijk. Het gaat hier om de vraag: hoe meten we de ontstane mate van betrokkenheid bij het project 'MMS', de mate van buurtcontact, de mate van interetnisch buurtcontact en de mate van stereotyperingen en vooroordelen.

Mate van betrokkenheid bij het MMS- project

Om de mate van betrokkenheid te meten zijn de opgestelde vragen gerelateerd aan bestaande straatactiviteiten van het project 'Mensen Maken de Stad'. Per aanwezige activiteit wordt gevraagd of zij deelnemen aan de voorbereiding, uitvoering en of zij in het bestuur zitten. Wanneer de bewoners veelal bevestigende antwoorden geven dan kan worden opgemaakt dat deze bewoners in grote mate betrokken zijn bij het MMS- project.

Mate van buurtcontact

De gestelde vragen die leiden tot de constatering in welke mate men buurtcontact heeft zijn gericht op mogelijk aanwezige vormen van buurtcontact. De vragen bestaan uit een aantal stellingen waar de respondent op kan antwoorden door een keuze te maken uit de vijf- punts Likert- schaal. De keuze opties zijn: (1) helemaal oneens tot en met (5) helemaal eens. Groet men elkaar alleen maar op straat of gaat men ook daadwerkelijk bij burens op bezoek?

Mate van interetnisch buurtcontact

Dezelfde vragen als bij de mate van buurtcontact komen aan bod bij de mate van interetnisch buurtcontact. Alleen zijn nu de vragen gericht op contactvormen met bewoners die een andere etniciteit hebben. Ook hier bestaan de antwoordmogelijkheden uit de vijf- punts Likert- schaal.

Beeldvorming: stereotyperingen en vooroordelen

Hier wordt gekeken naar de aan of afwezigheid van stereotyperingen en vooroordelen. Om tot deze constatering te komen worden stereotyperende kenmerken weergegeven die zowel positief (competentiegerelateerde stereotyperingen) als negatief (moraliteitsgerelateerde stereotyperingen) van aard zijn. Net als het ISW (2008) en de Gemeente Amsterdam (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2006) is er voor gekozen om Rotterdammers, in plaats van Amsterdammers, te laten oordelen over de grootste bevolkingsgroepen die woonachtig zijn in de stad. In Rotterdam gaat het om een vijftal bevolkingsgroepen: Nederlanders, Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers. Men oordeelt over andere bevolkingsgroepen, evenals de eigen bevolkingsgroep. Zo ontstaat een beeldvorming over diverse bevolkingsgroepen die in de stad, tevens in de wijk, woonachtig zijn. Dit beeld ontstaat doordat respondenten kunnen aangeven in welke mate de opgestelde kenmerken bij een bepaalde etnische groepering horen. Zij kunnen kiezen uit antwoordmogelijkheden tussen 'bijna niemand' tot 'bijna iedereen'. Een hoge score op de

positieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen betekent dat men een positieve beeldvorming heeft en een hoge score op de negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen houdt in dat men een negatieve beeldvorming heeft. Tevens worden stellingen weergegeven die ingaan op diverse vooroordelen waar de respondenten op een vijf- punts Likert- schaal kunnen aangeven in hoeverre zij het ermee eens zijn. Deze antwoordmogelijkheden zijn gedecodeerd zodat deze in een negatieve richting staan. Een hoge score op deze schaal geeft aan dat men een negatieve beeldvorming heeft. De uitkomsten worden in verband gebracht met de mate van betrokkenheid bij het MMS- project en de mate van (interetnische) buurtcontacten.

5.4 Statistische methodiek

Factoranalyse, betrouwbaarheid en regressieanalyses.

Factoranalyse

De factoranalyse is toegepast om het aantal variabelen (vragen) terug te brengen tot een kleiner aantal relevante onderliggende dimensies (factoren). De vragenlijst is zo opgesteld dat verondersteld wordt dat de diverse vragen (variabelen) een bepaalde factor meten. De gebruikte methode hierbij is de Principale componenten Analyse (PCA). Deze analyse geeft variabelen weer die de maximale hoeveelheid variantie in waarden hebben (Factorextractie: principale componenten, rotatie: varimax). De factorladingen geven aan welke correlaties dienen als factoren van originele variabelen. Deze waarden kunnen variëren van -1, via 0,0 tot 1,0 (Howitt en Cramer, 2007: 345). In de regel wordt gesteld: hoe hoger de factorlading in de matrix, hoe meer variantie deze factor van de betreffende variabele verklaart. Met behulp van de factoranalyse worden dus patronen van correlaties gevonden tussen variabelen (factoren). Elke factor is met een betekenisvolle naam weergegeven. De factor geeft aan dat alle stellingen hetzelfde meten. In dit geval is er gekeken of de opgestelde vragen (stellingen) behoren bij de daarvoor veronderstelde factor 'betrokkenheid project', 'buurtcontact', 'interetnisch buurtcontact', 'stereotypingen en 'vooroordelen'. Het kan namelijk zijn dat er meerdere factoren met een percentueel verklaarde variantie aanwezig zijn. Wanneer uit de factorladingen duidelijk wordt welke factoren bij elkaar horen, dient er een interpretatie gemaakt te worden wat voor gemeenschappelijke kenmerken zij delen. Deze interpretatie is afkomstig uit de oorspronkelijke en de nieuwe variabele. Dit vergt een subjectieve manier van denken. Dankzij de

rotatie van de componentenmatrix (varimax) wordt het mogelijk om de daaruit voortvloeiende gekwadrateerde factorladingen beter te interpreteren. Het aantal grote en kleine factorladingen wordt dan gemaximaliseerd en de middelgrote factorladingen worden geminimaliseerd met als voordeel dat de interpretaties gemakkelijker worden (Howitt en Cramer, 2007: 345).

Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van de vragenlijst te meten is gebruik gemaakt van de Cronbach's Alpha. Dit is een coëfficiënt die de homogeniteit van een schaal of test aangeeft. Met homogeniteit wordt verwezen naar de gelijkaardigheid qua inhoud van de vragen (Howitt en Cramer, 2007: 440). Het is dan ook niet verwonderlijk dat een hoge waarde op de factoranalyse meestal een hoge waarde heeft op de Cronbach's Alfa. De waarde van de Cronbach's Alpha varieert van minus oneindig tot en met 1. Hoe hoger de waarde van de Cronbach's Alpha, des te beter het concept wordt gemeten. Deze betrouwbaarheidscoëfficiënt wordt beïnvloed door de heterogeniteit van het aantal respondenten, het aantal items (vragen) en de samenhang tussen de items (Stuifbergen, UU, 2007). Echter, om een minimale waarde toe kennen wanneer de variabelen uit de vragenlijst voldoende intern consistent zijn, is arbitrair. Toch worden er minimale waarden verlangd. Dohrenwend et al. hanteerden als norm een Cronbach's Alfa van $\alpha \geq 0,50$. Vaak wordt in sociaal wetenschappelijk onderzoek veel waarde gehecht aan een Cronbach's Alfa 0,7.

Uitkomsten factoranalyse en betrouwbaarheid

De vragenlijst bevatte 160 vragen (zie bijlage). Per onderdeel (achtergrondvariabele) is het aantal variabelen tot een relatief klein aantal onderlinge dimensies gereduceerd: de factoren. De betrouwbaarheidsanalyse is toegepast op elk geconstrueerde factor. De resultaten van deze analyses zijn in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2: Factoranalyse en betrouwbaarheid vragenlijst

Factor	Factornaam	Vragen	Cronbach's Alpha
1	Betrokkenheid BBQ	2, 3, 4, 5	.893
2	Betrokkenheid schoonmaakactie	7 8, 9, 10	.833
3	Betrokkenheid groenvoorziening	12, 13, 14, 15	.893
4	Betrokkenheid buurtvergadering	17, 18, 19, 20	.872
5	Betrokkenheid kinderactiviteiten	22, 23, 24, 25	.955
6	Betrokkenheid culturele activiteiten	26, 27, 28, 29,30	.959
7	Buurtcontact oppervlakkig	32, 33	.838
8	Buurtcontact intens	34, 35, 36, 37	.757
9	Interetnisch buurtcontact oppervlakkig	38, 39	.814
10	Interetnisch buurtcontact intens	40, 41, 42, 43	.803
11	Stereotyperingen competentie NI	46, 48, 49, 50	.737

Factor	Factornaam	Vragen	Cronbach's Alpha
12	Stereotyperingen moraliteit NI	52, 54	.755
13	Stereotyperingen competentie T	55, 57, 58, 59	.790
14	Stereotyperingen moraliteit T	61, 63	.759
15	Stereotyperingen competentie M	64, 66, 67, 68	.883
16	Stereotyperingen moraliteit M	70, 72	.866
17	Stereotyperingen competentie A	73, 75, 76, 77	.730
18	Stereotyperingen moraliteit A	79, 81	.838
19	Stereotyperingen competentie S	82, 84, 85, 86	.812
20	Stereotyperingen moraliteit S	88, 90	.594

Variabele	Vragen	Cronbach's Alpha
Vooroordelen NI	100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108	.543
Vooroordelen T	109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117	.564
Vooroordelen M	118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126	.834
Vooroordelen A	127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135	.773
Vooroordelen S	136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144	.702

Vanuit tabel 2 valt op te maken dat er duidelijke factoren te onderscheiden zijn. Buurtcontacten en interetnische buurtcontacten zijn te onderscheiden in oppervlakkige en intense buurtcontacten. Tevens blijkt dat stereotyperingen te onderscheiden zijn in twee factoren: competentiegerelateerde stereotyperingen en moraliteitsgerelateerde stereotyperingen. Vooroordelen zijn niet te onderscheiden in factoren, de stellingen liepen te uiteen. Wel is de betrouwbaarheidsanalyse toegepast. Uit de Cronbach's Alfa kan worden opgemaakt dat de vragen over het algemeen voldoende betrouwbaar zijn. Er zijn slechts enkele lagere betrouwbaarheidswaardes te constateren bij vooroordelen.

De opgestelde vragen zijn veelal afkomstig uit reeds bestaande onderzoeken. Zo zijn de vragen behorende bij het achterliggende concept 'buurtcontact' voor een groot deel verkregen uit de vragenlijst van SPVA (1998). Omdat het achterliggende concept 'interetnisch buurtcontact' over dezelfde contactvormen gaat, maar dan met mensen van een andere etnische afkomst, was het alleen nog maar noodzakelijk om in de vragenlijst te vermelden dat het hier om contacten ging buiten de eigen etnische groepen. De vragen met het achterliggende concept 'stereotyperingen' zijn vooral te danken aan Dhr. Poppe van de Universiteit Utrecht. Duidelijk werd gemaakt welke vragen relevant waren om stereotyperingen te meten. Deze vragen zijn ook in zijn eigen onderzoeken toegepast (Poppe e.a., 1997; Poppe e.a., 1999). Om een uitgebreide vragenlijst op te stellen voor het meten van 'stereotyperingen', zijn er uit diverse wetenschappelijke

onderzoeken (SCP,2005: Leeflang, 2002 etc.) enkele vragen toegepast die mijns inziens passen bij de behorende variabele. Uit de factoranalyse bleek dit echter niet het geval. De factorladingen (waardes) waren laag en er werd geen gemeenschappelijke factor ontdekt. Bij het verwijderen van enkele vragen ontstonden echter wel hoge factorladingen op twee factoren. De vragenlijst omtrent vooroordelen is ook opgesteld vanuit wetenschappelijke literatuur. Hiervoor is gebruik gemaakt van het onderzoek van Kleinpenning en Hagendoorn (1993: 27). Het uitvoeren van de factoranalyse bleek niet relevant omdat de vragen niet bij elke bevolkingsgroep dezelfde trend van correlaties geconstateerd werd. Daarom is er voor gekozen om hier de betrouwbaarheidsanalyse (Cronbach's Alpha) toe te passen zodat toch gemeten wordt of de vragen een bepaalde homogeniteit hebben. Wel moet ingezien worden dat een respondentenaantal van 40 (N=40) niet enorm groot is waardoor de waardes uit de betrouwbaarheidsanalyses beïnvloed worden. Bij een grotere steekproef kunnen er betrouwbaardere analyses uitgevoerd worden. Aangezien de betrouwbaarheidsanalyses Cronbach's Alpha geen waardes $\alpha \leq 0,50$ constateerden en er slechts in drie beperkte gevallen waardes rond de $\alpha 0,50$ zaten, baat het analyseren geen reden tot zorg.

Regressie analyse

Om verbanden tussen afhankelijke en onafhankelijke variabelen te onderzoeken is de regressie analyse gebruikt. Hiermee wordt de samenhang tussen diverse variabelen, met een verondersteld oorzakelijk verband, onderzocht. Het gaat hier om verbanden tussen de 'mate van betrokkenheid', 'de mate van buurtcontact, de mate van interetnisch buurtcontact', en de 'beeldvorming' bestaande uit stereotyperingen en vooroordelen. Door het uitvoeren van een regressie analyse wordt een mogelijk lineair verband geanalyseerd. De uitgevoerde meervoudige regressie analyse geeft weer wat de beste voorspeller is voor de afhankelijke variabele Y en geeft vervolgens de op een na beste voorspeller weer, enzovoorts (Howitt en Cramer, 2007: 363). De uitkomsten worden weergegeven in een *Model Summary* en geeft informatie over de mate waarin de regressielijn de relaties tussen de variabelen representeert. De R in deze tabel staat voor de multiple correlatiecoëfficiënt en geeft de correlatie aan van de afhankelijke variabele met alle onafhankelijke variabelen samen. De *R Square* staat voor de gekwadrateerde Multiple R wat ook wel de *determinatiecoëfficiënt* wordt genoemd. Deze coëfficiënt geeft het percentage weer van de verklaarde variantie in de afhankelijke variabele Y door X. Hoe groter deze waarde, des te beter deze past in het model en des te geringer is het aandeel onverklaarde variantie. Bij R^2 van 1, dan

is het model 100% perfect en bij R^2 van 0 is er geen *lineair* verband (De Vocht, 2000: 203). Omdat dit onderzoek een relatief kleine steekproef bevat van $N=40$, wordt de R Square meestal iets te hoog geschat, daarom dient de *Adjusted R square* de voorkeur omdat deze het aantal cases (N) corrigeert en het aantal onafhankelijke variabelen in het model.

De tabel *Coefficients* geeft de eigenlijke regressievergelijking weer (De Vocht, 2000: 202).

De gegeven A staat voor het intercept (constant), B staat voor de partiele regressiecoëfficiënt en geeft de hoeveelheid verandering weer in de afhankelijke variabele (Y), wanneer de betreffende onafhankelijke variabelen constant worden gehouden (De Vocht, 2000: 208). De B geeft dus de richting van het verband aan. In de regel wordt bij elke multiple regressie, elk partiele regressiecoëfficiënt afzonderlijk getoetst op significantie. Hierbij zijn de gegeven t- waarden zeer van belang. Een significantieniveau van $\leq 0,05$ wordt aanbevolen. Ook de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt Beta wordt in de tabel afgedrukt. De waardes van de Beta geven een indicatie van het relatieve belang van iedere onafhankelijke variabele en geeft dus belangrijke informatie weer. Wij zullen ons richten op de Beta waardes en de bijbehorende significantieniveaus omdat deze belangrijke inzichten verschaffen over het verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen.

Ook is een regressie analyse uitgevoerd met de Pearson's correlatiecoëfficiënt r . Deze berekent de hoeveelheid correlatie tussen diverse variabelen. De gekwadrateerde correlatiecoëfficiënt van r resulteert in een determinatiecoëfficiënt. Deze coëfficiënt dient als maat voor de sterkte van het verband doordat het namelijk het aandeel van de verklaarde variantie weergeeft. Waardes kunnen variëren van 0 tot 1 (100% verklaarde variantie). Een sterk verband wordt door De Vocht (2000: 196) gezien wanneer de r een minimale waarde heeft van 0,8 (64% verklaarde variantie). Een matig sterk verband wordt vastgesteld op 0,4. Omdat nog onduidelijk is welke precieze richting een mogelijk verband heeft, wordt er voor gekozen om een tweezijdig significantietoets toe te passen. Wanneer de richting bekend is, heeft een eenzijdige significantietoets de voorkeur, maar deze is hier niet van toepassing.

6. Leidt 'MMS' tot buurtcontacten en positieve beeldvorming?

6.1 Inleiding

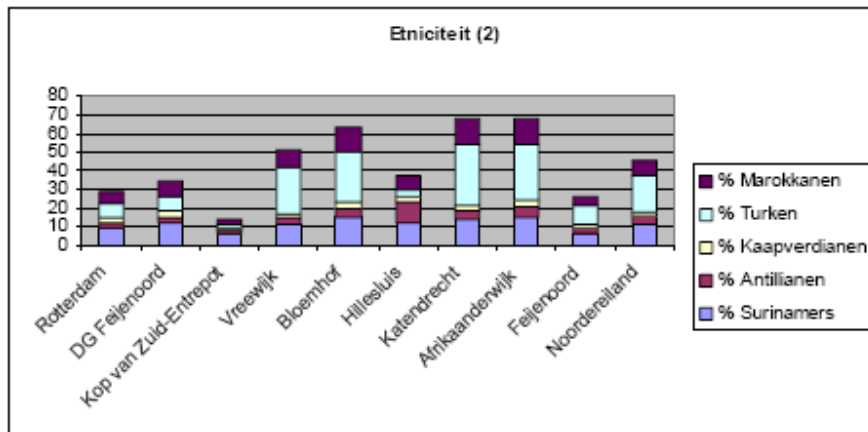
In het voorgaande hoofdstuk is beschreven wat we willen meten, hoe we dit gaan onderzoeken en hoe de data geanalyseerd worden. Dit hoofdstuk geeft de resultaten van het onderzoek weer. Eerst wordt in paragraaf 6.2 informatie gegeven over het onderzoeksgebied en de respondenten. Door de statistische methoden is het inzichtelijk geworden in welke mate respondenten betrokken zijn bij het buurtproject en in welke mate zij buurtcontacten en interetnische buurtcontacten hebben. Deze uitkomsten worden in paragraaf 6.3 weergegeven. In paragraaf 6.4 wordt de mate van stereotyperingen en vooroordelen over diverse etnische groeperingen in kaart gebracht wat iets zegt over de beeldvorming. In paragraaf 6.5 worden de resultaten van de regressieanalyses uiteengezet. Verbanden tussen afhankelijke en onafhankelijke variabelen worden hier weergegeven. De onderzoeksbevindingen zorgen ervoor dat de onderzoeksvragen en deelvragen beantwoord kunnen worden.

6.2 Onderzoeksgebied en de respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd in de wijk Bloemhof (Noord en Zuid) en de wijk Hillesluis van deelgemeente Feijenoord te Rotterdam. Deze straten doen mee aan het project 'Opzoomeren' en het vervolproject 'Mensen Maken de Stad'. In Bloemhof Zuid is de Heer Jansweg onderzocht en in Bloemhof Noord de St. Andriesweg. In Hillesluis zijn de straten rondom het 'Willem van Oranjeplein' waaronder de Walravenstraat, de Van Malsenstraat en de Hendrick Croesinckstraat. Ook is de Donkerslootstraat in Hillesluis onderzocht. De straten zijn allen multicultureel van aard. In de onderzochte wijken wonen veel mensen met een lage opleiding en een laag inkomen. Ongeveer zeventig procent van de gezinnen in Bloemhof en Hillesluis moeten rondkomen met minder dan € 22.000. Een groot deel van deze bewoners leeft van een bijstandsuitkering. Er wonen veel allochtonen in deze wijken wat de laatste jaren steeds meer toe neemt. In Bloemhof is zeventig procent van de bewoners allochtoon, in Hillesluis zelfs tachtig procent. De werkloosheid ligt hier boven het gemiddelde van de steden (VROM, 2007).

De onderstaande tabel geeft een indruk van de etnische samenstelling in de wijken Bloemhof en Hillesluis.

Tabel 3: Verdeling van etnische minderheden per wijk

Bron: Gemeentelijke Basis Administratie (GBA)

Er zijn vijf groepen etnische minderheden woonachtig in de buurten van deelgemeente Feijenoord: Marokkanen, Turken, Antillianen, Kaapverdianen en Surinamers. In de wijk Bloemhof is het aandeel Turken oververtegenwoordigd. De Surinamers volgen met daarna de Marokkanen. De Antillianen zijn in een minderheid en Kaapverdianen zijn hier nauwelijks woonachtig. De wijk Hillesluis kent meer Surinamers en Antillianen in vergelijking met de wijk Bloemhof. De Turken maken echter aanzienlijk minder deel uit van deze wijk. Er wonen hier meer Marokkanen dan Turken. Ook hier zijn Kaapverdianen nauwelijks woonachtig. Opvallend is dat Bloemhof beduidend meer gekleurd wordt door allochtonen in vergelijking met de stad Rotterdam in zijn geheel. Hillesluis is iets meer gekleurd dan het gemiddelde van de stad en daarmee dus beduidend minder ten opzichte van de wijk Bloemhof.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van enkele achtergrondkenmerken van de respondenten.

Tabel 4: Overzicht achtergrondkenmerken respondenten

(N=40)

	Percentage	N
Etniciteit:		
Allochtonen	52,5%	21
Autochtonen	47,5%	19
Geslacht:		
Mannen	35%	14
Vrouwen	65%	26
Huishoudelijke samenstelling:		
Samengesteld huishouden	45%	18
Alleenstaand	30%	12
Alleenstaand ouder	12,5%	5
Met partner zonder kinderen	12,5%	5
Opleidingsniveau:		
Max. Middelbaar algemeen onderwijs	67,5%	27
Middelbaar beroepsonderwijs	25%	10
Min. Hoger beroepsonderwijs	7,5%	3
Werksituatie:		
Werkzaam	32,5%	13
Niet werkzaam	67,5%	27

Uit de tabel wordt duidelijk gemaakt dat bijna de helft van de respondenten bestaat uit autochtonen en de andere helft uit allochtonen. Deze laatste groep kent een diversiteit van etnische achtergronden: 15% is Marokkaans, 10% Turks, 10% Surinaams, 2,5% Antilliaans en de overige 15% zijn afkomstig uit Oost Europa, Indonesië, Pakistan en Somalië. De meeste respondenten hebben een samengesteld huishouden bestaande uit een partner met kinderen.

Een ander groot deel van de respondenten is alleenstaand en heeft maximaal middelbaar onderwijs gevolgd. Tweederde van de respondenten is in hoge mate laag opgeleid. Een kwart heeft een Middelbare Beroepsopleiding afgerond en slechts 7,5% heeft Hoger Beroepsonderwijs gevolgd. Eén op de drie respondenten is werkzaam. De respondenten die niet werkzaam zijn bestaan voor 15% uit huishoudelijk werk, 15% met een pensioen, 7,5% schoolgaand of student en 12,5% was werkloos of werkzoekend, 17,5% zit in de ziektewet.

Nu duidelijk is welke achtergrondkenmerken de respondenten hebben, behandelen we in de hiernavolgende paragraaf 6.3 de resultaten van het onderzoek.

6.3 Mate van betrokkenheid, buurtcontact en interetnisch buurtcontact

In deze paragraaf wordt vermeld in welke mate buurbewoners betrokken zijn bij de straatactiviteiten van het buurtproject 'Mensen Maken de Stad'. Het aantal respondenten dat deelneemt aan de activiteiten en welke activiteiten het meest in trek zijn, wordt hierdoor inzichtelijk. Tevens wordt in deze paragraaf duidelijk gemaakt in welke mate respondenten oppervlakkig en intens buurtcontact hebben. Ook de mate van interetnische buurtcontacten (zowel oppervlakkig als intens) zullen in kaart gebracht worden. De uitkomsten van deze gegevens zullen later meegenomen worden in de regressieanalyses die besproken worden in paragraaf 6.5. Dan zal blijken of er verbanden aanwezig zijn tussen de achterliggende variabelen.

1. Mate van betrokkenheid

Bij het in kaart brengen van de mate van betrokkenheid, is er per straatactiviteit van het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' berekend in hoeverre respondenten hieraan deelnemen. De scores staan voor het aantal bevestigde antwoorden op de bijbehorende stellingen. Is men erg actief rondom de activiteit in kwestie, dan kan gesteld worden dat men in hoge mate betrokken is. Dit is te constateren bij een score van 3 of hoger. Een score van 2 staat voor matig betrokken en een score lager dan 2 houdt in dat men weinig betrokken is bij de activiteit. Kortom, hoe hoger de score, hoe meer betrokken men is bij de straatactiviteit. De uitkomsten zijn af te lezen uit de onderstaande tabel.

Tabel 5: Mate van deelname aan MMS- activiteiten

	0 Niet betrokken	1 Weinig betrokken	2 Matig betrokken	3+ 4 Veel betrokken	Gemiddelde Score
Schoonmaakactie	37,5%	10%	25%	27,5%	1,7
Groenvoorziening	45%	12,5%	15%	27,5%	1,5
Buurtvergadering	52,5%	10%	12,5%	25%	1,3
Kinder- activiteiten	60%	5%	7,5%	27,5%	1,3
Straatbarbecue	62,5%	7,5%	5%	25%	1,1
Culturele- activiteiten	85%	0%	5%	10%	0,5

Uit de bovenstaande tabel kan worden opgemaakt dat een groot deel van de respondenten niet of nauwelijks betrokken zijn bij de straatactiviteiten. Ook de straatbarbecue blijkt niet erg in trek te zijn. Betrokkenheid bij de culturele activiteiten scoort beduidend minder, maar hier moet bij vermeld worden dat culturele activiteiten minder bekend zijn en minder onder de aandacht worden gebracht in vergelijking met de overige straatactiviteiten. Er wordt het meest deelgenomen aan de schoonmaakactie en de groenvoorziening. De respondenten die veel betrokken zijn bij de straatactiviteiten worden de gangmakers van het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' genoemd. Kennelijk vinden buurtbewoners het belangrijk om met elkaar de straat schoon en groen te houden zodat de wijk er netjes en verzorgd uit ziet.

2. Mate van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten

Onder buurtcontacten verstaan we contacten tussen buren onderling. Deze contacten kunnen zowel oppervlakkig als intens van aard zijn. Onder ‘oppervlakkig buurtcontact’ verstaan we het maken van een praatje en het groeten van buren. Met ‘intens buurtcontact’ bedoelen we contact dat hechter van aard is. Hierbij komen buren bij elkaar over de vloer, ondernemen zij leuke dingen met elkaar en worden vriendschappelijke relaties met elkaar onderhouden. Tevens hoort vertrouwen in elkaars hulp bij intens buurtcontact. Dit onderscheid is ook bij interetnisch buurtcontact aanwezig. Het verschil is dat deze buurtcontacten over de eigen etnische grens heen gaan. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de mate waarin respondenten oppervlakkige en intense buurtcontacten, evenals oppervlakkige en intense interetnische buurtcontacten hebben. Wanneer men het (zeer) eens is met de vragen gebaseerd op de diverse contactvormen, dan kan gesteld worden dat men in hoge mate buurtcontact heeft. Is men het niet eens, maar ook niet oneens met de stellingen, dan bezit men matig buurtcontact. Is men het (zeer) oneens met de stellingen, dan bezit men een lage mate van buurtcontact. In tabel 6 is tevens het verschil tussen de mate van buurtcontact en de mate van interetnisch buurtcontact af te leiden.

Tabel 6: Overzicht buurcontacten en interetnische buurtcontacten.

	1+2 (Zeer) oneens	3 Niet eens/niet oneens	4+5 (Zeer) eens	Gemiddelde score
Oppervlakkig buurtcontact	0%	2,5%	81%	4
Intens buurtcontact	7.5%	37,5%	55%	4

Oppervlakkig interetnisch buurtcontact	0%	7,5%	92.5%	4
Intens interetnisch buurtcontact	20%	42,5%	37,5%	4

Uit tabel zes is op te maken dat de meeste respondenten oppervlakkig buurtcontact met elkaar hebben. Intens buurtcontact is ook veel aanwezig hetzij in mindere mate dan oppervlakkig buurtcontact. Toch twijfelt een groot deel van de respondenten, 37,5%, of zij hun buurtcontacten als intens ervaren. De drempel om intens contact met burens aan te gaan ligt kennelijk wat hoger dan het aangaan van een praatje of elkaar groeten in de straat.

Kijken we naar de resultaten van interetnische buurtcontacten dan kan een soortgelijke trend geconstateerd worden als bij buurtcontacten. De meerderheid van de respondenten geeft aan veel oppervlakkig interetnisch buurtcontact te hebben. Slechts een klein percentage geeft aan het oneens te zijn met de stelling dat zij een praatje maken of burens groeten met een andere etniciteit. Kijken we naar intens interetnisch buurtcontact, dan is te constateren dat buurtbewoners wat terughoudend zijn in vergelijking met oppervlakkig interetnisch buurtcontact en met intens buurtcontact. Het merendeel van de respondenten is het niet eens, maar ook niet oneens met de stellingen over intense interetnische buurtcontacten.

Samenvattend kunnen we stellen dat veel buurtcontacten aanwezig zijn in de MMS- straten. De meeste respondenten hebben oppervlakkige buurtcontacten en oppervlakkige interetnische buurtcontacten. Meer dan de helft van de respondenten heeft intens buurtcontact. Intens interetnisch buurtcontact is ook aanwezig, maar beduidend minder in vergelijking met intens buurtcontact met de eigen bevolkingsgroep.

6.4 De mate van stereotyperingen en vooroordelen

Stereotyperingen waarbij men bepaalde eigenschappen toeschrijft aan individuen op basis van de groep waar toe zij behoren, zijn onder te verdelen in positieve competitiegerelateerde en negatieve moraliteitsgerelateerde stereotyperingen. Geïnspireerd door het onderzoek van de Gemeente Amsterdam, zijn deze variabelen gebaseerd op de oordelen van Rotterdamse respondenten over de eigen bevolkingsgroep en over de overige bevolkingsgroepen die woonachtig zijn in hun stad (wijk); de Nederlanders, Marokkanen, Turken, Antillianen en de Surinamers. In de onderstaande tabellen wordt dit onderscheid niet gemaakt aangezien het aantal respondenten per etnische bevolkingsgroep te gering is waardoor er geen representatief beeld

gegeven kan worden over hoe men over de eigen etnische bevolkingsgroep oordeelt. Deze beredenering geldt ook voor de variabele ‘vooroordelen’.

Wel ontstaat er een beeld hoe de Rotterdammers over elkaar oordelen. Wanneer respondenten positieve eigenschappen aan weinig leden van de betreffende etnische bevolkingsgroep toeschrijven, kan gesteld worden dat men een minder positief beeld heeft over deze bevolkingsgroep. Wanneer men negatieve eigenschappen aan veel leden van de etnische bevolkingsgroep toeschrijft, kan worden opgemaakt dat men een negatieve beeldvorming heeft. Vooroordelen zijn altijd negatief van aard en zijn gericht op sociale afwijkingen, lage status en op huidskleur (Kleinpenning en Hagendoorn, 1993). Men heeft een negatieve beeldvorming wanneer men het eens is met de stellingen die verwijzen naar negatieve vooroordelen over de etnische groep in kwestie.

In welke mate de respondenten positieve competentiegerelateerde en negatieve moraliteitsgerelateerde stereotyperingen toeschrijven aan diverse etnische bevolkingsgroepen, wordt hieronder inzichtelijk gemaakt. Tevens zal de geuite mate van vooroordelen over diverse etnische bevolkingsgroepen in tabel 9 worden weergegeven.

3. Mate van toegeschreven positieve, competentiegerelateerde stereotypen aan diverse etnische bevolkingsgroepen.

De onderstaande tabel laat zien in welke mate respondenten positieve, competentiegerelateerde stereotyperingen toeschrijven aan diverse etnische groeperingen. Een score lager dan 3 betekent dat men een vrij negatief beeld heeft van de betreffende groep (men vindt dat bijna niemand of slechts enkele leden van de betreffende groep over deze positieve eigenschappen beschikt). Een score hoger dan 3 betekent dat men een positief beeld over de groep in kwestie heeft (veel of bijna alle leden van de betreffende groep beschikt volgens de respondent over deze positieve eigenschappen). Dus: hoe lager de score, des te negatiever de beeldvorming over de betreffende groep. Per etnische groep is ook de gemiddelde score uitgerekend (laatste kolom van tabel 7). Deze gemiddelde scores maken duidelijk over welke etnische groepen de respondenten het meest positief en het meest negatief denken.

Tabel 7: De mate van toegeschreven positieve, competentiegerelateerde stereotyperingen aan diverse etnische bevolkingsgroepen.

	1 (bijna) niemand	2 Enkelen	3 Ongeveer de helft	4 Veel	5 (bijna) iedereen	Gemiddelde score
Surinaamse bevolkingsgroep	0%	12,5%	42,5%	45%	0%	3,3
Nederlandse bevolkingsgroep	0%	12,5%	62,5%	25%	0%	3,2
Turkse bevolkingsgroep	2,5%	17,5%	57,5%	22,5%	0%	3,1
Marokkaanse bevolkingsgroep	2,5%	32,5%	45%	20%	0%	3,0
Antilliaanse bevolkingsgroep	0%	40%	47,5%	12,5%	0%	2,8

De bovenstaande tabel 7 maakt duidelijk dat een meerderheid van de respondenten een matig positief beeld heeft over de diverse etnische groeperingen. Voor alle etnische groepen geldt, dat in de ogen van de respondenten minstens de helft van alle leden over de betreffende positieve, competentiegerichte eigenschappen beschikken. Toch zijn er duidelijke verschillen in de beeldvorming over de diverse etnische bevolkingsgroepen. De respondenten oordelen het meest positief over de Surinaamse groep. Volgens bijna de helft van de respondenten (45%) beschikken ‘veel’ Surinamers over de positieve, competentiegerichte eigenschappen. De beeldvorming over Surinamers bij de respondenten is positiever dan de beeldvorming over autochtone Nederlanders. De beeldvorming bij de respondenten over de Marokkaanse en Antilliaanse bevolkingsgroepen is beduidend negatiever. Een aanmerkelijk groter deel van de respondenten vindt dat bijna niemand of slechts enkele Marokkanen of Antillianen beschikken over de positieve, competentiegerichte eigenschappen. Veel minder respondenten vinden dat ‘veel’ Marokkanen of Antillianen over deze positieve, competentiegerichte eigenschappen beschikken.

4. Mate van toegeschreven negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen aan diverse etnische bevolkingsgroepen.

De mate waarin respondenten negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen toeschrijven aan leden van diverse etnische bevolkingsgroepen, zijn gebaseerd op de eigenschappen agressiviteit en ongehoorzaamheid en worden in de onderstaande tabel 8 weergegeven.

Tabel 8: De mate van toegeschreven negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen aan diverse etnische bevolkingsgroepen.

	1 (bijna) niemand	2 Enkelen	3 Ongeveer de helft	4 Veel	5 (bijna) iedereen	Gemiddelde score.
Antilliaanse bevolkingsgroep	2,5%	32,5%	22,5%	37,5%	5%	3,0
Marokkaanse bevolkingsgroep	5%	27,5%	30%	32,5%	5%	2,6
Turkse bevolkingsgroep	5%	40%	32,5%	22,5%	0%	2,6
Surinaamse bevolkingsgroep	0%	45%	42,5%	12,5%	0%	2,5
Nederlandse bevolkingsgroep	2,5%	60%	27,5%	10%	0%	2,3

Tabel 8 laat zien in welke mate de respondenten negatieve, moraliteitsgerelateerde eigenschappen (agressiviteit, ongehoorzaamheid) toeschrijven aan leden van de diverse etnische bevolkingsgroepen. Aangezien het hier om negatieve stereotypingen gaat, geeft een hoge score hier aan dat de respondenten negatief denken over de betreffende groep. Een score hoger dan 3 betekent dat volgens de respondenten veel of bijna alle leden van de betreffende etnische groep deze negatieve moraliteitsgerelateerde eigenschappen heeft. Wederom blijkt dat de respondenten het negatiefst denken over de Antilliaanse en de Marokkaanse bevolkingsgroepen. Volgens maar liefst meer dan 40% van de respondenten beschikken ‘veel’ of ‘bijna alle’ Antillianen over deze negatieve moraliteitsgerelateerde eigenschappen (agressiviteit, ongehoorzaamheid). 37,5% van de respondenten vindt hetzelfde over de Marokkaanse bevolkingsgroep. Het meest positief denken

de respondenten over de autochtone Nederlandse groep. Volgens bijna tweederde van de respondenten (62,5%) beschikken bijna geen of slechts enkele Nederlanders over deze negatieve, moraliteitsgerelateerde eigenschappen. De respondenten denken iets minder positief over de Surinaamse groep. Toch vindt bijna de helft van de respondenten (45%) dat slechts enkele Surinamers over deze negatieve, moraliteitsgerelateerde eigenschappen beschikken.

5. Mate van toegeschreven negatieve vooroordelen aan leden van diverse etnische bevolkingsgroepen

Eerder in deze scriptie is een onderscheid gemaakt tussen (positieve of negatieve) stereotyperingen en vooroordelen. Het idee dat leden van de Nederlandse groep crimineel en laag opgeleid zijn en snel uitkeringen aanvragen, zij voorbeelden van vooroordelen. Meer algemeen gaat het bij vooroordelen om een negatieve attitude of gevoel ten opzichte van een bepaalde etnische of sociale groep. Het is een oordeel wat vooraf gaat aan de feitelijke waarneming. Wanneer men in de enquête vaak aangeeft het (helemaal) eens te zijn met stellingen die een bepaald vooroordeel over een etnische groep verwoorden, dan geeft men uiting aan sterke vooroordelen over de betreffende etnische groepering. Aangezien vooroordelen per definitie negatief zijn, heeft men dan dus een negatieve beeldvorming over de etnische bevolkingsgroep in kwestie. Geeft men aan het oneens te zijn met de stellingen, dan duidt dat op een (zeer) lage mate van vooroordelen over de betreffende groep. Tabel 9 laat zien in welke mate de respondenten vooroordelen hebben over de verschillende etnische bevolkingsgroepen.

Tabel 9. Mate van toegeschreven negatieve vooroordelen aan diverse etnische bevolkingsgroepen

	1+ 2 (Helemaal) niet mee eens	3 Niet eens, niet oneens	4+ 5 (Helemaal) mee eens	Gemiddelde score
Antilliaanse bevolkingsgroep	5%	57,5%	37,5%	3,3
Marokkaanse bevolkingsgroep	5%	65%	30%	3,2
Turkse bevolkingsgroep	10%	80%	10%	3,0
Surinaamse bevolkingsgroep	20%	70%	10%	2,8
Nederlanders bevolkingsgroep	42,5%	57,5%	0%	2,6

Tabel 9 laat zien dat bij alle etnische groepen een meerderheid van de respondenten het niet eens, maar ook niet oneens is met de stellingen die een vooroordeel tegen de betreffende etnische groep tot uitdrukking brengt. Juist deze neutrale reactie op deze stelling geeft blijk van een geringe mate van vooroordelen. Desondanks zijn er ook nu weer duidelijke verschillen in hoe respondenten denken over de diverse etnische groeperingen. Maar liefst 37,5% van de respondenten is het (helemaal) eens met de stellingen die vooroordelen over de Antilliaanse groep verwoorden. Drie op de tien respondenten is het (helemaal) eens met de stellingen met vooroordelen over de Marokkaanse groep. Omgekeerd was geen enkele respondent (0%) het (helemaal) eens met stellingen die vooroordelen over autochtone Nederlanders verwoorden. Bijna de helft van de respondenten (42,5%) is het (helemaal) oneens met de stellingen die vooroordelen over de Nederlandse bevolkingsgroep verwoordt. Ook hier, net als bij de vorige tabellen, blijken de respondenten het meest negatief te denken (c.q. de meeste vooroordelen te hebben) over de Antilliaanse en Marokkaanse groepen en het meest positief over de Surinaamse en Nederlandse groepen. De beeldvorming over de Turkse bevolkingsgroep hangt er steeds tussen in: het beeld dat respondenten hebben van Turkse mensen is positiever dan hun beeld

over Antilliaanse en Marokkaanse mensen, maar negatiever dan hun beeld over Surinaamse en Nederlandse mensen.

6.5 Leidt deelname aan ‘MMS’ tot meer (interetnische) buurtcontacten?

De kernvraag van dit onderzoek is of deelname aan het project ‘Mensen Maken de Stad’ leidt tot (interetnisch) buurtcontact en of interetnisch buurtcontact leidt tot minder stereotyperingen en vooroordelen. In deze paragraaf wordt nagegaan of deelname aan het MMS- project, gegeven bepaalde achtergrondkenmerken, samenhangt met (interetnische) buurtcontacten. Hierdoor wordt het mogelijk om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden.

Om deze verbanden te achterhalen is gebruik gemaakt van de regressie analyse. De afhankelijke variabelen hierbij zijn buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. Deze buurtcontacten kunnen zowel oppervlakkig als intens van aard zijn. Onder ‘oppervlakkig buurtcontact’ verstonen we het aangaan van een praatje en het groeten van buren. Onder ‘intens buurtcontact’ verstonen we contact dat hechter van aard is; buren komen bij elkaar over de vloer en ondernemen leuke dingen met elkaar. De onafhankelijke variabelen hierbij zijn: ‘betrokkenheid MMS’ en diverse achtergrondkenmerken als geslacht, afkomst, opleidingsniveau, werk, leeftijd en de duur waarin iemand in de straat woont.

De uitkomsten van de regressie analyses worden in de onderstaande tabellen getoond. In de eerste plaats is het interessant om te kijken welke respondenten vooral deelnemen aan de straatactiviteiten. In de onderstaande tabel wordt duidelijk welke achtergrondvariabelen samenhangen met het deelnemen aan straatactiviteiten.

Tabel 10: Samenhang met betrokkenheid MMS

Variabelen	Beta	Significantie
Geslacht (m=1)	-.233	-
Etniciteit	.242	-
Opleidingsniveau	-.105	-
Werk	.378	*
Leeftijd	.499	*
Duur wonen straat	-.042	-
Adjusted R Square	.283	

* Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat 'leeftijd' het sterkst samenhangt met het deelnemen aan straatactiviteiten. Hoe ouder men is, hoe meer men deelneemt aan de activiteiten. Daarna blijkt dat het hebben van 'werk' het sterkst samenhangt met deelname aan de straatactiviteiten. Werkende mensen nemen meer deel aan de straatactiviteiten dan niet- werkende mensen. Waarschijnlijk zijn actieve mensen op de arbeidsmarkt extra geprikkeld om mee te doen aan de straatactiviteiten en hebben jonge mensen minder tijd of de behoefte om mee te doen aan straatactiviteiten.

Of deelname aan het project 'Mensen Maken de Stad' samenhangt met buurtcontacten, wordt duidelijk gemaakt in tabel 11.

Tabel 11: Samenhang met buurtcontacten

Oppervlakkig buurtcontact			Intens buurtcontact		
Variabelen	Beta	Significantie	Variabelen	Beta	Significantie
Betrokkenheid MMS	.586	*	Betrokkenheid MMS	.771	*
Geslacht (m=1)	.483	*	Geslacht	.041	-
Etniciteit	-.035	-	Etniciteit	.128	-
Opleidingsniveau	.066	-	Opleidingsniveau	-.197	-
Werk	.177	-	Werk	-.050	-
Leeftijd	-.218	-	Leeftijd	-.387	-
Duur wonen straat	-.123	-	Duur wonen straat	.098	-
Adjusted R Square	.298		Adjusted R Square	.398	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit tabel 11 blijkt dat betrokkenheid bij het buurtproject 'Mensen Maken de Stad', onafhankelijk van diverse achtergrondkenmerken van de respondenten, samenhangt met 'oppervlakkig buurtcontact' en 'intens buurtcontact'. Hoe meer men betrokken is bij het MMS-project, hoe meer men de burens groet en met hen een praatje maakt. Ook geldt: hoe meer men betrokken is bij het MMS- project, hoe meer vriendschappelijke burensrelaties men heeft. Slechts één achtergrondkenmerk, 'geslacht', hangt samen met het hebben van 'oppervlakkig buurtcontact'. Mannen hebben meer oppervlakkig buurtcontact dan vrouwen. Men kan dus stellen dat betrokkenheid bij het buurtproject MMS, ongeacht de achtergrondkenmerken van de respondenten, samenhangt met buurtcontacten.

Of deelname aan de straatactiviteiten ook samenhangt met interetnische buurtcontacten, wordt in tabel 12 duidelijk gemaakt.

Tabel 12: Samenhang met interetnische buurtcontacten

Oppervlakkig interetnisch buurtcontact			Intens interetnisch buurtcontact		
Variabelen	Beta	Significantie	Variabelen	Beta	Significantie
Betrokkenheid MMS	.477	*	Betrokkenheid MMS	.539	*
Geslacht (m=1)	.155	-	Geslacht	-.056	-
Etniciteit	-.269	-	Etniciteit	-.050	-
Opleidingsniveau	.218	-	Opleidingsniveau	-.158	-
Werk	-.200	-	Werk	.092	-
Leeftijd	.171	-	Leeftijd	-.288	-
Duur wonen straat	-.279	-	Duur wonen straat	.125	-
Adjusted R Square	.093		Adjusted R Square	.144	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

De bovenstaande tabel maakt duidelijk dat deelname aan het project 'Mensen Maken de Stad', onafhankelijk van diverse achtergrondkenmerken van de respondenten, ook samenhangt met 'interetnische buurtcontacten'. Hoe groter de betrokkenheid bij de straatactiviteiten, des te meer oppervlakkig buurtcontact en des te meer intens interetnisch buurtcontact men heeft. Is men meer betrokken bij het buurtproject, dan maakt men meer praatjes en groet men meer buurtbewoners die een andere etniciteit hebben. Ook zal men meer bij hen op bezoek gaan, vriendschappelijke relaties onderhouden en leuke dingen met hen ondernemen. Overigens blijken geen van de achtergrondvariabelen samen te hangen met het hebben van interetnische buurtcontacten.

Samenvattend vanuit beide tabellen (11 en 12) kunnen we stellen dat: hoe meer men betrokken is bij het project 'Mensen Maken de Stad', hoe meer buurtcontacten en hoe meer interetnische buurtcontacten men heeft die zowel oppervlakkig als intens van aard zijn.

Het is interessant om het verband tussen buurtcontacten en interetnische buurtcontacten eens nader te bekijken. Er is gekozen om een regressie analyse uit te voeren met de Pearson's correlatiecoëfficiënt r . Zo kunnen we constateren of, en hoe sterk het verband is tussen

buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. De ontstane correlatiematrix in tabel 13 geeft de determinatiecoëfficiënten weer.

Tabel 13: Correlatie tussen buurtcontacten en interetnische buurtcontacten

(N = 40)

	Oppervlakkig buurtcontact	Intens buurtcontact	Oppervlakkig interetnisch buurtcontact	Intens interetnisch buurtcontact
Oppervlakkig buurtcontact	-	.371(*)	.586(**)	.298
Intens buurtcontact		-	.131	.539(**)
Oppervlakkig interetnisch buurtcontact			-	.513(**)
Intens interetnisch buurtcontact				-

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Uit tabel 13 is te constateren dat ‘oppervlakkig buurtcontact’ een significant verband heeft met ‘intens buurtcontact’. Wanneer men oppervlakkig buurtcontact heeft, heeft men ook meer intens buurtcontact. Dit verband is ook te constateren tussen ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ en ‘intens interetnisch buurtcontact’. Het verband tussen ‘oppervlakkig buurtcontact’ en ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ blijkt sterk significant te zijn. Hoe meer oppervlakkig buurtcontact onder de bewoners, des te meer ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ zij hebben. Tevens is er een sterk significant verband te constateren tussen ‘intens buurtcontact’ en ‘intens interetnisch buurtcontact’. Gaat men intens om met buurtbewoners (van hun eigen soort), dan gaat men ook intens om met buurtbewoners die een andere etniciteit hebben.

Opvallend is dat er *geen* significant verband aanwezig is tussen ‘oppervlakkig buurtcontact en ‘intens interetnisch buurtcontact’. Wanneer bewoners wel oppervlakkig buurtcontact hebben met hun (eigen soort) buurtbewoners, heeft dit *geen* effect op ‘intens interetnisch buurtcontact. De twee variabelen staan dus los van elkaar. Tevens is er *geen* verband te constateren tussen ‘intens buurtcontact’ en ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’. Wanneer bewoners wel intense buurtcontacten hebben, heeft dit *geen* effect op ‘oppervlakkige interetnische buurtcontacten’.

Het is interessant dat wanneer men oppervlakkig buurtcontact heeft, men ook meer intens buurtcontact heeft, maar niet meer intens interetnisch buurtcontact. Elkaar groeten en het maken van een praatje met buurtbewoners die dezelfde etniciteit hebben, gaan samen met het aangaan van hechtere buurtcontacten bestaande uit vriendschappen en het ondernemen van leuke dingen. Men zal hierbij niet snel vriendschappelijke en hechte buurtcontacten aangaan met bewoners die een andere etniciteit hebben. Wel groeten buurtbewoners elkaar en maken zij een praatje, ongeacht etniciteit. Ook worden er hechtere buurtcontacten aangegaan ongeacht etniciteit. De aard van het contact lijkt zeer invloedrijk te zijn. Is men wat terughoudend (oppervlakkig) in het contact, dan lijkt de stap te groot om over te gaan op intens buurtcontact over de eigen etnische grens heen. Wanneer men hecht contact heeft met soortgelijke burens, dan is de drempel juist laag om ook intense buurtcontacten aan te gaan met burens die een andere etniciteit hebben. Wellicht heeft dit te maken met het karakter van de persoon. Een spontaan, extravert persoon, zal misschien makkelijker vriendschappelijke (hechtere) relaties sluiten, ongeacht etniciteit.

Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat deelname aan de straatactiviteiten verband heeft met alle vormen van buurtcontacten. Hoe sterker men betrokkenheid is bij het buurtproject 'Mensen Maken de Stad', des te meer buurtcontacten en interetnische buurtcontacten men heeft die zowel oppervlakkig als intens van aard zijn. Buurtcontacten hangen niet samen met diverse achtergrondkenmerken, behalve bij oppervlakkig buurtcontact; mannen hebben meer oppervlakkige buurtcontacten dan vrouwen. Er moet echter wel vermeld worden dat de richting van het verband onduidelijk is. Neemt men meer deel aan de straatactiviteiten *omdat* men veel (interetnische) buurtcontacten heeft, of heeft men meer (interetnische) buurtcontacten *omdat* men meer deelneemt aan het project MMS? Wanneer we naar de eerste onderzoeksvraag kijken kunnen we niet stellen dat deelname aan het MMS project *leidt* tot meer buurtcontacten en meer interetnische buurtcontacten. Wel kunnen we hier stellen dat er een verband aanwezig is tussen deelname aan het project MMS en (interetnische) buurtcontacten. Mogelijkerwijs wordt dit veroorzaakt door deelname aan de straatactiviteiten.

6.6. Leidt deelname aan MMS tot een positieve beeldvorming?

In de vorige paragraaf onderzochten we de verbanden tussen deelname aan het project MMS en (interetnische) buurtcontacten. In deze paragraaf onderzoeken we de verbanden tussen (interetnische) buurtcontacten enerzijds en competentiegerelateerde stereotypingen, moraliteitsgerelateerde stereotypingen en vooroordelen anderzijds. De afhankelijke variabelen in de regressie analyses zijn: ‘competentiegerelateerde stereotypingen’, ‘moraliteitsgerelateerde stereotypingen’ en ‘vooroordelen’. De onafhankelijke variabelen hierbij zijn ‘betrokkenheid MMS’, ‘(interetnische) buurtcontacten’ en diverse achtergrondkenmerken als geslacht, afkomst, opleidingsniveau, werk, leeftijd en de duur waarin iemand in de straat woont.

Met het onderzoeken van deze verbanden worden de Allport hypothese en de Blokland hypothese getest en wordt het mogelijk om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden: Leidt interetnisch contact tot een afname van stereotypingen en vooroordelen? Allport’s hypothese veronderstelt dat interetnisch buurtcontact, wat voldoet aan zijn opgestelde voorwaarden, zal leiden tot een positieve beeldvorming; stereotypingen en vooroordelen ontbreken. Het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’ lijkt inderdaad te voldoen aan zijn opgestelde voorwaarden. Er is namelijk sprake van: 1) een gelijke status omdat bewoners woonachtig zijn in een en dezelfde buurt. Inkomensverschillen zullen hier niet ver uiteen liggen, 2) deelnemende bewoners die samen werken aan het project met gemeenschappelijke doelen, 3) voldoende gelegenheid om elkaar persoonlijk te leren kennen tijdens de activiteiten zodat er ruimte beschikbaar is om tot een overkoepelende identiteit te komen, en 4) opbouwwerkers die dienen als institutionele en normatieve ondersteuning bestaande sanctionering of steun van autoriteiten. Blokland daarentegen, stelt dat interetnisch contact kan leiden tot een negatieve beeldvorming bestaande uit stereotypingen en vooroordelen.

We zullen ons eerst richten op de uitkomsten van de regressie analyse met als afhankelijke variabele ‘positieve competentiegerelateerde stereotypingen’. Deze variabele is gebaseerd op de oordelen van Rotterdamse respondenten over alle vijf de bevolkingsgroepen samen die in hun stad (wijk) woonachtig zijn; de Nederlanders, Marokkanen, Turken, Antillianen en de Surinamers. Het gaat hier om oordelen over de eigen bevolkingsgroep en over de overige bevolkingsgroepen. In de regressie analyses wordt dit onderscheidt niet gemaakt. De variabele ‘stereotypingen’ wordt in de analyse gebruikt als een abstract begrip. Daarmee kan iets gezegd worden over de samenhang tussen de onafhankelijke variabelen (zoals buurtcontacten) en de

afhankelijke variabele: positieve stereotypingen *ansich*. Deze beredenering geldt ook voor de daaropvolgende regressie analyse met als afhankelijke variabele ‘negatieve moraliteitsgerelateerde stereotypingen’ en voor de regressie analyse met als afhankelijke variabele ‘vooroordelen’.

Tot slot zullen we in de laatste paragraaf onderzoeken of er verbanden aanwezig zijn tussen de drie variabelen die de beeldvorming bepalen.

In de onderstaande tabel wordt de samenhang onderzocht tussen deelname aan het project ‘Mensen Maken de Stad’ en (interetnische) buurtcontacten enerzijds, en positieve competentiegerelateerde stereotypingen anderzijds.

Tabel 14: Samenhang met competentiegerelateerde stereotypingen

Variabelen	Model 1		Model 2	
	Beta	Significantie	Beta	Significantie
Betrokkenheid MMS	-.218	-	.302	-
Oppervlakkig buurtcontact	.153	-	-.171	-
Intens buurtcontact	-.163	-	-.141	-
Oppervlakkig interetnisch buurtcontact	-.088	-	-.137	-
Intens interetnisch buurtcontact	.012	-	.062	-
Geslacht (m=1)			.577	*
Etniciteit			-.433	*
Opleidingsniveau			.033	-
Werk			-.439	*
Leeftijd			-.305	-
Duur wonen straat			-.255	-
Adjusted R Square	.033		.176	

*Significantieniveau $p \leq 0,05$

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat er geen samenhang is tussen enerzijds het deelnemen aan MMS- activiteiten en (interetnische) buurtcontact, en anderzijds het hebben van positieve, competentiegerelateerde stereotypingen. Wel blijkt uit het tweede model van tabel 14 dat enkele achtergrondkenmerken samenhangen met het hebben van positieve, ‘competentiegerelateerde stereotypingen’. ‘Geslacht’ hangt sterk samen met het hebben van positieve, competentiegerelateerde stereotypingen. Mannen schrijven meer positieve eigenschappen toe aan diverse etnische bevolkingsgroepen dan vrouwen. Mannen hebben een

minder negatieve beeldvorming wanneer zij oordelen op basis van competentiegerelateerde kenmerken. Vervolgens blijkt dat het hebben van werk negatief samenhangt met positieve, competentiegerelateerde stereotypingen. Werkende respondenten schrijven minder positieve eigenschappen toe aan diverse leden van etnische bevolkingsgroepen. Het kan zijn dat men op de werkvloer kortdurend interetnisch contact heeft waardoor men de ander enkel op basis van oppervlakkige gegevens beoordeelt. Men zal niet snel positieve eigenschappen toeschrijven totdat het tegendeel bewezen is. Tevens kan de ervaren concurrentie op de arbeidsmarkt een reden zijn om zo min mogelijk positieve eigenschappen aan leden van etnische bevolkingsgroepen toe te schrijven.

Ten slotte blijkt 'etniciteit' negatief samen te hangen met positieve, competentiegerelateerde stereotypingen. Autochtonen schrijven minder positieve kenmerken toe aan diverse etnische bevolkingsgroepen dan allochtonen. Autochtonen hebben, gebaseerd op competentiegerelateerde stereotypingen, een negatievere beeldvorming dan allochtonen. Dit kan te maken hebben met de door autochtone ervaren culturele en economische bedreigingen van allochtonen.

Samengevat kunnen we stellen dat deelname aan het MMS- project en het hebben van (interetnische) buurtcontacten geen verband heeft met het hebben van positieve, competentiegerelateerde stereotypingen. Slechts enkele achtergrondkenmerken hangen samen met competentiegerelateerde stereotypingen zoals: geslacht, het hebben van werk en etniciteit.

Of deelname aan het MMS- project, (interetnische) buurtcontacten en diverse achtergrondkenmerken samenhangen met de negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen, wordt in de onderstaande tabel, tabel 15, weergegeven.

Tabel 15: Samenhang met moraliteitsgerelateerde stereotypingen

Variabelen	Model 1		Model 2	
	Beta	Significantie	Beta	Significantie
Betrokkenheid MMS	-.615	*	-.808	*
Oppervlakkig buurtcontact	-.092	-	-.018	-
Intens buurtcontact	.437	-	.453	-
Oppervlakkig interetnisch buurtcontact	.468	*	.471	-
Intens interetnisch buurtcontact	-.177	-	-.173	-
Etniciteit			.103	-
Geslacht (m=1)			-.053	-
Opleidingsniveau			-.039	-
Werk			.115	-
Leeftijd			.132	-
Duur wonen straat			-.010	-
Adjusted R Square	.164		.062	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit het eerste model van tabel 15 is een significant verband te constateren tussen enerzijds 'betrokkenheid bij het MMS- project' en 'oppervlakkig interetnisch buurtcontact', en anderzijds het hebben van negatieve, 'moraliteitsgerelateerde stereotypingen'. Hoe meer men deelneemt aan de straatactiviteiten, hoe minder negatieve moraliteitsgerelateerde stereotypingen men heeft. Tevens blijkt; hoe meer oppervlakkig interetnisch buurtcontact men heeft, hoe meer negatieve moraliteitsgerelateerde stereotypingen men bezit. Wanneer men burens van een andere etniciteit alleen groet en er een praatje mee maakt, dan hangt dit negatief samen met de beeldvorming.

Opvallend is dat het verband tussen 'oppervlakkig interetnisch buurtcontact' en negatieve 'moraliteitsgerelateerde stereotypingen' wegvalt wanneer diverse achtergrondkenmerken in de analyse worden meegenomen (zie model 2). Er blijft dan alleen een significant verband over tussen 'betrokkenheid bij het project MMS' en het hebben van negatieve 'moraliteitsgerelateerde stereotypingen'. Dit verband is sterker wanneer de achtergrondkenmerken van de respondenten in de analyse worden meegenomen en is sterker dan het verband tussen

‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ en de ‘moraliteitsgerelateerde stereotypingen’. Dit verklaart het wegvallen van de significantie en de daarbij behorende lagere R^2 .

De vraag is echter wat de precieze richting van het verband is. Doen mensen met weinig moraliteitsgerelateerde stereotypingen meer mee met de straatactiviteiten van MMS, of leidt deelname aan de straatactiviteiten tot minder moraliteitsgerelateerde stereotypingen? Een mogelijke verklaring is dat bewoners het buurtproject ‘MMS’ binnenstappen met een negatief beeld over etnische bevolkingsgroepen gebaseerd op moraliteitsgerelateerde stereotypingen. Doordat men deelneemt aan de buurtactiviteiten en geconfronteerd wordt met diverse etnische achtergronden, is het mogelijk dat deze negatieve moraliteitsgerelateerde stereotypingen afnemen. Tijdens de activiteiten leert men elkaar op een andere manier kennen en zijn deze kortdurende interetnische contacten positief voor de beeldvorming. Ook is de precieze causaliteit onduidelijk tussen ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ en het hebben van negatieve ‘moraliteitsgerelateerde stereotypingen’. Men kan bewust de keuze hebben gemaakt om andere etnische buurtbewoners niet te groeten omdat men moraliteitsgerelateerde stereotype oordelen over hen heeft. Ook is er de mogelijkheid dat deze stereotype oordelen bevestigd worden vanwege het oppervlakkige interetnische buurtcontact. De kans doet zich dan niet voor om de ander beter en van een andere kant te leren kennen

Samenvattend kunnen we stellen dat: hoe meer men deelneemt aan het project ‘Mensen Maken de Stad’, hoe minder negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotypingen men heeft.

Of betrokkenheid bij het project ‘MMS’, (interetnische) buurtcontacten en diverse achtergrondvariabelen samenhangen met het hebben van negatieve vooroordelen, wordt duidelijk gemaakt in tabel 16.

Tabel 16: Samenhang met vooroordelen

Variabelen	Model 1		Model 2	
	Beta	Significantie	Beta	Significantie
Betrokkenheid MMS	.275	-	-.052	-
Oppervlakkig buurtcontact	-.371		-.191	-
Intens buurtcontact	.286	-	.252	-
Oppervlakkig interetnisch buurtcontact	.384	-	.281	-
Intens interetnisch buurtcontact	-.439	-	-.281	-
Geslacht (m=1)			-.025	-
Etniciteit			.513	-
Opleidingsniveau			.110	-
Werk			-.288	-
Leeftijd			.513	*
Duur wonen straat			-.122	-
Adjusted R Square	.047		.276	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit de bovenstaande tabel is geen enkele samenhang te constateren tussen enerzijds betrokkenheid bij het project MMS en (interetnische) buurtcontacten, en anderzijds het hebben van vooroordelen. Wel blijkt uit het tweede model van tabel 16 dat leeftijd als achtergrondkenmerk samenhangt met het hebben van negatieve vooroordelen. Hoe ouder men is, hoe meer negatieve vooroordelen men bezit.

Men kan hieruit opmaken dat deelname aan het project MMS en (interetnisch) buurtcontact geen enkel verband heeft met het hebben van vooroordelen.

Interessant is om te kijken of er verbanden aanwezig zijn tussen de drie variabelen die de beeldvorming beïnvloeden, namelijk de competentiegerelateerde stereotypingen, de moraliteitsgerelateerde stereotypingen en vooroordelen. Tabel 17 tot en met 19 geven de bevindingen van de regressieanalyses weer.

Tabel 17: Competentiegerelateerde stereotypingen

Variabelen	Model 1	
	Beta	Significantie
Moraliteitsgerelateerde stereotypingen	.077	-
Vooroordelen	-.556	*
Adjusted R Square	.256	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit de bovenstaande tabel is een negatief significant verband te constateren tussen ‘vooroordelen’ en ‘competentiegerelateerde stereotypingen’. Hoe meer negatieve vooroordelen men heeft, hoe minder positieve competentiegerelateerde stereotypingen men bezit. Men zal positieve eigenschappen aan slechts enkele leden van diverse etnische bevolkingsgroepen toeschrijven wanneer men meer negatieve vooroordelen bezit.

Of moraliteitsgerelateerde stereotypingen samenhangen met competentiegerelateerde stereotypingen en vooroordelen, wordt in tabel 17 inzichtelijk gemaakt.

Tabel 18: Moraliteitsgerelateerde stereotypingen

Variabelen	Model 1	
	Beta	Significantie
Competentie stereotypingen	.102	-
Vooroordelen	.294	-
Adjusted R Square	.014	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

Uit de bovenstaande tabel kan geen enkel significant verband geconstateerd worden. Competentiegerelateerde stereotypingen en vooroordelen hangen niet samen met het hebben van moraliteitsgerelateerde stereotypingen.

Kijken we naar de uitkomsten van de regressieanalyse met als afhankelijke variabele ‘vooroordelen’, dan mag verwacht worden dat ook hier een negatief significant verband aanwezig is tussen competentiegerelateerde stereotypingen en vooroordelen. Dit is inderdaad te constateren uit tabel 18. Het hebben van positieve, ‘competentiegerelateerde stereotypingen’ blijkt negatief samen te hangen met het hebben op ‘vooroordelen’. Hoe meer positieve

competentiegerelateerde stereotyperingen men heeft, hoe minder negatieve vooroordelen men bezit over diverse etnische groeperingen.

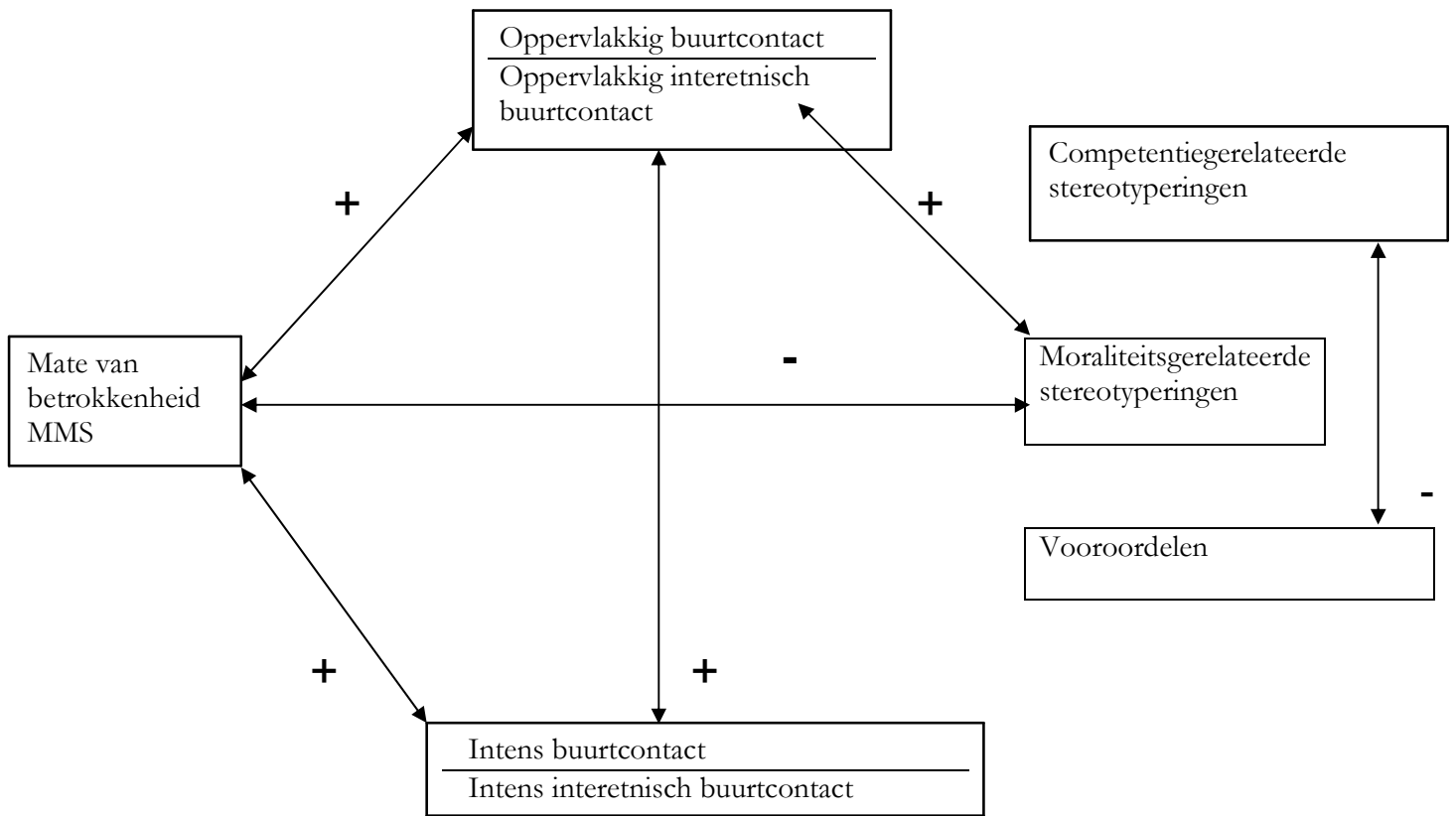
Tabel 19: Vooroordelen

Variabelen	Model 1	
	Beta	Significantie
Competentie stereotyperingen	-.525	*
Moraliteitsgerelateerde stereotyperingen	.210	-
Adjusted R Square	.296	

*Significantieniveau $p = \leq 0,05$

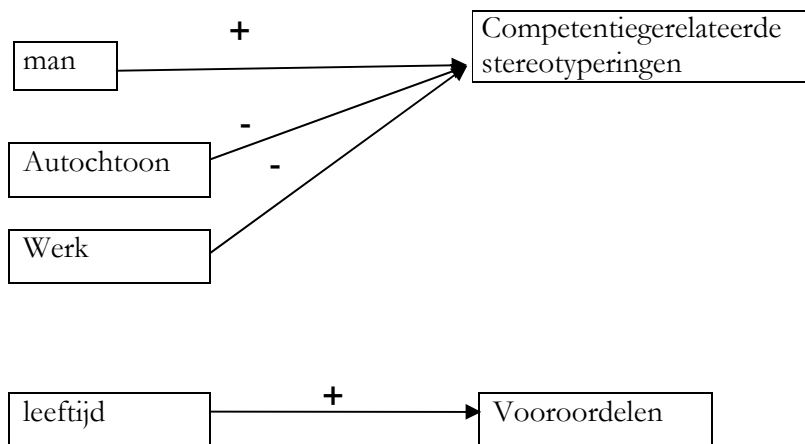
Om de constatering uit de regressieanalyses overzichtelijk in beeld te brengen is ervoor gekozen om de aanwezige verbanden in één model weer te geven. In model 1 worden geconstateerde verbanden overzichtelijk weergegeven. Verbanden tussen deelname aan het project MMS, (interetnische) buurtcontacten, stereotyperingen en vooroordelen worden hiermee in kaart gebracht. Tevens worden de achtergrondkenmerken weergegeven die van invloed zijn op de afhankelijke variabelen.

Model 1: Verbanden tussen de variabelen

_ negatief significant verband
 + positief significant verband

Tevens zijn er bepaalde achtergrondvariabelen van invloed op de afhankelijke variabelen.

7. Conclusies van de onderzoeksbevindingen

7.1. Inleiding

Dit laatste hoofdstuk zullen de onderzoeksbevindingen nog eens op een rijtje worden gezet. Per hypothese zullen we de bijbehorende onderzoeksbevindingen analyseren door deze terug te koppelen aan de theorieën uit het theoretische kader. Dit maakt het tevens mogelijk om de opgestelde hypothesen (gedeeltelijk) te bevestigen of te verwerpen. Hieronder vermelden we nog even de opgestelde hypothesen.

De vier hypothesen als leidraad van het onderzoek, zijn:

1. Deelname aan de activiteiten van ‘Mensen Maken de Stad’ leiden tot meer buurtcontacten.
2. Deelnamen aan de activiteiten van ‘Mensen Maken de Stad’ leiden tot meer interetnische buurtcontacten.
3. Interetnische buurtcontacten leiden onder de voorwaarden van Allport tot positieve beeldvormingen (Allport’s contacthypothese).
4. Interetnische buurtcontacten leiden tot negatieve beeldvormingen (Blokland’s conflicthypothese).

7.2. Interpretaties onderzoeksresultaten

1. Deelname aan het buurtproject ‘Mensen Maken de Stad’ leidt tot meer buurtcontacten

In het theoretische kader zijn twee belangrijke begrippen afkomstig van Putnam (2000) behandeld: ‘Bonding social capital’ en ‘bridging social capital’. Putnam maakt een onderscheid tussen bindingen die groepsgericht zijn en bindingen die over de groepsgrenzen heen gaan. Uit dit onderzoek is gebleken dat er een verband aanwezig is tussen de straatactiviteiten en

'bonding social capital'. Neemt men deel aan het project 'Mensen Maken de Stad', dan heeft men meer buurtcontacten. Door de samenkomst van burens tijdens de straatactiviteiten ontstaat er kortdurend contact, maar ontstaat er ook langdurig contact. Er is een samenhang geconstateerd tussen deelname aan de straatactiviteiten en 'oppervlakkig buurtcontact' en 'intens buurtcontact'. Buren groeten elkaar meer in de straat en maken met elkaar een praatje, maar komen ook meer bij elkaar over de vloer en ondernemen leuke dingen met elkaar. Vriendschappelijke en steunrelaties behoren bij ook tot de aanwezige intense buurtcontacten. Omdat de precieze richting van het verband onduidelijk is, kan de opgestelde hypothese slechts deels bevestigd worden. Er kan namelijk niet gesteld worden dat deelname aan het buurtproject *leidt* tot meer buurtcontacten. Wel is er een verband tussen beide variabelen wat niet wegneemt dat het wel degelijk mogelijk is dat men meer buurtcontacten heeft doordat men deelneemt aan het buurtproject.

2. Deelname aan het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' leidt tot meer interetnische buurtcontacten

Wanneer men deelneemt aan het buurtproject 'Mensen Maken de Stad', dan heeft men ook meer buurtcontacten die over de eigen groepsgrenzen heen gaan ('bridging'). Deze buurtcontacten zijn zowel oppervlakkig als intens van aard. De interetnische buurtcontacten kunnen resulteren in 'bonding' waarbij de buurtbewoners die van etniciteit verschillen zich één groep voelen. Doordat buurtbewoners in sociaal opzicht van elkaar verschillen en toch contacten met elkaar onderhouden, kunnen zij een beroep doen op elkaars hulpbronnen. Deze vorm van sociaal kapitaal wordt door Putnam (2000) en door Bolt en Terrance (2007) gezien als een bijdrage aan de sociale cohesie. Ook zullen buurtbewoners elkaar herkennen en erkennen dankzij de interetnische buurtcontacten. Deze vorm van sociale cohesie zal positief zijn voor de sociale controle in de wijk. Sociale controle in de wijk stimuleert de leefbaarheid in de wijk (Kullberg, 2006). Wel blijkt dat buurtbewoners meer intense buurtcontacten hebben in vergelijking met intense interetnische buurtcontacten. Maar het blijkt dat hoe meer men deelneemt aan het project 'Mensen Maken de Stad', hoe meer interetnische buurtcontacten (oppervlakkig als intens) men heeft.

Opvallend is dat er een verband tussen buurtcontacten en interetnische buurtcontacten aanwezig is. Er is namelijk geconstateerd dat het hebben van oppervlakkig buurtcontact invloed heeft op oppervlakkig interetnisch buurtcontact, en dat intens buurtcontact invloed heeft op intens interetnisch buurtcontact. Hieruit kan geconcludeerd worden dat, zoals Putnam stelt, minder van het één, minder van het ander betekent. Neemt 'bonding social capital' af dan zal 'bridging social capital' ook afnemen. Daarmee lijkt het project 'Mensen Maken de Stad' een belangrijk hulpmiddel om interetnische buurtcontacten te stimuleren. Hier moet echter weer dezelfde kanttekening gemaakt worden: de precieze richting van het verband is onduidelijk. Er kan niet gesteld worden dat deelname aan het project MMS *leidt* tot meer interetnische buurtcontacten. Maar het is niet ondenkbaar dat investeringen in dit buurtproject gunstig zijn voor het stimuleren van interetnische buurtcontacten in de multiculturele straat. Of deze interetnische buurtcontacten (positieve) gevolgen heeft voor de beeldvorming over diverse etnische groepering, wordt duidelijk gemaakt onder punt drie en vier. Hiermee kan de tweede onderzoeksvraag beantwoordt worden; leidt interetnisch buurtcontact tot een afname van stereotypingen en vooroordelen?

3. Interetnisch buurtcontact leidt tot een positieve beeldvorming

Uit het onderzoek blijkt dat respondenten voornamelijk matig negatieve stereotypingen, matig positieve stereotypingen en matig negatieve vooroordelen toeschrijven aan leden van diverse etnische bevolkingsgroepen. Dit is op te maken uit de mate van competentiegerelateerde stereotypingen, de mate moraliteitsgerelateerde stereotypingen en de mate van vooroordelen. De aanwezige beeldvorming over diverse etnische groeperingen is dus niet geheel positief van aard. Tevens is er geen meerderheid te constateren die *geen* stereotypingen en vooroordelen hebben.

Allport (1954) stelt dat langdurig interetnisch contact met de daarbij opgestelde voorwaarden, van invloed zijn op het afnemen van vooroordelen en stereotypingen. Het toekennen van bepaalde kenmerken zijn dan wél op het individu gericht en worden niet gegeneraliseerd over de gehele bevolkingsgroep. In het theoretische kader is reeds duidelijk gemaakt dat het project 'Mensen Maken de Stad' voldoet aan zijn voorwaarden. Opvallend is dat een aantal door Allport omschreven contactvormen, in de onderzochte straten zijn terug te vinden.

Mensen raken bekend met elkaar door de eerste contactvorm: acquaintance (bekendheid).

Bewoners van verschillende etniciteiten worden met elkaar in contact gebracht en krijgen hierdoor meer kennis over elkaar. Deze kennisgevende contacten zorgen volgens Allport voor het opwekken van 'sounder beliefs' over etnische minderheden met als gevolg dat vooroordelen en stereotyperingen afnemen. Tevens is de tweede contactvorm aanwezig: 'residential contact' (bewoners contact). Gecreëerde situaties versterken volgens Allport het vriendelijke contact en de bekendheid met de ander. Aanwezige barrières zullen verdwijnen met als resultaat dat stereotyperingen en vooroordelen afnemen. Ook is de een na laatste contactvorm, 'pursuit of common objectives' (streven naar gezamenlijke doelen) te constateren. Bewoners participeren gezamenlijk aan de straatactiviteiten en streven naar gezamenlijke belangen. Volgens Allport (1954) verminderen ook hierdoor weer de stereotyperingen en vooroordelen.

Blokland hierintegen, stelt dat door de samenkomst van diverse etniciteiten, juist discriminerende repertoires ontstaan. Men beoordeelt elkaar op basis van stereotyperingen en vooroordelen.

De vraag is nu of respondenten met veel interetnische buurtcontacten een positieve beeldvorming hebben waar negatieve stereotyperingen en vooroordelen ontbreken. Uit de regressie analyse blijkt dat interetnisch buurcontact geen enkel verband heeft met een positieve beeldvorming. Echter, intense interetnische buurtcontacten blijken überhaupt niet samen te hangen met stereotyperingen en vooroordelen. Men kan dus niet stellen dat dankzij interetnische buurtcontacten, de beeldvorming positief wordt.

Deze opmerkelijke uitkomst refereert niet aan de contacthypothese van Allport (1954). De contacthypothese van Allport kan daarom niet bevestigd worden. Wel blijkt uit de analyses dat deelname aan de straatactiviteiten, waarbij kortdurend interetnisch contact aanwezig is, negatief samenhangt met negatieve, moraliteitsgerelateerde stereotyperingen. Negatieve eigenschappen zullen minder toegeschreven worden aan leden van diverse etnische bevolkingsgroepen. Maar deze constatering staat los van de Allport hypothese. Allport richt zich namelijk op langdurige interetnische contacten.

4. Interetnisch buurtcontact leidt tot een negatieve beeldvorming

Uit het onderzoek blijkt dat wanneer men meer ‘oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ heeft, men meer negatieve ‘moraliteitsgerelateerde stereotypingen’ heeft. Wanneer men oppervlakkig contact heeft met burens die een andere etniciteit hebben, oordeelt men vaak negatief over leden van de bevolkingsgroepen door ze als agressief en ongehoorzaam te categoriseren. Dit heeft een negatief effect op de beeldvorming. Deze constatering sluit aan bij de hypothese van Blokland; interetnisch buurtcontact kan leiden tot een negatieve beeldvorming. Opvallend is dat er geen samenhang is tussen interetnisch buurtcontact en positieve competentiegerelateerde stereotypingen. Tevens blijkt er geen samenhang te zijn tussen interetnisch buurtcontact en vooroordelen. Omdat slechts een enkele vorm van stereotype oordelen de beeldvorming negatief beïnvloedt, kan geconstateerd worden dat de Blokland hypothese slechts gedeeltelijk bevestigd kan worden. Intense interetnische buurtcontacten blijken zelfs niet de invloedrijke variabelen voor de beeldvorming te zijn.

De bevindingen van de derde en vierde hypothese geven antwoord op de tweede onderzoeksvraag; leidt interetnisch buurtcontact tot een vermindering van stereotypingen en vooroordelen? Het antwoord op deze onderzoeksvraag is negatief. Interetnische buurtcontacten hangen *niet* samen met een positieve beeldvorming. Sterker nog, er is een gevaar aanwezig dat door het buurtproject ontstane oppervlakkige interetnische buurtcontacten, de negatieve beeldvormingen toenemen. ‘Oppervlakkig interetnisch buurtcontact’ hangt namelijk samen met negatieve ‘moraliteitsgerelateerde stereotypingen’. Omdat intense interetnische buurtcontacten helemaal geen verband blijken te hebben met stereotypingen en vooroordelen zal er dus een andere externe factor zijn die de beeldvorming beïnvloedt. Hoewel er over het algemeen matige negatieve stereotypingen en vooroordelen zijn over de vijf etnische bevolkingsgroepen, worden de Antilliaanse en Marokkaanse bevolkingsgroep het meest negatief beoordeeld. Wellicht heeft de media invloed op de beeldvorming. De Antilliaanse en Marokkaanse bevolkingsgroepen worden namelijk ook in de media zeer negatief benadrukt (Veld, 2004: 123). Omdat nader onderzoek hiernaar ontbreekt, is het niet mogelijk om deze stelling als een wetenschappelijke uitspraak te beschouwen. Wel is dit een mogelijke verklaring.

Conclusie:

Samenvattend kunnen we stellen dat er een verband aanwezig is tussen de straatactiviteiten van het project 'Mensen maken de Stad', buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. De sociale cohesie zal toenemen in de deelnemende straten doordat mensen elkaar erkennen en herkennen. Dit zal mogelijk een positief effect hebben op de veiligheid in de straat doordat de sociale controle zal toenemen. Uit het onderzoek blijkt dat het stimuleren van een positieve beeldvorming niet te beïnvloeden is door interetnisch buurtcontact. Wil men een negatieve beeldvorming beperken dan dient men voornamelijk deel te nemen aan de straatactiviteiten en dienen oppervlakkige interetnische buurtcontacten in ieder geval beperkt te worden. Tevens dient men vooroordelen te beïnvloeden omdat deze negatief samenhangen met (positieve) competentiegeleerde stereotypingen.

Opvallend is dat vooral werkende en oudere bewoners deelnemen aan de straatactiviteiten. Wonen en werken zijn twee elementen die ervoor zorgen dat je deelneemt aan de maatschappij. De mensen die niet werken en ook niet participeren aan de straatactiviteiten staan meer langs de zijlijn. Juist de niet werkende bewoners kunnen profiteren van deelname aan de straatactiviteiten van het project 'Mensen Maken de Stad'. Deelname aan het buurtproject 'Mensen Maken de Stad' hangt namelijk samen met het hebben van buurtcontacten en interetnische buurtcontacten. De niet werkende bewoners komen op deze manier met andere buurtbewoners en andere etniciteiten in aanmerking. Putnam (2000) beweerd dat (interetnisch) buurtcontact het voordeel kan hebben dat men van elkaars hulpbronnen gebruik kan maken. Aangezien uit onderzoek blijkt dat er meer allochtonen dan autochtonen werkloos zijn (Dagevos, 1998), is dit een belangrijk punt. Wanneer allochtonen voor een deel zijn afgesloten van de samenleving door niet te participeren op de arbeidsmarkt, kan dit mogelijk de sociaal- culturele integratie belemmeren. Gebrek aan interetnisch contact bleek namelijk ook dit effect te hebben (Snel en Boonstra, 2005). Zij zullen minder in aanmerking komen met de autochtonen; het beheersen van de Nederlandse taal en de culturele oriëntatie over Nederland kan hierdoor belemmerd worden. Wanneer meer allochtonen zullen werken, zullen ook zij meer deelnemen aan de straatactiviteiten. Er zal wellicht meer aandacht en geld besteed moeten worden aan het creëren van werk dan aan buurtprojecten alleen. Maar zolang er een negatieve beeldvorming over allochtonen heerst, zeker over Antillianen en

Marokkanen, wordt een kans op de arbeidsmarkt, en daarmee een plek in de maatschappij, belemmerd. Mogelijk ligt hier de taak bij de overheid om de media te stimuleren ook positieve kenmerken en gebeurtenissen van diverse etnische bevolkingsgroepen in beeld te brengen.

Literatuurlijst

Allport, G. W. [1954] (1979) *The Nature of Prejudice*. Reading, MS: Addison-Wesley. 25th Anniversary edition.

Babbie, E. (2001) *The practice of social research*. Wadsworth/ Thomson Learning: Belmont.

Blokland-Potters, T. (1998). *Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.

Blokland-Potters, T. (2006) *Het sociale weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten*. Rede. Den Haag: Dr. Gradus Hendriks Stichting

Bolt, G., Marissing, E, Van Kempen, R. (2004) *Stedelijk beleid en sociale cohesie*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Bourdieu, P. (1986) *The forms of capital*, in: Lauder, H., Ph. Brown, J-A Dillaboug, A.H. Halsey, *Education Globalisation & Social Change*, Oxford, Oxford U.P., 2006, 105-118.

Braster, J.F.A. (2000) *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum:

Dagevos, J. (2005). *Gescheiden werelden? De etnische signatuur van vrijetijdscontacten van minderheden*. *Sociologie* 1, 1, 52-69.

Dohrenwend B.P., Shrout P.E., Egri G, Mendelsohn F.S. (1980) *Nonspecific psychological distress and other dimensions of psychopathology: measures for use in the general population*. *Arch Gen Psychiatry*

Fiske, T., Cuddy, A., Glick, P. (2002) *A model of stereotype content*, In: *Journal of personality and social psychology*, Vol. 82 (6), 878-902.

Geurts, P. (1999) Van probleem naar onderzoek. Bussum: Coutinho

Gijsberts, M., Dagevos, J. (2005) Uit elkaars buurt. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Howitt, D. en Cramer, D. (2007). Statistiek in de sociale wetenschappen. Amsterdam: Pearson Education Benelux

Idenburg, Ph. A e.a (1989). Het nieuwe Rotterdam in sociaal perspectief. Rapport van de commissie sociale vernieuwing. Rotterdam: Tripiti

Kleinhans, R.J. (2007) Does Social Capital Affect Residents' Propensity to Move from Restructured Neighbourhoods?, paper gepresenteerd op ENHR International Conference Sustainable Urban Areas, Rotterdam, 25-28 June 2007.

Kleinpenning, G. & Hagendoorn, L. (1993) Forms of racism and the cumulative dimension of ethnic attitudes. In: *Social Psychology Quarterly*, 56 (1), 21-36.

Köbben, A.J.F. (1985) Oordeel en discriminatie. In: Serna Weiland, J., Paelinck, J.H.P. (red.) *Etnische minderheden*, Amsterdam en Meppel: Boom, 53-67.

Kullberg, J. (2006) De tekentafel neemt de wijk. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Leeflang, R.L.I. (2002). Ethnic stereotypes and interethnic relations. *Proefschrift*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Mensen Maken de Stad (2004). Sociale integratie in Rotterdam. Zo doen we dat. Rotterdam: Gemeente Rotterdam

Musterd, S. (2005) Social and Ethnic Segregation in Europe: levels, causes, and effects. In: *Journal of Urban Affairs*, Vol. 27, 331-348

Phalet, K, Poppe, E. (1997) Competence and Morality dimensions of National and Ethnic Stereotypes. In: *European Journals of Social Psychology*, 27: 703-723.

Putnam, R. (2000) *Bowling Alone*. New York: Simon & Schuster.

RMO (2005) *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: RMO

SCP (2006) *De tekentafel neemt de wijk*. Den Haag: SCP

Snel, E. (2003). *De vermeende kloof tussen culturen*. Enschede: Universiteit Twente

Snel en Boonstra (2005). *Waarde van interetnisch contact. Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen*. Enschede: Verwey- Jonker

Snel, E., Engbersen, G. & Leerkes, A. (2004) Voorbij landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid als belemmering voor integratie? In: *Sociologische Gids* jrg. 51 (2004), pp.75-100.

Tönnies, F (1887) *Gemeinschaft und Gesellschaft; Grundbegriffe der reinen Soziologie*

Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft

Veld, T. (2004) *Interetnische contacten op portieken en in voetbalclubs. Een analyse op basis van interviews met allochtone en autochtone bewoners uit de Schilderswijk en Bouwlust*. Rotterdam: ISEO/EUR

Wellman, B., Wortley, S (1990) Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support. *The American Journal of Sociology*, Vol. 96, No. 3 (Nov., 1990), pp. 558-588

WRR (2005) *Buurtinitiatieven en buurtbeleid in Nederland 2004*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Den-haag: Pallas publications.

Internetbronnen:

Art.1 (2007) Voorkomt en bestrijdt discriminatie: begrippen. Retrieved 9 juli, 2007 from <http://www.art1.nl/?node=1340>

Gemeente Amsterdam (2006) Samenleven van bevolkingsgroepen. Imago van bevolkingsgroepen in de stad. Retrieved 10 oktober 2007 from: http://amsterdam.nl/stad_in_beeld/feiten_cijfers/de_amsterdamse_1/inhoud/samenleven_van/inhoud_samenleven/imago

Gemeente Rotterdam (2007) Mensen maken de stad...zo gaan we dat doen in Rotterdam.

Retrieved 2 juli, 2007 from:

http://www.bds.rotterdam.nl/dsc?c=getobject&s=obj&!sessionid=18ZWns7p!8nlb9oWM9xXGwuCBPegM75UuYCWRV1DyOvsfxaqyo3h50uVxzYXp1K3&objectid=124229&!dsname=bsd2i&highlights=zo,gaan,we,dat,doen,straatladder,mensen,maken,de,stad&frompage=search_quick

Grubben, G. (2002) Landelijk bureau ter beschouwing van rassendiscriminatie. Retrieved 20 februari 2008 from http://www.palet.nl/tp_basis/print.php?pad=&id=125&sid=

Instituut voor integratie en sociale weerbaarheid (2008) Beeldvorming tussen groepen in de wijk. Retrieved 19 november 2007 from:

<http://www.gmw.rug.nl/~elm/iswsite/presentatieconflicten.ppt>

Opzoomer Mee. Retrieved 10 April 2007, from www.opzoormee.nl

Ruimte voor contact. Retrieved 3 Mei 2007, from

<http://www.ruimtevoorcontact.nl/smartsite.dws?id=100671>

Stichting Bewonersondersteuning Deelgemeente Feijenoord. Retrieved 28 juni 2007, from <http://stbdf.nl/web/index.php>

S en RO (2005) Samenleven is niet meer vanzelfsprekend. Retrieved 10 April 2007, from http://www.motivaction.nl/data/indemedia/artikelen/samenleven_is_niet_meer_vanzelfsprekend.doc

Vrom (2007) Dossier Wijkverbetering. Retrieved 21 janurari 2008, from <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=31106>

Krantenartikelen:

Trouw (2006) sociale cohesie. Omslag in beleid: van cursus naar ontmoeting van 18-09-2006

Bijlage A: Vragenlijst interview

A) Participatie buurtproject 'Mensen Maken de Stad'

Indien de activiteit in uw straat aanwezig is, kunt u één van de opties aankruisen.

Soort activiteit:

1) Straatbarbecue

1. Heeft u meegholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee
2. Heeft u meegholpen met de uitvoering? Ja Nee
3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee
4. Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze activiteit? Ja Nee
5. Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

2) Schoonmaakactie

1. Heeft u meegholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee
2. Heeft u meegholpen met de uitvoering? Ja Nee
3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee

4. Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze activiteit? Ja Nee

5.Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

3) Aanleggen straattuin/groenvoorziening

1. Heeft u meegholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee

2. Heeft u meegholpen met de uitvoering? Ja Nee

3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee

4.Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze activiteit? Ja Nee

5.Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

4) Buurtvergadering

1. Heeft u meegholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee

2. Heeft u meegholpen met de uitvoering? Ja Nee

3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee

4. Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze Ja Nee activiteit?

5. Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

Kunt u hieronder aangeven welke buurtactiviteit geweest is of nog gaat komen en kunt u één van de onderstaande opties aanvinken?

5. Activiteit:.....

1. Heeft u meegeholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee
2. Heeft u meegeholpen met de uitvoering? Ja Nee
3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee
4. Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze Ja Nee
activiteit?
5. Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

6. Activiteit:.....

1. Heeft u meegeholpen met de voorbereiding hiervan? Ja Nee
2. Heeft u meegeholpen met de uitvoering? Ja Nee
3. Zit u in de organisatie van deze activiteit? Ja Nee
4. Behoort u tot een van de initiatiefnemers van deze Ja Nee
activiteit?
5. Hoeveel uren heeft u hier aan besteed? uur per week

B) Mate van contact met buurtgenoten in de straat

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen. U kunt hierbij telkens één van vijf mogelijkheden omcirkelen.

		niet eens,			
	helemaal	niet	helemaal		
	oneens	oneens	eens	eens	
1. Ik heb geen behoefte aan contact met mijn burens...	1	2	3	4	5
2. Ik groet veel mensen in de buurt.....	1	2	3	4	5
3. Ik maak regelmatig een praatje met mijn burens....	1	2	3	4	5
4. Ik ga regelmatig bij mijn burens op bezoek.....	1	2	3	4	5
5. Ik onderneem regelmatig iets leuks met mijn burens	1	2	3	4	5
6. Ik heb vriendschappelijke relaties met mijn burens..	1	2	3	4	5
7. Ik kan rekenen op de hulp van mijn burens.....	1	2	3	4	5

C) Mate van interetnisch contact

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen. U kunt hierbij telkens één van vijf mogelijkheden omcirkelen. We hebben het hier over contacten met bewoners van een andere bevolkingsgroep. Het gaat om bewoners die niet behoren tot uw bevolkingsgroep, dus om niet-Nederlandse/niet-Turkse/ niet-Marokkaanse/niet-Surinaamse/niet-Antilliaanse bewoners?

	helemaal		niet eens,		
	oneens	oneens	oneens	eens	eens
1. Ik groet buurtbewoners van een andere bevolkingsgroep.	1	2	3	4	5
2. Ik maak wel eens een praatje met buurtbewoners ... uit een andere bevolkingsgroep.	1	2	3	4	5
3. Ik ga bij buurtbewoners op bezoek die uit een andere bevolkingsgroep komen.	1	2	3	4	5
4. Ik onderneem leuke dingen met buurtbewoners die uit een andere bevolkingsgroep komen.	1	2	3	4	5
5. Ik heb vriendschappelijke relaties met buurtbewoners die uit een andere bevolkingsgroep komen.	1	2	3	4	5
6. Ik kan rekenen op hulp van buurtbewoners die uit een andere bevolkingsgroep komen.	1	2	3	4	5

D) Beeldvorming

Wij zouden graag willen weten wat u over bepaalde groepen mensen denkt. Op hoeveel personen van deze groepen zijn de volgende eigenschappen van toepassing?

Hoeveel van de **Nederlanders /Turken/Marokkanen/ Antillianen / Surinamers/ andere bevolkingsgroep**, zijn volgens u:

	(bijna) niemand	enkele	ongeveer de helft	veel	(bijna) iedereen
Eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐
Gastvrij	☐	☐	☐	☐	☐
Vriendelijk	☐	☐	☐	☐	☐
Slim	☐	☐	☐	☐	☐
Verstandig (deskundig)	☐	☐	☐	☐	☐
Betrouwbaar	☐	☐	☐	☐	☐
Agressief	☐	☐	☐	☐	☐
Bemoeizuchtig	☐	☐	☐	☐	☐
Ongehoorzaam	☐	☐	☐	☐	☐

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen. U kunt hierbij telkens één van vijf mogelijkheden omcirkelen.

Leden van een **Nederlandse/ Turkse/ Marokkaanse/ Antilliaanse/ Surinaamse**

beleemaal mee eens	mee eens	niet mee eens/niet mee eens	niet mee eens	beleemaal niet mee eens
--------------------	----------	-----------------------------	---------------	-------------------------

1. Houden niet van werken	1	2	3	4	5
2. Zijn laag opgeleid	1	2	3	4	5
3. Vragen snel uitkeringen aan	1	2	3	4	5
4. Zijn crimineel	1	2	3	4	5
5. Hebben bijna alleen maar contact met de eigen bevolkingsgroep.	1	2	3	4	5
6. Zijn onhygiënisch	1	2	3	4	5
7. Zijn te herkennen aan hun huidskleur	1	2	3	4	5
8. Zijn erg geluidruchtig	1	2	3	4	5
9. Kunnen zich niet inleven in een andere cultuur.	1	2	3	4	5

E) Algemene vragen:

Wat is uw geslacht?

Man Vrouw

Hoe oud bent u?

..... Jaar

Tot welke bevolkingsgroep rekent u zichzelf?

- Nederlands
 Marokkaans
 Antilliaans
 Turks
 Kaap-verdiaans

Wat is de samenstelling van uw huishouden?

- Surinaams
- Anders, namelijk...

- Alleenstaand
- Twee volwassenen zonder kinderen
- Twee volwassenen met één of meerdere kinderen
- Eén volwassene met één of meerdere kinderen
- Anders, namelijk.....

Wat is uw vooropleiding?

- geen
- lager algemeen onderwijs (basis onderwijs)
- lager beroepsonderwijs (LTS, LHNO, VBO enz.)
- Middelbaar algemeen onderwijs (MULO, MAVO, enz.)
- Middelbaar beroeps onderwijs (MBO)
- Hoger algemeen onderwijs (HBS, MMS, HAVO, VWO)
- Hoger beroepsonderwijs of universitair onderwijs

Welke situatie is voor u van toepassing?

- Betaald werk,uur per week
- Werkloos/werkzoekend
- Huishoudelijk werk
- Schoolgaand/student
- Pensioen/VUT
- Ziektewet

Hoe lang woont u in deze straat?

.....Jaar

Bijlage B: Data analyses

1. Uitkomsten Factoranalyses**1. Betrokkenheid MMS activiteiten**

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.893
voorbereiding BBQ	,905	
uitvoering BBQ	,852	
organisatie BBQ	,896	
initiatiefnvr BBQ	,899	

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.833
voorbereiding schoonmaakactie	,794	
uitvoering schoonmaakactie	,841	
organisatie schoonmaakactie	,801	
initiatiefnvr schoonmaakactie	,786	

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.893
voorbereiding groenvoorziening	,868	
uitvoering groenvoorziening	,820	
organisatie groenvoorziening	,916	
initiatiefnvr groenvoorziening	,882	

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.872
voorbereiding buurtvergadering	,846	
uitvoering buurtvergadering	,824	
organisatie buurtvergadering	,852	
initiatiefnemer buurtvergadering	,849	

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.955
voorbereiding kinderactiviteit	,939	
uitvoering kinderactiviteit	,930	
organisatie kinderactiviteit	,926	
initiatiefnmer kinder activiteit	,932	

	Component	Cronbach's Alpha
	1	.959
voorbereiding cultuuractiviteit	,963	
uitvoering cultuuractiviteit	,963	
organisatie cultuuractiviteit	,920	
initiatiefnmer cultuuractiviteit	,920	

2. Buurtcontacten

	Component		Cronbach's Alpha
	1	2	.838
groet buren	,160	,905	
praatje buren	,512	,728	
bezoek buren	,764	,042	
ondernemen met buren	,794	,191	
vriendschap met buren	,708	,074	
hulp van buren	,710	-,062	

3. Interetnische buurtcontacten

	Component		Cronbach's	Cronbach's Alpha
	1	2	Alpha	
groet andere bevolkingsgroepen	,059	,933	.814	.803
praatje andere bevolkingsgroepen	,391	,820		
bezoek andere bevolkingsgroepen	,781	,281		
ondernemen met andere bevolkingsgr.	,882	,018		
vriendschap met andere bevolkingsgr.	,764	,153		
hulp van andere bevolkingsgr.	,567	,476		

4. Stereotyperingen

	Component		Cronbach's	Cronbach's
	Factor 1	Factor 2	Alpha	Alpha
NI eerlijk	,595	,052	,737	,755
NI vriendelijk	,715	,040		
NI slim	,853	,038		
NI verstandig (deskundig)	,842	,050		
nl agressief	,021	,896		
nl ongehoorzaam	,091	,894		

	Component		Cronbach's	Cronbach's
	1	2	Alpha	Alpha
Turken eerlijk	,714	,162	,790	,759
Turken vriendelijk	,778	,116		
Turken slim	,756	,170		
Turken verstandig (deskundig)	,878	-,056		
Turken agressief	,004	,913		
Turken ongehoorzaam	,233	,862		

	Component	
	1	2
Marokkanen eerlijk	,837	,263
Marokkanen vriendelijk	,837	-,091
Marokkanen slim	,901	,015
Marokkanen verstandig (deskundig)	,840	,273
Marokkanen agressief	,046	,927
Marokkanen ongehoorzaam	,144	,929

Cronbach's
Alpha
,883Cronbach's
Alpha
,866

	Component	
	1	2
Antillianen eerlijk	,721	,249
Antillainen vriendelijk	,649	,041
Antillianen slim	,783	-,271
Antillianen verstandig (deskundig)	,837	,053
Antillianen agressief	,075	,918
Antillianen ongehoorzaam	-,007	,910

Cronbach's
Alpha
,730Cronbach's
Alpha
,838

	Component	
	1	2
Surinamers eerlijk	,869	-,132
Surinamers vriendelijk	,813	-,255
Surinamers slim	,707	,369
Surinamers verstandig (deskundig)	,804	,072
Surinamers agressief	,038	,806
Surinamers ongehoorzaam	-,089	,836

Cronbach's
Alpha
,812Cronbach's
Alpha
,594

Vooroordelen

	Cronbach's Alpha
Vooroordelen Nederlanders	.543
Vooroordelen Turken	.564
Vooroordelen Marokkanen	.834
Vooroordelen Antillianen	.773
Vooroordelen Surinamers	.702

2. Uitkomsten van de regressie analyses

1. Betrokkenheid mms

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,627(a)	,393	,283	1,14268

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, opleidingsniveau, werk, afkomst, geslacht, leeftijd

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-,312	,580		-,538	,594
	geslacht	-,650	,438	-,233	-1,484	,147
	leeftijd	,484	,186	,499	2,599	,014
	afkomst	,645	,384	,242	1,681	,102
	opleidingsniveau	-,299	,424	-,105	-,705	,486
	werk	1,077	,435	,378	2,473	,019
	duur wonen in straat	-,054	,253	-,042	-,214	,832

a Dependent Variable: betrokkenheidMMS

2. Oppervlakkig buurtcontact

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,651(a)	,424	,298	,42097

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, opleidingsniveau, werk, afkomst, betrokkenheidMMS, geslacht, leeftijd

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	4,591	,214		21,406	,000
	betrokkenheidMMS	,266	,064	,716	4,155	,000
	geslacht	,502	,167	,483	3,010	,005
	leeftijd	-,120	,075	-,331	-1,588	,122
	afkomst	-,114	,147	-,115	-,776	,443
	opleidingsniveau	,050	,157	,047	,317	,753

werk	-,323	,175	-,305	-1,852	,073
duur wonen in straat	-,128	,093	-,263	-1,369	,180

a Dependent Variable: buurtcontactoppervlak

3. Intens buurtcontact

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,711(a)	,506	,398	,60372

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, opleidingsniveau, werk, afkomst, betrokkenheidMMS, geslacht, leeftijd

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,420	,308		11,119	,000
	betrokkenheidMMS	,410	,092	,711	4,455	,000
	geslacht	,066	,239	,041	,276	,784
	leeftijd	-,216	,108	-,387	-2,003	,054
	afkomst	,197	,211	,128	,935	,357
	opleidingsniveau	-,323	,226	-,197	-1,432	,162
	werk	-,082	,250	-,050	-,326	,746
	duur wonen in straat	,074	,134	,098	,552	,585

a Dependent Variable: buurtcontactintens

4. Oppervlakkig interetnisch buurtcontact

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,506(a)	,256	,093	,57059

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, opleidingsniveau, werk, afkomst, betrokkenheidMMS, geslacht, leeftijd

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	4,254	,291		14,635	,000
	betrokkenheidMMS	,212	,087	,477	2,439	,020
	geslacht	,193	,226	,155	,852	,400
	leeftijd	,074	,102	,171	,720	,477
	afkomst	-,319	,200	-,269	-1,598	,120
	opleidingsniveau	,275	,213	,218	1,290	,206
	werk	-,253	,237	-,200	-1,069	,293
	duur wonen in straat	-,162	,127	-,279	-1,277	,211

a Dependent Variable: interetnischbuurtcontactoppervlak

5. Intens interetnisch buurtcontact**Model Summary**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,545(a)	,297	,144	,77132

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, opleidingsniveau, werk, afkomst, betrokkenheidMMS, geslacht, leeftijd

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,987	,393		7,601	,000
	betrokkenheidMMS	,333	,118	,539	2,836	,008
	geslacht	-,097	,305	-,056	-,317	,754
	leeftijd	-,136	,138	-,228	-,988	,331
	afkomst	-,082	,270	-,050	-,303	,764
	opleidingsniveau	-,278	,288	-,158	-,966	,341
	werk	,161	,320	,092	,504	,618
	duur wonen in straat	,101	,171	,125	,590	,559

a Dependent Variable: interetnischbuurtcontactintens

6. Stereotyperingen

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,639(a)	,408	,176	,48844

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, interetnischbuurtcontactintens, opleidingsniveau, afkomst, buurtcontactoppervlak, werk, geslacht, buurtcontactintens, leeftijd, interetnischbuurtcontactoppervlak, betrokkenheidMMS

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,743	1,065		,698	,491
	buurtcontactoppervlak	,183	,257	-,171	,711	,483
	buurtcontactintens	,098	,157	-,141	,622	,539
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,123	,225	-,137	,548	,588
	interetnischbuurtcontactintens	-,040	,147	,062	-,273	,787
	betrokkenheidMMS	-,121	,108	,302	-1,120	,272
	geslacht	-,643	,222	,577	-2,899	,007
	leeftijd	,118	,102	-,305	1,156	,257
	afkomst	,472	,180	-,443	2,619	,014
	opleidingsniveau	-,038	,200	,033	-,188	,852
	werk	,498	,217	-,439	2,295	,029
	duur wonen in straat	,133	,115	-,255	1,155	,258

a Dependent Variable: stereotyperingencompetentie

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,316(a)	,100	,033	,54678

a Predictors: (Constant), betrokkenheidMMS, interetnischbuurtcontactoppervlak, interetnischbuurtcontactintens, buurtcontactoppervlak, buurtcontactintens

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,810	,924		3,039	,005
	buurtcontactoppervlak	-,164	,241	,153	-,678	,502
	buurtcontactintens	,113	,170	-,163	,661	,513
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,079	,222	-,088	,356	,724
	interetnischbuurtcontactintens	-,008	,154	,012	-,049	,961
	betrokkenheidMMS	,087	,089	-,218	,974	,337

a Dependent Variable: stereotyperingencompetentie

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-,112	1,377		-,082	,935
	buurtcontactoppervlak	-,022	,332	-,018	-,067	,947
	buurtcontactintens	,373	,203	,453	1,835	,077
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,504	,291	,471	1,732	,094
	interetnischbuurtcontactintens	-,133	,190	-,173	-,699	,490
	betrokkenheidMMS	-,384	,139	-,808	-2,759	,010
	geslacht	-,070	,287	-,053	-,245	,808
	leeftijd	,089	,132	,193	,675	,505
	afkomst	,131	,233	,103	,560	,580
	opleidingsniveau	-,052	,259	-,039	-,202	,841
	werk	,156	,280	,115	,555	,583
	duur wonen in straat	-,006	,149	-,010	-,041	,967

a Dependent Variable: stereotyperingenmoraliteit

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,520(a)	,271	,164	,58614

a Predictors: (Constant), interetnischbuurtcontactintens, buurtcontactoppervlak, betrokkenheidMMS, buurtcontactintens, interetnischbuurtcontactoppervlak

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,553	,991		,558	,580
	betrokkenheidMMS	-,292	,096	-,615	-3,054	,004
	buurtcontactoppervlak	-,117	,259	-,092	-,452	,654
	buurtcontactintens	,360	,183	,437	1,969	,057
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,501	,238	,468	2,106	,043
	interetnischbuurtcontactintens	-,136	,165	-,177	-,823	,416

a Dependent Variable: stereotyperingenmoraliteit

7. Vooroordelen**Model Summary**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,412(a)	,170	,047	,31305

a Predictors: (Constant), betrokkenheidMMS, interetnischbuurtcontactoppervlak, interetnischbuurtcontactintens, buurtcontactoppervlak, buurtcontactintens

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,176	,529		6,001	,000
	buurtcontactoppervlak	-,237	,138	-,371	-1,716	,095
	buurtcontactintens	,118	,098	,286	1,207	,236
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,206	,127	,384	1,619	,115
	interetnischbuurtcontactintens	-,169	,088	-,439	-1,918	,064
	betrokkenheidMMS	,065	,051	,275	1,280	,209

a Dependent Variable: vooroordelen

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,693(a)	,480	,276	,27287

a Predictors: (Constant), duur wonen in straat, interetnischbuurtcontactintens, opleidingsniveau, afkomst, buurtcontactoppervlak, werk, geslacht, buurtcontactintens, leeftijd, interetnischbuurtcontactoppervlak, betrokkenheidMMS

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,568	,595		4,316	,000
	buurtcontactoppervlak	-,122	,144	-,191	-,848	,403
	buurtcontactintens	,104	,088	,252	1,182	,247
	interetnischbuurtcontactoppervlak	,151	,126	,281	1,198	,241
	interetnischbuurtcontactintens	-,108	,082	-,281	-1,319	,198
	betrokkenheidMMS	-,012	,060	-,052	-,204	,840
	geslacht	-,017	,124	-,025	-,135	,894
	leeftijd	,118	,057	,513	2,075	,047
	afkomst	,200	,101	,315	1,985	,057
	opleidingsniveau	,074	,112	,110	,664	,512
	werk	-,154	,121	-,228	-1,273	,214
	duur wonen in straat	-,038	,064	-,122	-,591	,559

a Dependent Variable: vooroordelen

8. Effecten van drie beïnvloedbare variabelen van beeldvorming**Model Summary**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,542(a)	,294	,256	,46414

a Predictors: (Constant), vooroordelen, stereotyperingenmoraliteit

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,304	,711		,428	,671
	stereotyperingen moraliteit2	-,065	,119	,077	-,543	,591
	vooroordelen2	,932	,239	-,556	3,905	,000

a Dependent Variable: stereotyperingencompetentie

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,254(a)	,065	,014	,63642

a Predictors: (Constant), vooroordelen, stereotyperingencompetentie

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,250	,955		1,308	,199
	stereotyperingen competentie2	-,122	,225	,102	-,543	,591
	vooroordelen2	,587	,377	-,294	1,559	,128

a Dependent Variable: stereotyperingenmoraliteit

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,576(a)	,332	,296	,26909

a Predictors: (Constant), stereotyperingenmoraliteit, stereotyperingencompetentie

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,795	,289		6,208	,000
	stereotyperingen competentie2	,313	,080	-,525	3,905	,000
	stereotyperingen moraliteit2	,105	,067	,210	1,559	,128

a Dependent Variable: vooroordelen